

Rapport 2008:25

Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer

Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer

Rapport 2008:25

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott

Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos
Fritzes Kundservice, 106 47 Stockholm
Telefon 08–690 91 90, fax 08–690 91 91, e-post order.fritzes@nj.se

Produktion:

Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08–401 87 00, fax 08–411 90 75, e-post info@bra.se
Brå på Internet www.bra.se
Författare: Fredrik Marklund och Anna Nilsson
Omslagsfoto: Bicho/Botvidsson
Layout och produktion: Tina Hedh-Gallant

Tryck: Edita Norstedts Västerås 2008
© Brottsförebyggande rådet 2008
ISSN 1100-6676
ISBN 978-91-86027-18-6

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning 6	
Hur kan andelen personupplarade ärenden om våld mot kvinnor i nära relationer öka?	6
Brottsoffrens syn på polisens arbete	9
Brå:s bedömning	11
Hur kan andelen personupplarade ärenden om våld mot kvinnor i nära relationer öka?	15
Inledning	15
Syfte och frågeställningar	16
Val av myndigheter	17
Material	17
Rapportens disposition	19
De studerade ärendena	20
Vad krävs för att ett ärende ska personupplaras?	25
Stödbevis från vittne ökar personupplaring 3,5 gånger	25
Om målsäganden deltar ökar personupplaring 2,8 gånger	26
En dokumenterad skada ökar personupplaring 2,2 gånger	27
Misstänkt som medger ökar personupplaring 1,5 gånger	27
Ju fler faktorer desto större chans till personupplaring	28
Polisens arbete	29
Förundersökningarna leds av en åklagare	29
Förhör	29
Förhör med målsägandena	30
Förhör med misstänkta	31
Förhör med vittnen	32
Dokumentation av skador	32
Övriga insatser	33
Vilka utredningsåtgärder bidrar till att personupplaringskraven uppfylls?	35
Personupplaringskrav 1: stödbevis från vittne	35
Personupplaringskrav 2: målsäganden deltar i utredningen	36
Personupplaringskrav 3: dokumenterad skada	38
Personupplaringskrav 4: den misstänkte medger helt eller delvis	39
Andra faktorer som påverkar sannolikheten för personupplaring	39
Skillnader i arbetssätt mellan myndigheterna	45
Polisens och åklagarnas organisation och samverkan	45
Ungefär samma typ av fall i de fyra länen	48
Kronoberg ger åklagarna det bästa underlaget	49
Vittne som styrker kvinnans berättelse	50
Kvinnan deltar i utredningen	51
Dokumenterade skador	52
Den misstänkte medger brottet till viss del	53
Är åklagarnas krav olika högt ställda?	53

Brottsoffrens syn på polisens arbete	55
Inledning	55
Studiens syfte	56
Metod	56
Tidigare forskning om misshandlade kvinnors kontakter med polisen	58
Kvinnornas svar	62
Varför anmäla?	62
Bemötande	66
Information	69
Polisens utredningsinsatser	72
Förtroendet för polisen	74
Referenser	79
Bilagor	82
Bilaga 1. Kodformulär till förundersökningsstudien	82
Bilaga 2. Regressionsanalysen	87
Bilaga 3. Tabeller från förundersökningsstudien	89
Bilaga 4. Bortfallsanalys enkätstudien	90
Bilaga 5. Tabeller enkätstudien	94
Bilaga 6. Enkäten	96

Förord

Sedan 90-talet har mäns våld mot kvinnor varit ett ämne med hög prioritet på den politiska agendan. Ett starkt önskemål har varit att fler av de brott som anmäls till polisen ska personuppklaras genom att en misstänkt person kan knytas till brottet. Ändå har andelen ärenden som klaras upp på detta sätt inte ökat. Det finns dock några polismyndigheter som år efter år redovisar förhållandevis stora andelar personuppklarade ärenden medan andra redovisar förhållandevis små andelar. Vissa år har dubbelt så många ärenden personuppklarats vid en polismyndighet i jämförelse med en annan. Att ta reda på vad skillnaderna beror på kan bidra till att förbättra arbetet med dessa ärenden i landets 21 polismyndigheter.

Mot bakgrund av detta fick Brottsförbyggande rådet år 2007 i uppdrag av Rikspolisstyrelsen att belysa frågan. I uppdraget ingick även att belysa hur kvinnor som anmäler våld upplever kontakten med polisen och hur de upplever att polisen arbetar med deras ärenden.

Den del av undersökningen som belyser hur personuppklaringen kan öka har författats av Fredrik Marklund, och den del som belyser kvinnornas upplevelser har författats av Anna Nilsson, båda utredare vid Brå. Genomläsning av förundersökningar och inkodning av dessa har gjorts av Anna Frenzel. Rapporten har vetenskapligt granskats av Marie Torstenson Levander, professor i socialt arbete vid Malmö högskola. Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Göteborg har lämnat värdefulla synpunkter.

Ett tack riktas till de fyra polismyndigheter som ingått i studien. De har välvilligt ställt upp på att leverera förundersökningsmaterial till Brå och har även i andra avseenden varit behjälpliga.

Stockholm i december 2008

Jan Andersson
Generaldirektör

Stina Holmberg
Enhetschef

Sammanfattning

Denna rapport om polisens arbete med anmälningar om våld mot kvinnor i nära relationer bygger på två delstudier. Den första studien belyser frågan om hur polisen kan öka andelen anmälningar som personuppklaras, utifrån en genomgång av förundersökningsmaterial från fyra olika polismyndigheter. Den andra studien är en mindre enkätstudie som belyser hur de anmälade kvinnorna ser på polisens information, bemötande och utredningsarbete. Nedan sammanfattas först de två studierna var för sig. Därefter redovisas Brå:s samlade bedömning utifrån de två studierna.

Hur kan andelen personuppklarade ärenden om våld mot kvinnor i nära relationer öka?

Studien grundar sig på förundersökningsmaterialet från närmare 600 ärenden rörande våld mot kvinnor i nära relationer under år 2006. Ärendena är hämtade från fyra polismyndigheter: Kronoberg, Blekinge, Uppsala och Jönköping. Kronoberg har valts ut för att polismyndigheten under åren 2000 till 2006 hade en jämn och hög andel personuppklarade ärenden gällande misshandel mot kvinna bekant med gärningspersonen, och Blekinge för att man hade en jämn och låg andel (37 respektive 18 procent i genomsnitt). Jönköping och Uppsala har valts ut som mer genomsnittliga jämförelsekommuner. En aspekt som beaktades när Uppsala utsågs var också att polisen där har en specialiserad organisation när det gäller arbetet med våld mot kvinnor.

Knytnävsslag och stryptag

Fyra av fem anmälningar i materialet har fått brottsrubriceringen misshandel i misstankeregistret och bara tre procent har klassats som grov misshandel. Våldet har i stor utsträckning bestått av knytnävsslag, sparkar och stryptag. Den vanligaste brottsplatsen är en gemensam bostad, i knappt hälften av ärendena har våldet skett där. Drygt hälften av anmälningarna har gjorts i ett akut skede. Hälften av de övriga anmälningarna gjordes inom ett dygn.

Majoriteten av kvinnorna, sex av tio, uppgav i polisförhör att de tidigare utsatts för våld av den misstänkte, och ungefär hälften i den gruppen hade också tidigare gjort en polisanmälan. Ärendena innehåller inte någon systematisk information om parternas etniska bakgrund, men i en fjärdedel av ärendena finns det uppgifter som tyder på att kvinnan har annan etnisk bakgrund än svensk. Motsvarande siffra för männen är en tredjedel.

Brotten har främst skett nattetid och under helger. Det är relativt vanligt att det finns alkohol med i bilden vid misshandelstillfället. I 40 procent av fallen var den misstänkte mannen påverkad och i en fjärdedel kvinnan. I en tredjedel av fallen hade ett eller flera barn varit i bostaden när misshandeln ägde rum.

Fyra faktorer påverkar sannolikheten för personuppläring

Det är främst fyra faktorer som påverkar huruvida ett ärende personuppläras eller inte. Dessa är att

- det finns ett vittne som på något sätt styrker kvinnans berättelse
- det finns en målsägande som deltar i utredningen
- det finns en dokumenterad skada
- den misstänkte medger brottet åtminstone till viss del.

Andelen ärenden per myndighet som leder till personuppläring hänger tydligt samman med hur ofta man inom de olika myndigheterna utför de grundläggande utredningsinsatserna.

Störst potential att öka uppläringensprocenten genom fler vittnesförhör och dokumentation av skada

Polisens potential att öka uppläringensprocenten är störst när det gäller vittnesförhör och dokumentation av skador. I dag är det vanligt att det finns vittnen men att dessa inte hörs. Om åtminstone ett vittne skulle förhöras i samtliga ärenden där det förekommer vittnen skulle andelen ärenden med stödbevis från vittne kunna öka rejält. Om man antar att en lika stor andel av de vittnen, som inte förhörts i Brå:s material skulle lämna stöd till gärningsbeskrivningen som andelen av de vittnen som förhörts, skulle andelen ärenden med stödbevis från vittne öka till över 60 procent. Mot detta antagande skulle kunna anföras att polisen kanske i dag gör en riktig bedömning av vilka vittnen som det är fruktbart att förhöra, och att fler vittnesförhör därmed inte skulle ge så mycket. Enligt Brå:s mening är emellertid detta motargument inte hållbart. Detta eftersom studien visar att ju fler vittnen som hörts per myndighet desto oftare har man fått fram stödbevisning från vittnen.¹

Även andelen ärenden med dokumenterade skador har en potential att öka rejält. Om samtliga skador dokumenterades skulle andelen ärenden med sådan dokumentation också kunna öka med 20 procentenheter, från 60 till 80 procent.

¹ Brå:s argument bygger också på det faktum att samtliga fyra myndigheter har likartade ärenden.

Det är också tämligen vanligt att förhör inte hålls med de misstänkta. Med antagandet att lika stor andel av de misstänkta som inte förhörts skulle medge brottet helt eller delvis som det är bland dem som förhörts, skulle andelen ärenden med medgivanden kunna öka från 31 procent till över 40 procent om samtliga misstänkta förhördes. Även här skulle det kunna anföras att polisen gör en riktig bedömning av vilka gärningspersoner som det är fruktbart att förhöra, men även i detta fall är det så att andelen medgivanden per myndighet samvarierar med andelen förhörda misstänkta.

Svårare att uppskatta potentialen att öka målsägandens deltagande

Hur mycket andelen målsägande som deltar i utredningen skulle kunna öka är svårare att uppskatta. När det gäller de vittnen som finns, är det rimligt att utgå från ambitionen att samtliga borde förhöras, och det är också rimligt att ha som mål att alla skador ska dokumenteras. Men det är inte realistiskt att ha som mål att alla målsägande ska vilja delta i utredningen. Förutom att det inte är realistiskt finns det också en risk att alltför högt ställda mål i det avseendet kan leda till att alltför lite hänsyn tas till hur kvinnorna upplever situationen. De kanske känner sig pressade och ”tvingade” av polisen att delta. I studien redovisas att totalt 67 procent av målsägandena deltar i utredningen. Det man kan relatera denna siffra till är de två myndigheter som har störst andel målsägande som deltar, alltså Kronoberg och Uppsala, med 75 respektive 72 procent. Utvecklingspotentialen för att öka målsägandenas deltagande skulle i så fall vara mellan fem och åtta procentenheter.

Arbetsätt är viktigare än organisationsform

Brå:s studie tyder inte på att arbetsätt och uppklaringsprocent på mätbart sätt påverkas av att polisens utredningsarbete organiserats vid en specialiserad familjevåldsenhet. Av det som framkommer från förundersökningsmaterialet finns det inget som visar att familjevåldsenheten i Uppsala arbetar på något annat sätt än jämförelsemyndigheten Jönköping. Polisen i Uppsala förhör inte i större utsträckning den misstänkte eller tillgängliga vittnen och de dokumenterar inte i större utsträckning de skador som kvinnan fått. Andelen ärenden som leder till personuppkläring i Uppsala är ju heller inte högre än riksgenomsnittet.

I ett avseende skiljer dock familjevåldsenheten i Uppsala ut sig positivt i jämförelse med Jönköping. Det gäller andelen målsägande som väljer att delta i utredningen. Andelen kvinnor som deltar är 13 procentenheter högre i Uppsala (72 procent jämfört med 59 procent). Det tyder på att polisen i Uppsala är bra på att bemöta kvinnan och därmed får henne att vilja samarbeta med polisen. Men bäst resultat i det avseendet har ändå Kronoberg, med 75 procent deltagande kvinnor. Det tyder på att organisationsformen i sig inte är avgörande, utan snarare arbetsättet.

Hur mycket skulle andelen personupplklarade ärenden kunna öka?

I studien diskuteras hur mycket andelen personupplklarade ärenden skulle kunna öka om polisen förbättrade sitt arbetssätt optimalt. Svaret blir att det tyvärr inte går att ange exakt. Detta eftersom det inte går att säga i vilka ärenden det ytterligare förhöret eller den förbättrade dokumentationen av skadan leder till att bevisningen förstärks. Eftersom man inte vet det går det inte att säga hur kombinationen av bevisförbättrande insatser i de olika ärendena skulle komma att se ut, och därmed är det också svårt att räkna ut hur mycket andelen personupplklarade ärenden kan öka. En uppskattning av ökningspotentialen skulle dock kunna göras utifrån Kronobergs resultat, alltså att uppemot 40 procent av ärendena personupplklaras. Brås studie tyder på att också övriga polismyndigheter skulle kunna uppnå den andelen personupplklarade ärenden. Det innebär en ökning med 10 procentenheter jämfört med dagens 30 procent.²

Ett annat sätt att försöka statistiskt beräkna hur mycket andelen personupplklarade ärenden skulle kunna öka, skulle vara att slumpmässigt sprida förekomsten av de bevisstärkande faktorerna i ärenden där förutsättningar för dem finns, men utredningsinsatserna inte har genomförts, och sedan använda sig av den logistiska regressionsmodellen för att beräkna en förväntad personupplklaring. Detta ger (vid upprepade försök) en förväntad personupplklaring på uppemot 50 procent, alltså en ökning på upp till 20 procentenheter.

Sammantaget kan bedömningen göras mot bakgrund av de krav som åklagarna ställer att mellan 40 och 50 procent av ärendena som rör relationsvåld mot kvinnor har förutsättningar att personupplklaras.

Brottsoffrens syn på polisens arbete

Denna studie belyser brottsoffrens syn på polisens arbete. Den bygger på enkätsvar från kvinnor som antingen själva eller genom någon annan kommit i kontakt med polisen sedan deras män anmälts för misshandel. Syftet har varit att undersöka hur kvinnorna har blivit bemötta, om de fått den information de behövt, vad de anser om utredningen, om deras förtroende för polisen har förändrats och om de skulle anmäla en liknande händelse i framtiden.

Kvinnorna ingår bland dem vars ärenden studerats i lagföringsstudien. På så sätt har bakgrundsinformation om kvinnornas ärenden kunnat användas som komplement till enkäterna. Urvalet utgjordes av 200 kvinnor, jämnt fördelade på de fyra studerade polismyndigheterna, men tyvärr blev bortfallet mycket stort. Antalet svarande blev endast 54, främst på grund av att många kvinnor inte gick att nå. Det begränsade antalet svarande

² Siffran 30 procent kommer från en uppskattning som diskuteras på sidan 18.

och det stora bortfallet medför att resultaten måste tolkas med stor försiktighet.

Anmälan för att markera för gärningspersonen

Den främsta anledningen till att kvinnorna i studien anmälde misshandeln var för att de ansåg att de behövde markera för gärningspersonen att misshandel är oacceptabelt. Att få våldet att upphöra i en akut situation var också ett vanligt motiv. Motivet att mannen skulle få ett straff kom först på tredje plats. I linje med detta tog många av kvinnorna avstånd från eller var ambivalenta till polisens utredningsarbete. Två tredjedelar hade vid något tillfälle uppgivit för polisen att de inte ville medverka i utredningen. Polisen hade emellertid lyckats övertala en tredjedel av dem att medverka. Studien tyder på att det tycks viktigt att polisen vid övertalningen visar respekt för kvinnorna och övertalar på ”rätt sätt”. Enkätundersökningen visar å ena sidan att de kvinnor som övervägt att ta tillbaka sin anmälan var mer nöjda med polisen än de som hela tiden stått fast vid sin anmälan. Det tyder på att de kontakter polisen tar med kvinnorna för att övertala dem kan få dem att känna att polisen engagerar sig i ärendet. Å andra sidan visar de öppna svaren att kvinnan kan se det som mycket negativt om hon uppfattar att övertalningen sker på ett okänsligt sätt. Som exempel på detta angav flera kvinnor att de på ett burdust sätt informerats om att de formellt inte kan ”ta tillbaka” sina anmälningar och att utredningen kan fortsätta oavsett om hon vill delta eller inte.

De allra flesta var nöjda med bemötandet från polisen

De allra flesta kvinnorna (76 procent) var nöjda med hur polisen hade bemött dem och närmare två tredjedelar var överlag nöjda med den information de fått av polisen i samband med polisanmälan. Det var dock något färre som var nöjda med resultatet av polisens utredning. Trots det uppgav närmare 70 procent att de skulle anmäla en liknande händelse i framtiden.

Studien tyder på att kvinnans nöjdhet och förtroende för polisen inte entydigt hänger samman med om ärendet leder till en lagföring eller inte. Det beror på vad som redovisades ovan, nämligen att många av kvinnorna inte gjorde anmälan för att de ville att mannen skulle straffas. Det mest avgörande för kvinnornas förtroende för polisen tycktes snarare vara att den förhoppning som kvinnan hade i fråga om polisens insats infriades. Det gällde oavsett om hon endast önskade att anmälan skulle medföra att en akut våldssituation avbröts, eller om hon ville att anmälan skulle leda till att mannen straffades för det han gjort.

Resultaten antyder att det krävs en ökad uppmärksamhet från polisens sida när det gäller anmälningar som rör kvinnor med utländsk bakgrund. I studien var dessa kvinnor överlag mer missnöjda med bemötandet och utredningen. Deras ärenden hade även i lägre grad personupplärats.

Brå:s bedömning

Polisens utredningsarbete kan förbättras

Studien om andelen lagföringar visar att polisens utredningar kan förbättras i flera avseenden. Det gäller för alla fyra studerade polismyndigheter, om än potentialen till förbättring är mindre för polismyndigheten i Kronoberg än för de för andra. Det är också mycket troligt att det även gäller för de 17 övriga polismyndigheter som inte har ingått i undersökningen. Trots att det finns strukturella skillnader mellan länen har förutsättningarna att utreda ärenden om våld mot kvinnor i nära relationer visat sig vara så pass lika inom de studerade myndigheterna att det finns skäl att tro att förutsättningarna är ungefär desamma för andra polismyndigheter.

Varför använder man sig då inte alltid inom de fyra myndigheterna av dessa insatser i de fall där förutsättningarna finns. För att kunna besvara den frågan behövs andra informationskällor än det material som den här studien grundar sig på. Förundersökningsmaterialet ger dock en antydning om faktorer som kan ha betydelse för i vilken utsträckning möjliga utredningsinsatser blir gjorda. Den första är om det finns rutiner och riktlinjer för hur man arbetar med utredningarna. Den bild som framträder är att polisen i Kronoberg i större utsträckning än de tre andra har rutiner för vilka utredningsinsatser som ska göras och att man därmed mera sällan ”missar” att vidta de utredningsinsatser som är möjliga.

Vissa av resultaten tyder även på att det kan finnas skillnader i ”kultur” i hur man arbetar med dessa ärenden inom olika myndigheter. Ett exempel är att polisen i Kronoberg i högre grad griper misstänkta och genomför förhör med vittnen i ärenden där målsäganden inte vill delta.

Kvinnor med annan etnicitet än svensk bör särskilt uppmärksammas

En ytterligare faktor som verkar påverka om möjliga utredningsinsatser blir genomförda är om målsäganden har utländsk bakgrund. Det finns starka skäl för polisen att närmare undersöka varför ärenden där kvinnan har utländsk bakgrund mer sällan personuppklaras än ärenden där kvinnan har svensk bakgrund. I denna undersökning kunde konstateras att det finns brister i dokumentationen av skador när målsäganden har annan etnicitet än svensk.

I enkätstudien framgick också att bara ett av tretton ärenden där kvinnan hade en annan etnisk bakgrund än svensk, hade personuppklarats. Enkätsvaren antyder att kvinnorna med annan etnisk bakgrund både kände sig sämre bemötta av polisen och i lägre utsträckning skulle anmäla en liknande händelse i framtiden än kvinnorna med svensk bakgrund.

Sammantaget talar detta för att det krävs ökad uppmärksamhet från polisens sida när det gäller anmälningar där kvinnan har annan etnisk bakgrund än svensk, så att dessa kvinnors anmälningar inte blir negativt särbehandlade.

Ett effektivt arbete kan organiseras på olika sätt

Brå:s studie talar för att faktorer som rutiner, riktlinjer och kultur påverkar i vilken utsträckning polisen systematiskt vidtar de strategiska utredningsåtgärder som är möjliga i ärendena. Däremot finns det inget som tyder på att specialisering i form av en särskild familjevåldsenhet i sig har en avgörande betydelse för hur systematiskt och effektivt arbetet bedrivs. Brå:s studie tyder på att det går att utveckla ett minst lika bra arbete med andra organisationsformer. Däremot kan inte studien tolkas som ett argument *mot* en specialisering, utan endast att det inte är en helt nödvändig väg för att förbättra arbetet.

Polisen bör inte vara den enda instansen där kvinnorna kan få hjälp

Huvudsyftet med Brå:s undersökning har varit att studera hur polisen kan förbättra sitt utredningsarbete så att andelen lagföringar kan öka. Målsättningen att öka andelen lagföringar problematiseras dock om man tar hänsyn till vad de berörda kvinnorna i enkätstudien uttryckte. Många av dem ville inte att anmälan skulle leda till en polisutredning och var heller inte nöjda med polisen i de fall där så ändå skedde.

Är då detta ett argument mot att polisen ska ha ambitionen att konsekvent och effektivt utreda anmälningar om våld mot kvinnor i nära relationer? Enligt Brå:s mening kan man inte se det så. Kvinnornas ambivalens till en lagföring är ett starkt uttryck för den svåra situation de befinner sig i, men det problemet löses inte genom att polisen från fall till fall ska bedöma när en utredning är lämplig. Det finns redan historiska erfarenheter av ett sådant system, från tiden innan det blev allmän åtalsplikt, och det systemet hjälpte inte kvinnorna bättre än dagens. Samhället måste hålla fast vid ambitionen att ett anmält misshandelsbrott ska lagföras oavsett offrets inställning i stunden. Men inom ramen för den ambitionen finns det mycket som kan bli bättre.

Viktigast torde vara att bättre garantera att polisen inte blir den *enda* instansen som kvinnan kan och vill få hjälp hos i den akuta situationen. Polisen, med sin mer neutrala utredande roll, måste kompletteras med människor som har den renodlade uppgiften att lyssna på och stödja kvinnan under och efter rättsprocessen. Det finns goda exempel på sådana verksamheter, till exempel i Västerort i Stockholm, där socialsekreterare är stationerade hos polisen för att arbeta med kvinnor som utsatts för våld i en nära relation. I samband med anmälan erbjuder polisen kvinnan samtal med en av dessa socialsekreterare. Det finns också andra bra exempel på aktivt stöd under polisutredning och rättegång, men enkätstudien liksom andra studier visar ändå att kvinnan i många fall uppfattar att hon inte har någon annanstans att vända sig för att få hjälp än till polisen. Den vittomfattande funktion polisen därmed får, torde öka risken att polisen blir diffus i sin roll och uppgift i dessa ärenden.

Viktigt är också att lagföringen i varje enskilt fall får den utformningen att den så långt möjligt bidrar till att reducera risken för återfall. Det kan röra sig om att utveckla och bygga ut behandlingen för misshandlande män i fängelse. Det kan också i en del fall handla om att utnyttja möjligheten till intensivövervakning med fotboja (IÖV) som en verkställighetsform.³ Av en tidigare studie, där Brå intervjuat kvinnor vars tidigare partner dömts för misshandel och fått IÖV, framgick att flera av dem tyckte att det var en bättre verkställighetsform än fängelse. Det gällde särskilt för de kvinnor som hade barn ihop med mannen. De uppfattade att IÖV fungerade som en tydlig samhällelig markering men utan att ha de sociala skadeverkningar som fängelset kan ha. Deras bild var att IÖV skapade mindre framtida agg från mannens sida än fängelse.

Att polisen får möjlighet att renodla sin professionella roll innebär inte att bemötande, engagemang och information får mindre betydelse. Dessa frågor är fortfarande centrala och kräver kompetens och erfarenhet. Men när det också finns andra som stöder och informerar kvinnan ökar chansen att hon kan se värdet av en lagföring och vill delta i utredningen.

Prestationsindikatorer som kvalitetssäkring

Ett sätt att minska skillnaderna mellan landets polismyndigheter i hur relationsvåld mot kvinnor utreds kan vara att införa ett fåtal prestationsindikatorer. Faktorerna skulle vara de som enligt studien visat sig i ha en inverkan på personuppleringen.

Tabell 1. Förslag på prestationsindikatorer.

Faktor	Fråga	Utfall
Vittne som styrker kvinnans berättelse	Finns något vittne?	Ja/Nej
	Har något vittne förhört?	Ja/Nej
	Styrker något vittne kvinnans berättelse?	Ja/Nej
Målsäganden deltar	Deltar målsäganden?	Ja/Nej
Skada dokumenterad	Har målsäganden någon skada?	Ja/Nej
	Har skada dokumenterats?	Ja/Nej
Misstänkt medger	Har misstänkt förhört?	Ja/Nej
	Medger misstänkt något av det inträffade?	Ja/Nej

³ En förutsättning är i så fall att mannen har möjlighet att avtjäna straffet i annan bostad än där kvinnan bor.

Konkret skulle det kunna gå till på följande sätt. I varje ärende som rör relationsvåld mot kvinnor skulle de åtta frågor som finns uppräknade i tabell 1 besvaras med respektive utfall. Sedan sammanställs värdena i de olika frågorna till statistik på områdes- och myndighetsnivå.

Ett sådant system med prestationsindikatorer skulle kunna fylla flera olika funktioner. För det första skulle de kunna fungera som en form av checklista för den enskilde polisen i arbetet med ett ärende. För det andra skulle statistik med dessa indikatorer som grund kunna vara ett instrument för kvalitetsuppföljning på flera olika nivåer: områdesnivå, myndighetsnivå och nationell nivå. För det tredje skulle sådan statistik kunna utnyttjas för ”benchmarking” både inom och mellan myndigheter.

Hur kan andelen personuppklarade ärenden om våld mot kvinnor i nära relationer öka?

Inledning

År 2006 anmäldes drygt 18 300 fall av misshandel mot kvinna 15 år eller äldre där offret var bekant med gärningspersonen. Därutöver anmäldes knappt 2 400 fall av grov kvinnofridskränkning. Sammantaget ger detta drygt 20 700 fall där kvinnor utsatts för våld av en person som de känner. Tyvärr saknas statistik över hur stor andel av dessa fall som rör våld i en nära relation. Studier visar dock att en mycket stor andel av anmälningarna om våld mot kvinnor av en bekant, uppskattningsvis mer än 70 procent, rör sig om att en kvinna blivit slagen av en man som hon har eller har haft en nära relation⁴ med (se t.ex. Brå 2002:14).

Att polisen lyckas klarlägga vad som hänt i dessa fall, så att gärningsmännen kan lagföras, är en viktig samhällelig uppgift. Ärenden som rör våld mot kvinnor har också fått allt högre prioritet inom rättsväsendet, med bland annat handlingsplaner, organisationsutveckling och utbildningssatsningar inom både polis- och åklagarväsendet. Trots denna satsning är det mindre än en fjärdedel (23 procent år 2006) av de anmälda brotten om våld mot kvinna av en bekant person som leder till ”personuppklarade”, det vill säga att en åklagare beslutar om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse i ärendet. Övriga ärenden läggs ned.

Mellan landets 21 polismyndigheter finns det stora skillnader i andelen ärenden som personuppklaras. Lägst andel hade Norrbotten där 19 procent av ärendena klarades upp under år 2006. Högst andel hade Kronoberg där 37 procent av ärendena klarades upp genom att en person kunde knytas till brott. Det finns visserligen en del årsvisa variationer i personuppklarade ärenden inom olika polismyndigheter under sexårsperioden 2001–2006 framkommer stora skillnader. Det lägsta värdet hade då Blekinge med en genomsnittlig personuppklarade på 18 procent. Kronoberg hade det näst högsta i detta lite längre perspektiv.⁵ Personuppklaringen under sexårsperioden var här densamma som år 2006, det vill säga 37 procent.

⁴ Med begreppet ”nära relation” avses inom ramen för denna undersökning en vid tidpunkten för brottet pågående eller avslutad relation av intimt slag mellan en man och en kvinna.

⁵ Högst personuppklarade i det längre perspektivet hade Jämtland.

Att det finns så stora skillnader i andelen personupplärd anmälningar mellan olika polismyndigheter skulle kunna förklaras av att omständigheterna i fallen ser olika ut i olika delar av landet. Men det är också rimligt att anta att skillnaderna åtminstone delvis speglar skillnader i polisens arbetsätt i olika delar av landet. Om så är fallet bör det finnas en potential att nationellt sett öka andelen brott som klaras upp och gärningspersonen fälls. Om kvaliteten på arbetssättet varierar mycket mellan olika polismyndigheter är det negativt inte bara utifrån ett nationellt effektivitetsperspektiv utan också från ett rättssäkerhetsperspektiv. De kvinnor som vänder sig till rättsväsendet för att de blivit misshandlade av en man bör ha rätt att få sin anmälan utredd med samma kvalitet oavsett var i landet de bor.

Utgångspunkten för denna studie är därför att studera skillnaderna mellan polismyndigheterna närmare, för att se om och i så fall hur en polismyndighet med hög personuppläring med sitt sätt att arbeta bidrar till detta goda resultat. Studien är gjord på uppdrag av Rikspolisstyrelsen. Tanken är att den ska kunna användas som ett underlag i polisens fortsatta utvecklingsarbete när det gäller anmälningar om våld mot kvinnor i nära relationer.

I uppdraget från Rikspolisstyrelsen har också ingått att göra en enkätstudie om hur kvinnorna som målsägande har upplevt polisens bemötande och polisens arbete med deras ärenden.

Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen är att undersöka om, och i så fall hur, polisens utredningsinsatser kan förbättras så att fler anmälningar om relationsvåld mot kvinnor personupplärdas. Denna analys görs genom tre frågor som stegvis ska ge en samlad bild av vad i polisens arbete som är centralt för att ett ärende ska personupplärdas.

1. Vilken typ av information kräver åklagaren för att brottet ska anses tillräckligt styrkt för ett åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse?
2. Hur arbetar polisen med de inkomna anmälningarna, både i fråga om förstahandsåtgärder och senare utredningsinsatser? Vilka beståndsdelar i polisens arbete bidrar med den information angående brottet som åklagaren kräver för att ett ärende ska vara tillräckligt styrkt? Finns det andra faktorer än de rent utredningsmässiga som påverkar huruvida ärenden personupplärdas, till exempel parternas ålder och etnicitet?

3. I vilken utsträckning är det skillnader i de studerade myndigheternas arbetssätt som förklarar att fler ärenden personuppklaras vid vissa av myndigheterna? Med andra ord, hur stor är potentialen att öka andelen personuppklarade ärenden genom ett förändrat arbetssätt vid de studerade polismyndigheterna?

Rapporten inleds med en beskrivning av hur omständigheterna ser ut i de anmälningar som ingår i materialet. Därefter följer de tre ovan formulerade frågorna.

Val av myndigheter

För att undersöka vad i polisens arbetssätt som kan förbättras så att fler ärenden personuppklaras jämförs två strukturellt jämförbara polismyndigheter, Kronoberg och Blekinge. Dessa har under 2000-talet kraftigt skilt sig åt när det gäller andelen personuppklarade ärenden. För att minska risken att den förklaring till skillnader i personuppklaringsprocent som identifieras är unika för dessa två myndigheter valdes ytterligare två myndigheter ut. Dessa två, Uppsala och Jönköping, är mer riksrepresentativa när det gäller både uppklaringsprocent och befolkningsstruktur. Uppsala skiljer sig från de övriga tre myndigheterna genom att man där har en specialiserad familjevårdsenhet. Det ger en möjlighet att explorativt undersöka om det finns några tydliga effekter av utredningsspecialiseringen.

Material

Uppgifterna som utgör underlag till rapporten har hämtats från ett urval av de förundersökningar som genomfördes vid de aktuella polismyndigheterna under år 2006. Urvalsprocessen har gått till på följande vis: från Brå:s anmälningsregister har samtliga brottsmisstankar om "misshandel mot kvinna – gärningspersonen bekant med offret" och "grov kvinnofridskränkning" som registrerades vid de fyra myndigheterna år 2006 tagits ut. Från detta uttag har sedan ärenden där gärningspersonen är en kvinna eller en person under 18 år exkluderats. Ambitionen var att från det modifierade materialet dra ett slumpmässigt urval om 220 ärenden per myndighet och sedan beställa in förundersökningsmaterialet för dessa ärenden.⁶ Det visade sig dock att Kronoberg endast hade 190 ärenden

⁶ Brå:s bedömning var att omkring 150 ärenden per myndighet skulle ur statistisk synvinkel ge ett tillräckligt stort material för att kunna studera de frågor som undersökningen ämnar studera. Från resultatet av en tidigare studie (Brå 2002:14) fanns informationen att omkring 70 procent av ärenden gällande våld mot kvinna där gärningspersonen är bekant med kvinnan rör våld i nära relationer. Bedömningen var således att en beställning på 220 ärenden per myndighet skulle ge ett önskat material om ungefär 150 ärenden per myndighet.

kvar som uppfyllde kriterierna när materialet rensats enligt ovan angivet sätt. Således är undersökningsmaterialet ett totalmaterial för Kronoberg och ett urvalsmaterial för Blekinge, Uppsala och Jönköping. Antalsmässigt har alltså förundersökningsmaterialet för 850 brottsanmälningar beställts in (190+220+220+220). Av dessa 850 anmälningar är det 253 (30 procent) som plockats bort för att de efter genomläsning visade sig inte handla om den typ av ärenden som studien avser. Det kan exempelvis handla om ärenden där en man misstänks för brott mot annan närstående än en partner eller före detta partner. De inkodade ärenden som utgör datamaterialet i undersökningen är således 597 till antalet och rör renodlat fall där målsäganden är en kvinna och den misstänkte är man som är 18 år eller äldre och som kvinnan har eller har haft en nära relation till.

Urvalet speglar samtliga anmälningar om våld i nära relationer

I huvudsak fördelar sig ärendena i urvalet på samma sätt som samtliga ärenden rörande våld mot kvinnor vid de fyra myndigheterna. En skillnad är dock att grov kvinnofridskränkning är något vanligare i urvalet än bland samtliga ärenden inom myndigheterna. Andelen brott som skett inomhus är också något vanligare i urvalet. Skillnaden förklaras av att urvalet speglar ärenden där parterna har eller har haft en relation av intimt slag, medan totalsiffrorna även speglar våld mot kvinnor av andra former av bekanta. Det är rimligt att en större andel av våldet i urvalet har utspelat sig i en gemensam bostad och att det är fler ärenden som har karaktär av upprepade händelser när parterna har en mer intim relation.

En annan skillnad mellan urvalet och samtliga ärenden är att andelen personupplärade ärenden är större i urvalet (34 respektive 29 procent). Denna skillnad finns inom alla fyra myndigheterna. Det innebär att andelen personupplärade ärenden som rör våld mot kvinnor av en bekant är större i de fall där kvinnorna har eller har haft en intim relation med gärningspersonen än i de fall där det handlar om en annan typ av bekantskap. Gäller detta förhållande även i övriga landet, vilket är troligt att det gör, kan andelen personupplärade ärenden som rör relationsvåld mot kvinnor uppskattas till ungefär 30 procent då uppläringsprocenten för våld mot kvinnor av bekanta totalt sett ligger på 24 procent.

I bilaga 3, tabell 1, anges förekomsten av de olika brottsrubriceringarna, dels i form av en totalsiffra för myndigheterna, dels i urvalet.

Inkodade uppgifter om polisens arbete

Valet av uppgifter som kodades in från förundersökningsmaterialet gjordes i huvudsak utifrån ett utbildningsmaterial för polis och åklagare om hur ärenden som rör relationsvåld mot kvinnor ska utredas (Rikspolisstyrelsen 2001). Från detta utbildningsmaterial identifierades samtliga utredningsinsatser som polisen kan tänkas göra i ett ärende och dessa uppgifter

kodades därefter in ärende för ärende.⁷ Dessutom kodades uppgifter om när i tid insatser genomförts, var och i vissa fall av vem.

Analysen av materialet

En central del i rapporten är den logistiska regressionsanalysen av materialet.⁸ Det som studeras är vilken påverkan en uppsättning faktorer, som kan beskrivas som resultat av polisens utredningsåtgärder, har på beslutet om ärendet personuppklaras eller inte. Syftet med detta är att identifiera vilka resultat av polisens utredningsinsatser som har en påverkan på personuppkläring. Informationen från regressionsanalysen används även till att ta fram en skattning av sannolikheten för att ett ärende med en specifik uppsättning av de faktorer som påverkar personuppkläring ska personuppklaras. Denna skattning, som alltså kan ses som en värdering av innehållet i utredningen för ett specifikt ärende, används i olika analyser för att undersöka i hur hög grad skillnader mellan olika delgrupper kommer sig av skillnader i utredningarnas innehåll eller på grund av annat. När denna sammanvägda sannolikhet används benämns den ”förväntad personuppkläring”.

Signifikansprövning

Eftersom studien grundar sig på ett urval av ärenden redovisas genomgående om skillnader mellan olika jämförelsegrupper är statistiskt signifikanta och i så fall på vilken nivå. Med något enstaka undantag är det som undersöks i rapporten förekomsten av en beroende variabel mot bakgrund av en oberoende variabel av nominalskalekaraktär, exempelvis andel ärenden där misstänkt förhörts per myndighet. Det signifikantest som använts är χ^2 -test. Signifikans redovisas på följande nivåer: $p < 0,01$, $p < 0,05$ och $p < 0,1$ (p =sannolikhet). När en skillnad redovisas som signifikant på nivån $p < 0,01$ betyder det att sannolikheten att den observerade skillnaden inte finns om samtliga ärenden studerades, inte bara urvalet, är mindre än 1 på 100. Redovisningen av signifikans sker i fotnoter.

Rapportens disposition

Rapporten inleds med en beskrivning av de studerade brotten. Syftet är att framställa en bild av när, var och hur denna typ av våld sker och vad som således är den kontext i vilken polisen arbetar. Efter beskrivningen av brotten analyseras materialet med syftet att finna vilka krav åklagarna har på ärenden för att de ska personuppklaras. Därefter görs en genomgång av polisens utredningsinsatser i de olika ärendena. Genomgången beskri-

⁷ Vilka variabler det handlar om presenteras i bilaga 1.

⁸ Denna beskrivs mer ingående i bilaga 2.

ver vilka typer av insatser som genomförs, samt hur vanligt förekommande det är att de olika insatserna genomförs. Sedan görs en koppling mellan polisens utredningsinsatser och åklagarnas krav. Frågan är här: Vilka av polisens utredningsinsatser är det som leder fram till att de faktorer som åklagarna kräver för personuppklaring föreligger? I nästkommande avsnitt undersöks i vilken mån andra faktorer såsom etnicitet, typ av relation och tidigare våld påverkar andelen personupplärade ärenden. Därefter jämförs de olika myndigheterna i syfte att undersöka huruvida olika arbetssätt har en inverkan på möjligheterna att få fram de faktorer som åklagarna lägger vikt vid, och därigenom påverkar hur stor andel ärenden som personuppläras.

De studerade ärendena

Före redovisningen av polisens arbete ges i detta avsnitt en allmän beskrivning av de anmälda misshandelsfallen i undersökningen. Avsikten är att ge en bakgrund till den fortsatta analysen av polisens effektivitet, och inte att presentera en bild av anmälningar om våld mot kvinnor i nära relationer, som är representativ för landet. För en sådan beskrivning hänvisas till andra källor, exempelvis *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007* (Brå 2008:23) eller *Våld mot kvinnor i nära relationer* (Brå 2002:14).

Knytnävsslag och stryptag allra vanligast

Fyra av fem anmälningar i materialet har fått brottsrubriceringen misshandel i misstankeregistret och bara 3 procent har klassats som grov misshandel. För att få en mer fördjupad bild av hur den anmälda misshandeln ser ut har anmälningarna i denna studie kodats in i tre kategorier som här benämns: "lindrig misshandel", "misshandel" och "allvarlig misshandel".⁹ I den lindriga kategorin finns ärenden där våldet haft formen av knuffar eller slag med öppen hand. I denna kategori hamnar 36 procent av ärendena. Kategorin misshandel består av ärenden där våldet består av knytnävsslag, sparkar mot stående person samt strypling eller kvävning.¹⁰ Det är ungefär 56 procent av ärendena som hamnade i denna kategori. Kategorin allvarlig misshandel utgörs av ärenden där våldet består av våld mot liggande försvarslös, knivhugg eller slag med tillhygge. I denna kategori hamnar 8 procent av ärendena.

⁹ Indelningen är hämtad från Brå:s tidigare rapport om polisens arbete med anmälningar om våld mellan obekanta (Brå 2007:12)

¹⁰ Trots att strypling eller kvävning kan tyckas vara att betrakta som allvarlig misshandel har Brå gjort bedömningen att koda dessa handlingar som misshandel. Detta för att det vanligtvis rör sig om kortare stryppgrepp, inte utdragna strypförsök.

Våldet leder ofta till blåmärken och svullnader

I drygt 80 procent av ärendena har målsäganden fått en fysisk skada av något slag. Allra vanligast är synliga skador av mindre allvarligt slag såsom blåmärken, mindre sår och svullnader. Denna typ av skador förekommer i 42 procent av ärendena. Näst vanligast är skador som inte är synliga, men där målsäganden vid förhöret uppger att hon har ont. Sådan smärta förekommer i 24 procent av ärendena. Något mer allvarliga, tydliga skador såsom blodvite, tandskador eller bulor i ansikte förekommer i 11 procent av ärendena. Allvarliga skador såsom hjärnskakning, sticksår eller frakturer är mindre vanligt och förekommer i 3 procent av ärendena.

I en femtedel av ärendena har målsäganden således inte någon skada vid anmälningstillfället. I hälften av dessa ärenden är händelsen polisanmäld i efterhand och målsäganden uppger att det uppkom en skada vid misshandelstillfället, men att spåren av denna inte fanns kvar vid anmälningstillfället. Det skulle i så fall betyda att 90 procent av den anmälda misshandeln inneburit att kvinnan fått någon form av fysisk skada.

I en fjärdedel av ärendena uppsökte kvinnan eller avsåg hon vid det inledande förhöret att uppsöka en vårdinrättning för att undersöka eller vårda skador. I ett av tio ärenden var det aktuellt med akut sjukvård.

Våldet sker inomhus och anmäls ofta inom ett dygn

I en mycket stor andel av ärendena, mellan 80 och 90 procent, har våldet skett inomhus. Den allra vanligaste brottsplatsen är en gemensam bostad, i knappt hälften av ärendena har våldet skett där. Näst vanligaste brottsplatsen är målsägandens bostad (17 procent av ärendena). I 8 procent av ärendena har våldet skett i den misstänktes bostad. I vissa av fallen (cirka 7 procent) där det rör sig om upprepade våldshändelser har våldet skett på flera olika platser.

Drygt hälften av alla anmälningar har gjorts i ett akut skede. Av dessa har 9 av 10 gjorts genom att någon ringt polisen. Tyvärr framgår det inte om det är kvinnan själv eller någon annan som gjort anmälan.

Av de anmälningar som gjorts i efterhand är det ungefär hälften som anmäls inom ett dygn från (det senaste) brottstillfället. Det innebär att nästan tre fjärdedelar av anmälningarna gjorts inom ett dygn efter att händelsen ägt rum. Av de ärenden som inte anmäls inom ett dygn har sex av tio anmäls inom en månad.

Brotten sker främst nattetid och under helger

Hälften av brotten har skett nattetid, mellan midnatt och klockan 6 på morgonen. En dryg fjärdedel av brotten sker kvällstid mellan klockan 18 och midnatt. Brotten sker oftast på lördagar eller söndagar. Ungefär 40 procent av brotten har skett under dessa två dagar. Det är i övrigt en ganska jämn fördelning mellan veckodagarna.

I det stora hela är det också en jämn fördelning mellan antalet brott som registreras under var och en av årets 12 månader. Det är något fler ärenden som registreras under sommarmånaderna, men skillnaden är tämligen marginell.

Ögonvittnen i en tredjedel av fallen

En aspekt som brukar framhållas som en försvårande faktor när det gäller polisens möjligheter att klara upp anmälningar om våld mot kvinnor i nära relationer är att det ofta saknas vittnen. Det beror på att våldet vanligen sker i en gemensam bostad utan att någon annan än parterna är närvarande (Brå 2002:14). Bland de genomgångna ärendena i denna studie finns ögonvittnen¹¹ till våldet i en tredjedel av fallen. Det är dock betydligt vanligare att det finns andra vittnespersoner, som har information om den aktuella händelsen eller om tidigare händelser. Det kan exempelvis röra sig om grannar, bekanta eller släktingar. Sådana andra vittnespersoner förekommer i två tredjedelar av ärendena. Totalt sett finns det i mer än tre fjärdedelar av ärendena åtminstone ett vittne att höra om händelsen.

Vanligast är att parterna delar bostad

I drygt hälften av ärendena (52 procent) delar målsäganden och den misstänkte bostad och hälften av dem som delar bostad är gifta.

Bland dem som inte delar bostad har drygt 60 procent en tidigare relation, medan övriga har en aktiv relation utan att bo ihop. Av dem som inte delar bostad är det inte särskilt vanligt att parterna tidigare varit gifta, utan de har antingen varit sambo eller haft en relation utan att ha bott ihop.

Barn närvarande vid misshandeln i en tredjedel av fallen

Att även barn far illa i familjer där kvinnan blir misshandlad av sin partner, är något som kommit att uppmärksammas alltmer. Barn som lever i en situation där de ser eller hör att deras mamma blir slagen av en närstående man, riskerar att ta psykisk skada.¹² Inte sällan blir dessa barn också själva utsatta för våld (Brå 2002:14). I en tredjedel av de studerade ärendena har ett eller flera barn befunnit sig i hemmet när våldshändelsen ägde rum. Även om fokus i denna studie ligger på de utsatta kvinnorna finns det

¹¹ Barn från 5 år och uppåt som bevittnat våld räknas i denna studie som ögonvittnen. Utifrån sättet som anmälningarna har kodats in är det inte möjligt att entydigt ange hur stor andel av ögonvittnena som är barn. Dock är det så att i 42 procent av ärendena där det finns ögonvittnen har åtminstone ett barn närvarat (alla är dock inte 5 år eller mer, och i en del ärenden kan det finnas andra ögonvittnen än barnen). Av dessa barn är det 41 procent som har förhörts i utredningen.

¹² Mot denna bakgrund gjordes en ändring i socialtjänstlagen år 2007 som innebär att barn som bevittnar våld av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan ha ett behov av stöd och hjälp (Socialtjänstlagen 2001:453, 5 kap. 11§).

skäl att ha i åtanke att det i många fall också finns barn som kan betraktas som offer.

De misstänkta är oftare än målsägandena alkoholpåverkade

Att det finns alkohol med i bilden vid misshandelstillfällena är relativt vanligt. I 40 procent av ärendena framkommer det tydligt i förundersökningsmaterialet att den misstänkte varit påverkad vid misshandelstillfallet. Motsvarande andel hos målsägandena är 25 procent. Både bland de misstänkta och bland målsägandena är det i ytterligare 13 procent där det i förundersökningsmaterialet inte framgår att de varit påverkade, men där det utifrån information i förhör verkar troligt att så varit fallet. Således framstår det som troligt att den misstänkte vid misshandelstillfallet var alkoholpåverkad i över hälften av ärendena (53 procent). Motsvarande siffra för målsägandena är 38 procent.

Etnicitet

Ärendena innehåller inte någon systematisk information om parternas etniska bakgrund, även om många ärenden har uppgifter som mer eller mindre säkert visar om de har svensk eller annan etnisk bakgrund än svensk. När det gäller den misstänkte finns oftast uppgift om medborgarskap. I andra fall kan tolkbehov och namn tyda på annan etnisk bakgrund. Trots osäkerheten i uppgifterna har Brå funnit det motiverat att koda in om den misstänkte respektive målsäganden verkar ha utländsk bakgrund eller inte. Detta eftersom det finns studier som tyder på att polisen behandlar ärenden som rör ”invandrare” på annat sätt än ärenden som rör ”svenskar”. Syftet med indelningen i studien är inte att med säkerhet slå fast vilka som är födda i Sverige respektive utomlands och vilka som har en eller två utrikes födda föräldrar, utan endast att beskriva vilka som troligen uppfattats av polisen som ”invandrare”.

I en fjärdedel av ärendena finns det uppgifter som tyder på att kvinnan har en annan etnicitet än svensk. Motsvarande siffra för männen är en tredjedel. Oavsett om parterna har en annan etnicitet än svensk eller inte, är det absolut vanligaste att båda har samma etniska bakgrund. Så är fallet i 80 procent av alla ärenden.

Tabell 2. Etnicitet hos målsägande och misstänkt. Andelar i procent av ärendena med olika kombinationer.

Misstänkt	Målsägande		Summa
	Svensk	Annan etnisk bakgrund	
Svensk	61	7	68
Annan etnisk bakgrund	12	20	32
Summa	73	27	100

Majoriteten uppger att de tidigare utsatts för våld av den misstänkte

I sex av tio ärenden uppger kvinnorna att de tidigare utsatts för våld av den misstänkte. Ju grövre våldet är i det aktuella ärendet, desto större andel uppger att de tidigare varit utsatta för våld. Ungefär hälften av dem som uppgett att de utsatts för våld har även tidigare gjort en polisanmälan, vilket innebär att tre av tio kvinnor i materialet totalt sett, tidigare har gjort en polisanmälan. En lika stor andel uppger att de åtminstone vid ett tidigare tillfälle har blivit hotade till livet av den misstänkte. I par procent av ärendena har den misstänkte besöksförbud hos kvinnan.

En tredjedel vill efter anmälan inte delta i utredningen

Att anmäla den misshandlande mannen är ingen självklarhet för de kvinnor som utsatts för våld i en nära relation. De kan känna tvekan av många skäl, till exempel att de är ekonomiskt beroende av mannen, att de är rädda för hur mannen ska reagera på anmälan eller att de saknar förtroende för polisen. Det kan också vara så att de fortfarande älskar mannen och inte vill att han ska straffas utan endast vill få våldet att upphöra (se till exempel Widding 1997).

Att kvinnorna kan känna tvekan inför att rättsligt driva ärendet, framgår också i detta material. En tredjedel vill efter anmälan inte delta i utredningen. Det kan antingen bero på att någon annan gjort anmälan och att de aldrig velat dra in polisen, eller att de senare ångrar sin anmälan. Det senare fallet brukar i dagligt tal beskrivas som att kvinnan ”tar tillbaka sin anmälan”, vilket inte är juridiskt korrekt, eftersom det råder allmän åtalsplikt vid misshandel, oavsett målsägandens önskemål. I praktiken innebär det faktum att de inte vill delta i utredningen främst att de efter anmälan tar tillbaka sina uppgifter eller inte vill ställa upp i rättegången.

Utöver de kvinnor som efter anmälan fattar beslutet att inte delta i utredningen finns det också en hel del som i något skede tänkt göra det och även har informerat polisen om detta. Det framgår av den enkätstudie som ett urval av kvinnorna i materialet deltagit i. Utöver den tredjedel som fattade beslutet att inte delta tyder enkätsvaren på att ytterligare en tredjedel av de svarande hade informerat polisen om att de inte ville delta, men blivit övertalade att medverka. Sammantaget illustrerar detta att det är ett svårt beslut för kvinnorna att anmäla mannen för polisen och att en stor majoritet efter anmälan känner tvivel kring om det var meningsfullt och fruktbart att göra en rättssak av det som hänt. I kommande kapitel diskuteras närmare vilka svårighet detta medför för polis och åklagare och hur polisen försöker hantera problemet.

Vad krävs för att ett ärende ska personuppklaras?

För att kunna belysa i vilken mån skillnader i personuppkläring mellan olika polismyndigheter beror på skillnader i arbetssätt är det viktigt att först klarlägga vad som krävs för att ärenden som rör relationsvåld mot kvinnor ska personuppklaras. Ett sådant klarläggande är också en förutsättning för bedömningen i vilken mån andelen personuppklarade ärenden totalt sett kan öka. Utifrån tidigare studier och utbildningsmaterial (*Kvinnofrid* – Huvudbetänkande av kvinnovåldskommissionen SOU 1995:60, Rikspolisstyrelsen 2001) har en sammanställning gjorts av olika faktorer som anses ha inverkan på personuppkläring. För att testa vilka av dessa faktorer som har störst betydelse för att ett ärende personuppklaras, har de analyserats i en logistisk regressionsanalys. Resultatet av analysen visar att fyra faktorer har en signifikant inverkan på personuppklärningsfrågan.¹³ Dessa faktorer är alltså av stor betydelse när åklagarna ska bedöma om gärningspersonen kan knytas till brottet. Faktorerna är:

1. att det finns något vittne som ger stöd till att det anmälda brottet har begåtts
2. att målsäganden deltar i utredningen
3. att det finns en dokumenterad skada
4. att den misstänkte medger gärningen helt eller till viss del.

Nedan följer en beskrivning av hur dessa fyra faktorer påverkar sannolikheten för att ett ärende personuppklaras. Sannolikheten uttrycks i form av Relativ Risk (RR) och har beräknats utifrån den logistiska regressionsmodellen.¹⁴

Stödbevis från vittne ökar personuppkläring 3,5 gånger

Den faktor som starkast samvarierar med att ett ärende personuppklaras är att det finns ett vittne som lämnar stöd till gärningsbeskrivningen. Nå-

¹³ Ytterligare två faktorer har testats men bidrar inte signifikant till regressionsmodellen: att brottsplatsen dokumenterats och att det finns någon form av skriftlig bevisning, har bägge två, var för sig en inverkan på utfallet åtal. Att de inte signifikant bidrar till modellen kommer sig av att det är relativt få ärenden där brottsplatsen har dokumenterats eller där det finns skriftlig bevisning, och att någon av de andra fyra faktorerna i stort sett alltid (96 procent) förekommer i dessa ärenden.

¹⁴ För en redovisning av hur sannolikheten har beräknats, se bilaga 2.

gon form av stödbevis från vittne förekommer i knappt hälften (47 procent) av ärendena. Sannolikheten för personuppläring är, om övriga tre faktorer konstanthålls, 3,5 gånger större om det finns stödbevis från vittne i ett ärende än om det inte finns det. Att det finns stödbevis från vittne för en händelse gör att målsägandens berättelse framstår som mer trovärdig, särskilt i de fall där målsäganden inte vill delta i utredningen. Informationen som vittnen lämnar är av olika karaktär beroende på om det rör sig om ögonvittnen eller andra vittnespersoner. Ögonvittnen har per definition bevittnat hela eller delar av händelsen, medan andra vittnespersoner på annat sätt har information om den aktuella händelsen eller om andra våldstillfällen. Andra vittnespersoner har oftast fått informationen genom att målsäganden berättat om våldet eller genom att de iakttagit spår av våldet i form av blåmärken och andra skador. Den här typen av information kan ju även ögonvittnen ha och dessa är från bevisnings synpunkt generellt sett bättre än övriga typer av vittnen. Trots detta verkar det i det föreliggande materialet ha en underordnad betydelse för personuppläring om stödbevis från vittne kommer från ett ögonvittne eller från en annan vittnesperson. Det är en lika stor andel av ärendena där det finns stöd från andra vittnespersoner som av ärendena där det finns ögonvittnen som personuppläras. Om det finns stöd från *både* ögonvittne och annan vittnesperson i ett och samma ärende är dock sannolikheten för personuppläring högre än i övriga fall.

Om målsäganden deltar ökar personuppläring 2,8 gånger

Målsägandens inställning till att delta i utredningen har betydelse för personuppläring på flera sätt. Om kvinnan efter anmälan inte velat delta i polisutredningen får åklagaren en indikation om att det finns en risk att hon inte står fast vid sin berättelse vid en eventuell rättegång, eller kanske inte kommer till denna. Eftersom huvudprincipen vid rättegången är att målsägandens berättelse ska delges muntligt är målsägandens ovilja att delta något som åklagaren måste beakta. I och för sig kan åklagaren väcka åtal även om det finns en risk att kvinnan inte kommer till rättegången, om händelseförloppet ändå framstår som tillräckligt styrkt. Men om kvinnan efter anmälan tar tillbaka vad hon sagt och det inte finns några vittnen som kan styrka händelsen, är det ofta mycket svårt att få händelseförloppet tillräckligt styrkt.

När övriga tre faktorer konstanthålls är det 2,8 gånger vanligare att ett ärende där kvinnan deltar i utredningen personuppläras än att ett ärende där hon inte gör det personuppläras. Kvinnans inställning har alltså stor betydelse för om ärendet personuppläras eller inte. Bland de studerade ärendena är det i 67 procent som kvinnan deltar i utredningen.

Intressant är dock att målsägandens inställning till att vilja delta i utredningen inte är den faktor som har starkast påverkan på utfallet. Det är en spridd uppfattning att kvinnans medverkan är den mest avgörande faktorn för att mannen ska kunna knytas till brottet. Men det har dock visat sig att det är ännu viktigare att det går att få fram vittnen som stöder anmälan. Givetvis är åklagaren i hög grad beroende av den berättelse kvinnan lämnar, men eftersom kvinnan oftast ångrar sin anmälan först en tid efter händelsen, finns det oftast en tydlig berättelse från anmälningsupptagningen eller från tidiga förhör med henne. Om det även finns vittnen kan denna berättelse räcka för personuppläring även om kvinnan vid rättegången inte längre står bakom den.

En dokumenterad skada ökar personuppläring 2,2 gånger

En väl dokumenterad skada på målsäganden är en viktig och stark bevisning för åklagaren. Dokumentation av skada förekommer i knappt 60 procent av ärendena. Om sådan dokumentation finns ökar sannolikheten för att ärendet personuppläras med 2,2 gånger i jämförelse med om det inte finns en dokumenterad skada. Om dessutom skadan är synlig och har dokumenterats i bild eller genom ett rättsintyg är sannolikheten än större att ärendet personuppläras. Således är det av vikt att polisen försöker dokumentera skador i bild. I de fall där skadan inte är synlig eller där målsäganden inte låter sig fotograferas är det emellertid värdefullt om polisen med ord beskriver skadorna eller får till stånd en rättsmedicinsk undersökning.

Misstänkt som medger ökar personuppläring 1,5 gånger

Den misstänktes inställning till brottet är även det en faktor som påverkar personuppläringen. Om den misstänkte medger det inträffade helt och hållet, eller till viss del, ökar sannolikheten att ärendet personuppläras med 1,5 gånger. Totalt är det i en knapp tredjedel av ärendena som mannen medger våldshandlingen i någon utsträckning. Att mannen erkänner gärningen har förstås större inverkan på personuppläringen än om han bara medger brottet till viss del. Det är dock ovanligt med erkännanden. Det förekommer endast i 6 procent av ärendena.

Ju fler faktorer desto större chans till personupplärning

Som redan nämnts hänger de fyra faktorerna som ökar chansen för personupplärning samman med varandra. Målsägandens utsaga utgör navet i utredningen och det är mot denna som stödbevisning i form av vittnen och dokumenterade skador vägs. Stödbevisning ställer också den misstänkte mannen inför uppgiften att trovärdigt förklara skadornas uppkomst, vilket ofta frammanar en viss grad av medgivande. Som väntat finns det ett tydligt samband mellan föreliggande antal faktorer och andel ärenden som förväntas personuppläras. Det framgår av tabell 3.

Tabell 3. Antal ärenden med olika kombinationer av de faktorer som påverkar personupplärning, samt förväntad andel personupplärade ärenden i procent för ärenden med olika kombinationer. RR = relativ risk.

n	Personupplärningskrav 1: Stöd från vittne	Personupplärningskrav 2: Målsägaren deltar	Personupplärningskrav 3: Skada finns dokumenterad	Personupplärningskrav 4: Misstänkt medger till viss del	Antal faktorer	Förväntad andel personupplärade ärenden
70	*	*	*	*	4	81
70	*	*	*	-	3	68
24	*	*	-	*	3	57
12	*	-	*	*	3	49
45	*	*	-	-	2	41
32	-	*	*	*	3	38
28	*	-	*	-	2	33
77	-	*	*	-	2	24
16	-	*	-	*	2	17
28	*	-	-	-	1	14
15	-	-	*	*	2	13
64	-	*	-	-	1	9
52	-	-	*	-	1	7
13	-	-	-	*	1	4
48	-	-	-	-	0	2
RR	3,5	2,8	2,2	1,5		

Läsanvisning: Varje rad representerar en kombination av olika faktorer (åklagarkrav 1–4). Symbolen för att en viss faktor föreligger är en stjärna (*). I tabellen anges förväntad andel personupplärade ärenden. För den översta raden gäller exempelvis: i 70 ärenden förekommer kombinationen personupplärningskrav 1, 2, 3 och 4. Av ärenden där samtliga fyra faktorer finns är det förväntat att 81 procent personuppläras.

Polisens arbete

Att kvantitativt beskriva polisens arbete på grundval av vad som finns registrerat i förundersökningsakterna innebär naturligtvis att mycket av det arbete som polisen genomför inte framgår. Så kallade ”icke-händelser” registreras sannolikt sällan i akten. Betydelsen av detta är exempelvis att i ett ärende där det framkommer att det finns en vittnesperson att höra och denna person inte har förhörts, framkommer det sällan om försök har gjorts att komma i kontakt med vittnet eller inte. Således kan det vara viktigt att komma ihåg att det som presenteras nedan är en sammanställning av förekomsten av genomförda utredningsinsatser och att information saknas om intentioner och försök att genomföra utredningsinsatser.

Förundersökningarna leds av en åklagare

I ärenden som rör relationsvåld mot kvinnor ska en åklagare träda in som förundersökningsledare så snart någon skäligen kan misstänkas för brott (RB 23 kap. 3 §). Eftersom det i samtliga ärenden som studeras i denna undersökning finns en misstänkt person är det en åklagare som är förundersökningsledare i dessa ärenden. Detta innebär att det är åklagaren som tar beslut om vilka utredningsåtgärder som ska genomföras.

Åklagaren ger direktiv för utredningen på grundval av dels informationen i anmälan, dels information som framkommer ur de inledande utredningsinsatser som polisen genomför. När åklagaren har gett direktiv om vilka utredningsinsatser som ska genomföras är det sedan polisen som i hög grad påverkar i vilken utsträckning de i realiteten blir genomförda.

Resultatet från utredningsinsatserna ligger till grund för åklagarnas beslut att ge ytterligare direktiv, lägga ned utredningen, väcka åtal eller meddela åtalsunderlåtelse eller strafföreläggande. Således är utredningen av dessa brott ett samspel mellan polis och åklagare, där den ena partens inverkan inte entydigt kan särskiljas från den andra partens. Tonvikten i Brå:s undersökning ligger på polisens arbete, men det ligger i sakens natur att det som undersöks i viss utsträckning också handlar om åklagarnas arbete.

Förhör

Den absolut vanligaste utredningsinsatsen som polisen genomför är att förhöra personer som antingen varit inblandade i den anmälda händelsen, eller har information som kan belysa denna. Förhören kan delas upp i sådana som hållits på plats som en inledande utredningsåtgärd i samband med anmälan, hädanefter kallade förstahandsförhör, och sådana som hål-

lits senare, när en förundersökning har inletts, hädanefter kallade FU-förhör.¹⁵

Vid förhörssituationerna finns tre sätt att ta upp förhöret. Det ena är att den som håller förhöret skriver ned det som framkommer, så kallat konceptförhör. Sammanfattningen ska sedan läsas upp för den som förhörts och godkännas av denne. Det andra är att förhöret spelas in med ljud och det tredje att det spelas in med både ljud och rörlig bild (video). Den stora fördelen med att dokumentera förhör med video är att det ger en levande bild av allmäntillståndet hos den som förhörts. Om ett förhör har spelats in med ljud finns dessutom möjligheten att skriva ut det i dialogform. Med dialogform menas att förhöret är utskrivet i sin helhet, med exakt ordalydelse, utifrån den ljudupptagning som föreligger. En sådan utskrift kan vara särskilt betydelsefull i de ärenden där målsäganden inte vill delta vid domstolsförhandlingen, eller avsevärt ändrar sina uppgifter. Det finns då möjligheter för åklagaren att åberopa utskrifter av förhöret.

Förhör med målsägandena

Förutom att det vanligen är målsägandens historia som ligger till grund för gärningsbeskrivningen, är det viktigt att förhöra kvinnan för att få information om vilken möjlig stödbevisning som kan tänkas föreligga i ett ärende. Sådan information kan röra vilka personer som kan ha kännedom om det aktuella misshandelstillfället eller om tidigare våld, dagboksanteckningar eller liknande, tidigare sjukhusbesök osv. Eftersom många målsägande inte vill delta i utredningen när det gått en tid från anmälan, är det särskilt viktigt att förstahandsförhör hålls i samband med anmälan, så att så mycket information som möjligt kan fås i det fall kvinnan senare inte längre vill delta. Förutom detta är väl genomförda förhör ett sätt att tekniskt förebygga en målsägandes ovilja att delta i utredningen. Det är exempelvis svårare att ta avstånd från uppgifter som man lämnat i förhör om förhöret finns inspelat på video.

Ovanligt att målsäganden inte hörs

Trots att det kan framstå som märkligt att förhör med målsäganden inte alltid genomförs så förekommer detta ändå i ungefär 8 ärenden av 100. Karakteristiskt för dessa ärenden är att våldet är lite mindre grovt och den främsta orsaken till att målsäganden inte har förhörts verkar vara att hon inte vill bli förhörd.

¹⁵ Synpunkter på denna begreppsanvändning har inkommit från Rikspolisstyrelsen som hellre ser att begreppen "första förhör" och "fortsatta förhör" används i stället för "förstahandsförhör" och "FU-förhör". Brå anser emellertid att de senare termerna inom ramen för denna rapport tydligare anger vilken typ av förhör det är frågan om, bland annat eftersom begreppet "fortsatta förhör" antyder att det hållits förhör tidigare vilket inte alltid är fallet.

Få förstahandsförhör spelas in med ljud/video

I knappt hälften av de ärenden som anmäls i en akut situation håller polisen ett förstahandsförhör på plats med kvinnan. I huvudsak tas förhöret upp av polismannen och nedtecknas i konceptform. Trots att det ses som mycket givande att förstahandsförhör med målsäganden videofilmas är sådana förhör mycket ovanliga. Det är endast i 14 procent av ärendena med förstahandsförhör som förhöret spelats in på video. Av de personer som förhörts i ett förstahandsförhör är det tre fjärdedelar som även förhörs senare under utredningen.

FU-förhör

Även när det gäller förhör som hålls senare, när en förundersökning har inletts, är det vanligast att förhöret tas upp av förhørsledaren och sammanfattas i konceptform. Av FU-förhören är det 22 procent som har spelats in med ljud och bild. I majoriteten av dessa fall finns förhöret även utskrivet i dialogform.

Förhör med misstänkta

Att hålla förhör med den misstänkte mannen är viktigt av en rad olika skäl. Exempelvis är det närmast att betrakta som en rättighet för den misstänkte mannen att få lämna sin syn på det som anmälan gäller. Precis som när det gäller kvinnans historia ger förhöret med den misstänkte mannen uppslag till vilka ytterligare utredningsinsatser som kan vidtas. Detta kan exempelvis vara fallet när en misstänkt förnekar brott, men medger en viss del av händelseförloppet. Då kan polisen söka bevisning för eller emot den alternativa berättelsen. Att genomföra förstahandsförhör med den misstänkte mannen borde vara ett sätt att minska möjligheterna för denne att göra efterhandskonstruktioner utifrån den stödbevisning som föreligger i ärendet.

Färre misstänkta än målsägande förhörs

Det är mindre vanligt att förhör hållits med de misstänkta männen än med målsägandena. Totalt har förhör hållits med de misstänkte mannen i knappt tre fjärdedelar av ärendena. Det är vanligare att den misstänkte förhörs när ett ärende har anmälts akut än när det anmälts i efterhand. Det är dock relativt ovanligt att detta förhör har skett direkt på platsen som en förstahandsinsats. Det har endast skett i en fjärdedel av anmälningarna som anmäls akut och där den misstänkte är kvar på brottsplatsen. Inget av dessa förstahandsförhör har spelats in med ljud och bild. Senare under utredningen är det fler förhör som spelats in med ljud, ungefär ett av tio. Det är endast i ett av de genomgångna ärendena som ett förhör med en misstänkt har spelats in på video.

Förhör med vittnen

Eftersom den faktor som starkast påverkar personuppleringen är att det finns stödbevis från ett vittne, är det uppenbart av stor vikt att samtliga tänkbara vittnespersoner som förekommer i ett ärende hörs. Som tidigare nämnts, är det dubbelt så vanligt att det finns andra vittnespersoner än ögonvittnen, och det är i stort sett av underordnad betydelse vilken typ av vittne stödet kommer ifrån.

I vart fjärde ärende där vittnen finns har dessa inte förhörts

I en stor del av ärendena anges om det finns ett eller flera vittnen. Även om det vanligaste är att polisen håller förhör med de vittnen som finns har i vart fjärde ärende inget vittne förhörts, trots att det finns uppgifter om vittnen. Andelen förhörda vittnen är lika stor bland ögonvittnen som bland andra vittnespersoner.

Barn förhörs sällan

Att polisen håller förhör med barn är mycket ovanligt. Det förekommer i knappt 18 procent av ärendena där det finns barn närvarande (7 procent av samtliga ärenden).

Dokumentation av skador

Efter förhör är den näst vanligaste utredningsinsatsen att dokumentera skador som kvinnan har. Detta kan ske på olika vis beroende på vad som är möjligt i ett visst ärende. *I de fall där anmälan sker i nära anslutning till brottet* kan polisen fotografera skadan eller beskriva den i ord. I sådana fall är det också möjligt att polisen uppmanar kvinnan att uppsöka läkare som kan utfärda rättsintyg på skadorna. Detta kan ske om hon inte vill visa upp sina skador för polisen, men det kan också ske som ett komplement till polisens dokumentation. Rättsintyg kan också utfärdas utifrån sjukjournaler i de fall polisen har kvinnans samtycke att hämta in sådana. *I de fall där anmälan sker en längre tid efter brottet* är möjligheterna ofta mer begränsade. Om kvinnan berättar att hon fick uppsöka sjukvård till följd av brottet kan polisen försöka få till stånd ett samtycke till att hämta ut sjukjournaler. Förutom att informationen från sjukjournalen i sig kan användas som dokumentation av skador kan den även utgöra underlag till ett rättsintyg. Det förekommer även att polisen får ta del bilder på skador som målsäganden själv fotograferat.

Tre av fyra skador dokumenteras

Som nämnts tidigare är det i ungefär 80 procent av ärendena som målsäganden har en skada av något slag vid tidpunkten för anmälan. Av dessa

har tre av fyra dokumenterats på ett sådant sätt att det går att bilda sig en uppfattning om skadans art. Hälften har dokumenterats i bild. Det är mer än dubbelt så vanligt att synliga skador har dokumenterats än icke-synliga skador. När polisen dokumenterat skador handlar det främst om synliga skador som i ungefär lika stora andelar har dokumenterats i bild som beskrivits i ord.

Rättsintyg och sjukjournaler inhämtas inte alltid

Av de ärenden där det framkommer att målsäganden har varit i kontakt med sjukvården och där målsäganden lämnar sitt medgivande till att polisen tar del av sjukjournaler har dessa i många fall ändå inte inhämtats (detta är fallet i 35 procent av ärendena). Bilden är nästan densamma när det gäller rättsintyg, även om något fler rättsintyg inhämtas. En del av förklaringen tycks vara att målsäganden inte vill delta i utredningen. Det är dock inte hela förklaringen då det både finns ärenden där målsäganden inte vill delta där rättsintyg inhämtats och ärenden där målsäganden deltar men där rättsintyg ej inhämtats.

Skador hos misstänkta

Att den misstänkte har en skada av något slag framkommer i 13 procent av ärendena. Två tredjedelar av dessa skador har dokumenterats, varav majoriteten i stillbild, på ett sådant sätt att det går att bilda sig en uppfattning om skadans art. Skador hos den misstänkte har i huvudsak karaktären av sår på händer och knogar och har uppkommit antingen till följd av misshandeln, eller genom att den misstänkte slagit handen i dörrar, skåp, fönster eller andra saker.

Övriga insatser

Förutom förhör med olika inblandade och dokumentation av skador förekommer det även att polisen dokumenterar en brottsplats, genomför en husrannsakan, beslagtar gods, dokumenterar skriftlig bevisning och kroppsbesiktigar den misstänkte.

Brottsplatsen dokumenteras vid tydliga tecken på tumult

Att brottsplatsen dokumenterats har skett i en femtedel av ärendena. Det allra vanligaste sättet att dokumentera är genom att fotografera brottsplatsen och i normalfallet är det poliserna som kommer till platsen som fotograferat. Det är främst vid grövre brott som brottsplatsen dokumenteras. Det är också tydligt att de tillfällen då brottsplatsen dokumenteras är då det finns något som tydligt tyder på tumult. Att dokumentera hur det ser ut på en brottsplats där det inte finns något som tyder på tumult är ovanligt.

Att en kriminaltekniker undersöker en brottsplats är mycket ovanligt. Av de genomgångna ärendena har det skett i fyra fall. Gemensamt för dessa är att de innehåller omfattande våldshandlingar. De tekniska undersökningarna har i dessa fall syftat till att belysa händelseförloppet.

Husrannsakan görs främst för att gripa en misstänkt

De gånger husrannsakan genomförs (i ungefär 14 procent av ärendena) är det främst för att gripa eller hämta en misstänkt person till förhör, eller för att eftersöka ett visst föremål. Det vanligast förekommande föremålet som eftersöks är en mobiltelefon och det som eftersöks då är stödbevisning i form av exempelvis sms eller listor över uppringda eller mottagna samtal. Olika former av beslag görs i cirka 40 procent av de husrannsakingar som genomförs. Sett till hela materialet har beslag gjorts i ungefär 11 procent av ärendena.

Den vanligaste skriftliga bevisningen är sms och e-post

Dokumentation av skriftlig bevisning förekommer i 9 procent av ärendena. Denna dokumentation handlar främst om dagboksanteckningar som målsäganden gjort, sms som målsäganden skickat eller tagit emot, brev eller e-post som målsäganden skickat till släkt och bekanta.

Misstänkta "topsas" för andra ändamål

Att den misstänkte kroppsbesiktigas har även det skett i ungefär nio procent av ärendena. I drygt en procent av ärendena har kroppsbesiktningen skett med syftet att undersöka om den misstänkte är påverkad av något preparat. I resterande ärenden där det förekommit kroppsbesiktning är det DNA-prov som tagits genom så kallad "topsning". Det är endast i ett fåtal ärenden som det finns något jämförelse-DNA att relatera DNA-provet från kroppsbesiktningen till. Således framstår syftet med topsningen vara att registrera den misstänktes DNA-profil i DNA-registret, så kallad "registertopsning", ett förfarande som har stöd i den utvidgade DNA-lagstiftningen från 2006 (RB 28:12 a).

En av fyra misstänkta grips

I en fjärdedel av ärendena har den misstänkte gripits. Det är betydligt vanligare att en misstänkt grips om ärendet är anmält i samband med brottet än om anmälan görs senare, och särskilt vanligt är det i de fall den misstänkte är kvar på brottsplatsen. Att den misstänkte har gripits har skett i knappt hälften av dessa fall.

Vilka utredningsåtgärder bidrar till att personupplklaringskraven uppfylls?

Vilka av polisens utredningsinsatser är det då som främst leder fram till den information som krävs för att ett ärende ska personupplklasas? I detta avsnitt redogörs för hur förekomsten av de fyra faktorerna som påverkar personupplklaringskraven påverkas av polisens arbete med utredningarna.

Personupplklaringskrav 1: stödbevis från vittne

Att förhöra de vittnen som finns är naturligtvis den allra viktigaste åtgärden för att få fram stödbevis från ett vittne. Det första steget för att få till stånd ett sådant förhör är att ta reda på uppgifter om personer som kan ha kännedom om det inträffade eller om brott som tidigare drabbat kvinnan. Därför är förhören med henne viktiga. Tyvärr är det inte möjligt att mäta hur bra polisen är på att ta fram uppgifter om personer som kan ha information som är viktig för brottsutredningen. För att Brå skulle kunna se hur aktivt och kompetent polisen arbetar för att få fram vittnen, skulle polisen behöva dokumentera sitt arbete på ett annat sätt än vad som sker i dag.

Som tidigare redovisats har förhör hållits i 70 procent av de ärenden där det finns anteckningar om potentiella uppgiftslämnare. I de ärenden där förhör har hållits har vittnesuppgifter som ger stöd till brottsbeskrivningen erhållits i 87 procent av fallen. Det är i stort sett lika stor andel av ögonvittnen som förhörs som andra uppgiftslämnare. Andelen av dem som förhörts som lämnar stöd till brottsbeskrivningen är även den lika stor bland ögonvittnen som bland andra uppgiftslämnare¹⁶.

Stödbevis erhålls oftare om vittnesförhör hålls kort tid efter anmälan

I drygt hälften av de ärenden där vittnen har förhörts har det första vittnesförhöret hållits inom ett dygn från det att anmälningen togs upp. Det är vanligare att det kommit fram vittnesuppgifter som styrker kvinnans berättelse i de fall där ett första vittnesförhör hållits inom ett dygn från anmälan, än i de fall där första förhör hållits först efter ett dygn (92 respekti-

¹⁶ Att förhörda personer lämnar uppgifter som talar emot gärningsbeskrivningen är mindre vanligt förekommande. Det är i 17 procent av ärendena där åtminstone ett ögonvittne har förhörts som det finns ögonvittnen som vittnar mot gärningsbeskrivningen, alltså ger stöd till att brottet inte har skett. Andelen av andra uppgiftslämnare som förhörts, som lämnar stöd mot gärningsbeskrivningen är något högre än bland ögonvittnen (25 %).

ve 74 procent).¹⁷ Denna skillnad finns både i ärenden där ögonvittnen existerar och sådana där ögonvittnen saknas, men betydelsen av ett snabbt förhör är något större när det rör sig om ögonvittnen.

Detta ökar sannolikheten för stödbevis från vittne:

- att målsäganden förhörs och då tillfrågas om personer som kan lämna uppgifter om den aktuella våldshändelsen eller tidigare sådana
- att samtliga vittnen hörs
- att vittnen förhörs i nära anslutning till brottet.

Personuppklaringskrav 2: målsäganden deltar i utredningen

Att målsäganden deltar i utredningen är av stor betydelse för att ärendet ska personupplaras. I vad mån kvinnan vill delta är något som polisen kan påverka på flera sätt genom sitt sätt att arbeta.

”Övertalning”

Den enkätundersökning med 50 målsägande, som Brå genomfört som en delstudie inom ramen för uppdraget, visar att polisen kan påverka om kvinnan står fast vid sin anmälan eller inte. Utöver den tredjedel av kvinnorna som valde att inte delta i utredningen var det ytterligare en tredjedel som övervägde att inte delta men som blev övertalad av polisen att inte dra sig ur. Det tyder på att polisens sätt att tala med kvinnan och motivera och stödja henne kan ha avgörande betydelse för hennes beslut.

Förstahandsförhör har ingen synbar effekt på viljan att delta i utredningen

Bland både poliser och åklagare är uppfattningen att målsägandena generellt är som mest motiverade att delta i utredningen direkt efter anmälan och att risken för att motivationen ska avta ökar i takt med tiden (SOU 1995:60). Mot den bakgrunden skulle man kunna tänka sig att kvinnans benägenhet att dra sig ur skulle vara mindre om hon blev förhörd om vad som hänt direkt på plats som en förstahandsåtgärd i samband med anmälan. Så tycks dock inte vara fallet. I de fall anmälan gjorts i en akut situation, är andelen kvinnor som senare deltar i utredningen lika stor bland dem som förhörts i samband med anmälan som bland dem som inte förhörts då¹⁸.

¹⁷ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

¹⁸ Detta gäller även om hänsyn tas till att förhör inte hållits med misshandlade som behövt akutsjukvård.

Materialet antyder dock att ett inledande förstahandsförhör kan ha betydelse för kvinnans fortsatta deltagande om detta förhör spelas in med ljud och/eller bild. Det hänger troligtvis samman med att det är svårare för en målsägande att ta tillbaka uppgifter om det man tidigare angivit finns inspelat med ljud och/eller bild. Dock är det i ganska få ärenden (25 st) som ett förstahandsförhör har spelats in, så skillnaden på 11 procentenheter är inte statistiskt signifikant.

Har något förhör med målsäganden spelats in med ljud deltar fler

Det är inte bara inspelning av ett förstahandsförhör som kan öka kvinnans benägenhet att vilja fortsätta delta i utredningen. Har något av de senare förhören med målsäganden spelats in med ljud är det också fler som deltar i utredningen, 77 procent jämfört med 65 procent.¹⁹

En större andel deltar om vittnen har förhörts

I de ärenden där det förekommer vittnespersoner av något slag är det generellt en större andel av kvinnorna som deltar i utredningen (72 respektive 49 procent).²⁰ Har förhör dessutom hållits med vittnena är andelen ärenden där kvinnan deltar ännu större.

En större andel av målsägandena deltar om gärningspersonen gripits

I 42 procent av de cirka 300 ärenden som anmäls akut har gärningspersonen gripits. I de ärenden där mannen har gripits är det en större andel där kvinnan deltar i utredningen än i de ärenden där han inte har gripits. Skillnaden är mellan 73 procent och 56 procent och uppgår således till 17 procentenheter.²¹ Detta har sannolikt att göra med att ärenden ges en högre prioritet om en misstänkt grips för brottet. Detta leder till en snabbare och mer effektiv handläggning, särskilt i de fall där mannen senare anhålls och häktas.

Att mannen är gripen kan också innebära att kvinnan blir mindre utsatt för påtryckningar och hot från mannen, och därmed göra det lättare för henne att stå fast vid de uppgifter hon lämnat i anmälan.

Andelen som deltar i utredningen är större bland dem som lämnat medgivande till inhämtande av sjukjournal

Som framgått ovan minskar kvinnans benägenhet att dra sig ur utredningen om polisen dokumenterat hennes berättelse med ljud/bild. På samma sätt ökar sannolikheten att hon vill delta i utredningen, om polisen får ett medgivande att hämta in en sjukjournal eller ett samtycke till rättsintyg.

¹⁹ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,05$).

²⁰ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

²¹ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

I åtta av tio fall när kvinnan lämnat samtycke till att polisen får ta del av sjukjournaler eller begära rättsintyg och sedan uppsökt sjukvård deltar hon i utredningen. Det kan jämföras med 54 procent av de fall där något samtycke inte har inhämtats och hon har uppsökt sjukvård.²²

Detta ökar sannolikheten för att målsäganden deltar i utredningen:

- att målsäganden "övertalas"
- att vittnen förhörs
- att målsägandeförhör spelas in med ljud och bild
- att den misstänkte grips
- att det finns ett dokumenterat samtycke till inhämtande av sjukjournal.

Personuppläringskrav 3: dokumenterad skada

I tre av fyra fall där det finns uppgift om en skada har denna dokumenterats. Det absolut vanligaste är att det är polisen som dokumenterat skadan. I endast en tiondel av fallen med dokumenterad skada är det någon annan än polisen som dokumenterat den, i form av ett rättsintyg eller en sjukjournal. För att en skada ska dokumenteras är det alltså av stor vikt att polisen i så hög grad som möjligt själv dokumenterar denna.

Orsaker till att skador inte dokumenterats är svåra att finna

I knappt hälften av de ärenden där kvinnan deltar i utredningen och har en synlig skada har det inte skett någon fotodokumentation av skadan. Trots att det i normalfallet inte går att utläsa av förundersökningsmaterialet om kvinnan har avböjt att få sina skador fotodokumenterade, ligger det nära till hands att tro att detta ofta är orsaken när skador inte har fotodokumenterats. Det verkar dock inte troligt att det alltid är fallet.

Detta ökar sannolikheten för att en skada ska finnas dokumenterad:

Att polisen som kommer till brottsplatsen alltid frågar målsäganden om de kan få fotografera skadan eller åtminstone titta på den och sedan beskriva den i ord.

²² Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

Personuppklaringskrav 4: den misstänkte medger helt eller delvis

En förutsättning för att få veta den misstänktes inställning till brottet är givetvis att förhör har hållits med honom. Som tidigare redovisats har den misstänkte mannen i mer än vart fjärde ärende inte förhörts någon gång under utredningen.

Om ett förstahandsförhör hållits är sannolikheten större att gärningspersonen inte förnekar brott

Som tidigare redovisats är det relativt få av de misstänkta männen som förhörs på plats. Det är dock tydligt att av dem som har förhörts på plats är det en större andel som, åtminstone till viss del, medger hela eller delar av den polisanmälda händelsen. Av dem som förhörts som en förstahandsåtgärd är det 60 procent som inte förnekar händelsen. Motsvarande siffra bland dem som endast förhörts senare under utredningen är 35 procent.

Dubbelt så vanligt att gripna medger brott till viss del

Av de misstänkta som gripits och medtagits till förhör på polisstationen är det en dubbelt så stor andel som medger delar av det inträffade än det bland dem som kallats till ett förhör i ett senare skede.²³ Hälften av dem som gripits medger brottet till vissa delar.

Detta ökar sannolikheten för att den misstänkte medger brott helt eller till viss del:

- att förstahandsförhör hålls med den misstänkte
- att den misstänkte grips.

Andra faktorer som påverkar sannolikheten för personuppklaring

Ovan har en analys gjorts av faktorer som påverkar sannolikheten för personuppklaring utifrån komponenter som har att göra med hur väl brottet är styrkt. I detta avsnitt studeras ett antal ytterligare faktorer som inte har att göra med hur väl brottet är styrkt, men som ändå kan tänkas påverka. Dessa faktorer är parternas ålder och typ av relation, deras etnicitet, om någon av parterna var alkoholpåverkad när händelsen inträffade samt om kvinnan uppgett att hon tidigare varit utsatt för våld av mannen.

²³ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

Ålder och typ av relation påverkar inte sannolikheten för personuppläring

Det finns inga större åldersmässiga skillnader mellan kvinnorna i de fall som personuppläras och de fall som inte gör det. Genomsnittsåldern i personuppläringgruppen är 36 år och i den andra gruppen 37 år. De misstänkta männen är i genomsnitt tre år äldre i bägge grupperna.

Vilken typ av relation parterna har, om de är gifta, sammanboende, skilda osv., har heller ingen betydelse för om ärendet personuppläras eller inte.

Ärenden där kvinnan har annan etnisk bakgrund än svensk personuppläras mer sällan

En uppmärksam fråga är i vad mån parternas etniska bakgrund har betydelse för personuppläringsspörsmålet. Det skulle kunna ha betydelse både för vilka utredningsinsatser polisen vidtar eller vilka beslut åklagaren fattar. När diskussioner förs om diskriminering inom rättsväsendet är det vanligast att man lyfter fram risken för negativ särbehandling av misstänkta personer. Men diskriminering inom rättskedjan kan förekomma inte enbart mot personer som misstänks för brott, utan även mot personer som utsatts för brott (Diesen 2006, Brå 2007, Brå 2008, För exempel på diskriminering inom rättsväsendet, samt diskussioner kring orsaker, se Brå 2008:4).

I Brå:s tidigare rapport om polisens arbete med våld mellan obekanta framkom en skillnad mellan hur polisen hanterade fall där någon av de inblandade hade utländsk bakgrund jämfört med om bägge parter var svenskfödda (Brå 2007:12). Skillnaden, som inte kunde förklaras av andra omständigheter i fallen, visade sig främst när *brottsoffret* hade utländsk härkomst. Någon diskriminering i polisens prioriteringar till *gärningspersonens* nackdel kunde däremot inte iaktas.

Andelen ärenden som inte utreddes alls trots att det fanns möjlighet till utredningsinsatser, var störst när båda parter hade utländsk härkomst. Nästan hälften av de fallen lades ner utan några utredningsinsatser, jämfört med en tiondel i de fall där båda parter var svenskfödda.

Inte heller i denna studie finns det något som talar för att misstänkta med utländsk bakgrund blir negativt särbehandlade. Andelen anmälningar som personuppläras är ungefär densamma oavsett om den misstänkte har svensk eller annan etnisk bakgrund, när målsägandens etniska bakgrund kontrolleras för. Däremot tyder även denna studie på att anmälningar där kvinnan har annan etnisk bakgrund än svensk, hanteras annorlunda av rättsväsendet än anmälningar om våld mot en kvinna med svensk etnicitet. Skillnaden i andel ärenden som personuppläras är påtaglig och uppgår till 14 procentenheter. Andelen personupplärade ärenden där den våldsutsatta kvinnan har svensk bakgrund är 38 procent jämfört med 24 procent när kvinnan har en annan etnisk bakgrund.²⁴

²⁴ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

Vad kan då orsaken till detta vara? Teoretiskt sett finns tre möjliga förklaringar:

- att ärenden där kvinnan har annan etnisk bakgrund än svensk är svårare att styrka
- att polisen lägger ner mindre utredningsarbete för att styrka anmälan när kvinnan har annan etnisk bakgrund än svensk
- att åklagaren ställer högre krav för att brottet ska vara styrkt när kvinnan har annan etnisk bakgrund än svensk.

Om man först studerar om förutsättningarna att få fram fakta som styrker kvinnans berättelse är sämre när kvinnan har annan etnisk bakgrund än svensk, finns det en del omständigheter som tyder på det. Det finns i och för sig ingen signifikant skillnad när det gäller andelen ärenden där polisen fått fram ett vittne som styrker kvinnans berättelse. Det finns heller ingen skillnad i andelen kvinnor som vill delta i utredningen.

Däremot är det en mindre andel av de misstänkta männen som medger delar av händelsen i de fall där kvinnan har annan etnisk bakgrund än svensk.²⁵ Eftersom kvinnorna i materialet vanligen utsatts för våld av en man med samma etniska bakgrund, innebär detta att männen med annan etnisk bakgrund än svensk i mindre utsträckning medger handlingen än männen med svensk bakgrund. Kanske kan brister i möjligheten att kommunicera göra det svårare för polisen att upprätta en sådan relation till mannen att denne tillstår en del av det anmälda händelseförloppet. I vilken utsträckning polisen, genom att förändra sina arbetsmetoder, kan öka andelen män med icke-svensk bakgrund som åtminstone delvis erkänner, är svårt att säga.

Det är också mindre vanligt att det finns en dokumenterad skada i de ärenden där kvinnan har annan etnisk bakgrund än svensk.²⁶ Det förklaras till viss del av att målsäganden vid anmälningstillfället har en synlig skada i en större andel av ärendena där målsäganden har svensk bakgrund. Det hänger i sin tur samman med att det är en något större andel av ärendena med svensk målsägande som anmäls i en akut situation, vilket har en påverkan på huruvida det finns en synlig skada. Skillnaden i andelen skador som dokumenterats finns dock även när endast ärenden som anmälts akut studeras.

Ovanstående innebär att polisutredningarna generellt innehåller en svagare kombination av de fyra faktorer som påverkar personuppleringen om målsäganden har annan etnisk bakgrund än svensk. I viss utsträckning förklaras detta av att förutsättningarna att uppnå dessa faktorer är sämre

²⁵ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

²⁶ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

i dessa fall. Men Brå:s analys talar också för att det finns en potential för polisen att öka andelen ärenden som är tillräckligt styrkta för personuppläring. Med andra ord är det, utifrån innehållet i utredningarna, förväntat att färre ärenden ska personuppläras om målsäganden har utländsk bakgrund. Att så är fallet framgår också av tabell 4 nedan. Andelen ärenden som kan förväntas leda till personuppläring är 36 procent när kvinnan har en svensk bakgrund jämfört med 29 procent om hon inte har det.

För att belysa om det också kan finnas någon skillnad i *åklagarnas* sätt att hantera ärenden beroende på kvinnans etniska bakgrund, kan den förväntade andelen personupplärade ärenden jämföras med den faktiska andelen för de två grupperna av kvinnor. Om ärenden som rör kvinnor med annan etnisk bakgrund än svensk personuppläras i mindre utsträckning än förväntat medan andelen ärenden med en målsägande med svensk bakgrund personuppläras i samma utsträckning som förväntat, eller högre, så tyder detta på att kvinnans etniska bakgrund på något sätt spelar in i åklagarens bedömning. Tabell 4 visar att det *finns* en sådan skillnad.

Tabell 4. Förväntad och faktisk andel personupplärade ärenden utifrån målsägandens etniska bakgrund (procent).

	Förväntad andel personupplärade ärenden	Andel personupplärade ärenden	Differens
Målsägande med svensk bakgrund (n=429)	36	38	+2
Målsägande med annan etnisk bakgrund (n=159)	29	24	-5

Om mannen var alkoholpåverkad ökar chansen för personuppläring

Som nämnts tidigare är det inte helt ovanligt att det finns alkohol med i bilden i dessa ärenden. Det finns tidigare studier som tar upp att rättsväsendets reaktion på anmälan kan påverkas av att de inblandade personerna är alkoholpåverkade. Det kan exempelvis handla om att en misshandlad kvinna som är påverkad av alkohol i större utsträckning kan ses som delaktig i det inträffade än en kvinna som inte är påverkad vid våldstillfället. Polisen kan också misstänka att ett offer som är påverkad vid anmälningstillfället efter tillnyktring inte kommer att vilja medverka i utredningen och därför inte vidtar några inledande utredningsåtgärder (SOU 1995:60). Slutligen skulle det kunna ses som en förmildrande omständighet att en förövare är påverkad av alkohol (Sveriges Kommuner och Landsting 1996:114).

I det aktuella materialet saknas stöd för att sannolikheten för personuppläring minskar om målsäganden eller den misstänkte är alkoholpå-

verkad vid våldshändelsen. Det är snarare så att om den misstänkte är påverkad av alkohol vid misshandelstillfället är det en större andel ärenden som personupplaras.²⁷ Det hänger samman med att andelen av dem som är påverkade som medger gärningen till viss del är större än andelen av dem som inte är påverkade.²⁸ Det är också så att våldet generellt är grövre om den misstänkte är berusad, vilket medför att målsäganden oftare har en synlig skada i dessa ärenden.²⁹ Dessutom finns det oftare ögonvittnen i dessa fall, vilket kan hänga samman med att alkoholintaget skett i ett socialt sammanhang.³⁰

Tabell 5. Förväntad och faktisk andel personupplarade ärenden utifrån alkoholpåverkan hos misstänkt (%).

	Förväntad andel personupplarade ärenden	Andel personupplarade ärenden	Differens
Misstänkt ej påverkad (n=272)	28	24	-4
Misstänkt påverkad (n=320)	39	43	+4

Målsägandens alkoholpåverkan verkar ha mindre betydelse för personupplaringsfrågan. Om andra omständigheter är lika är det ungefär lika stor andel ärenden som personupplaras oavsett om kvinnan var alkoholpåverkad vid händelsen eller inte.

Tidigare misshandel ökar chansen för personupplaring

En stor del av kvinnorna (60 procent) uppger att de tidigare utsatts för våld av den misstänkte mannen. Ungefär hälften av dessa kvinnor har också tidigare polisanmält mannen. Allmänt kan sägas att chansen för personupplaring ökar om mannen tidigare utsatt kvinnan för våld och i synnerhet ökar chansen om kvinnan tidigare polisanmält mannen. Det förklaras främst av att det är vanligare att kvinnan vill delta i utredningen om hon tidigare utsatts för våld av den misstänkte. Av dem som inte tidigare utsatts för våld är det 44 procent som inte vill delta. Av dem som utsatts, men inte gjort polisanmälan, är det 33 procent som inte vill delta. Och av dem som tidigare gjort polisanmälan är det knappt 20 procent som inte vill delta. Det finns goda skäl att tro att dessa tre kategorier speglar graden av utsatthet hos kvinnorna. Detta skulle i så fall tala för att det finns en ”mognadsprocess” hos kvinnorna vad gäller viljan att mannen ska stå till svars för det han gjort.

²⁷ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

²⁸ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

²⁹ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

³⁰ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,01$).

Det är också vanligare att det finns vittnen om målsäganden tidigare utsatts för våld.³¹ En anledning till detta är att polisen lägger ner mer arbete i de fall målsäganden tidigare utsatts för brott; det är således vanligare att de vittnen som finns blir förhörda.³² Vad gäller vittnen är det värt att notera att det endast handlar om andra vittnespersoner. Andelen ögonvittnen som förhörts är lika stor oavsett om kvinnan varit utsatt för våld av mannen tidigare eller inte.

Att kvinnan oftare medverkar och att det oftare finns stödbevis från vittne gör att man kan förvänta sig att en högre andel ärenden personuppklaras när kvinnan tidigare varit utsatt för våld av mannen. Men den faktiska andelen personuppklarade ärenden när kvinnan varit utsatt tidigare är ännu högre än den förväntade, vilket framgår av tabell 6. Det tyder på att åklagarna ser uppgifter om tidigare polisanmälan som stödbevisning i sig, och att detta åtminstone är en delförklaring till skillnaden mellan förväntad och faktisk andel personuppklarade ärenden. I de fall där målsäganden tidigare ej utsatts för våld verkar det som om åklagarna ställer högre krav på polisutredningen för att ärendet ska personuppklaras.

Tabell 6. Förväntad och faktisk andel personuppklarade ärenden utifrån av målsäganden angivet tidigare våld och tidigare polisanmälan. Andel i procent.

	Förväntad andel personuppklarade ärenden	Andel personuppklarade ärenden	Differens
Misstänkt ej tidigare våldsam enligt målsäganden (n=239)	29	24	-5
Misstänkt enligt målsäganden tidigare våldsam, ej tidigare polisanmälan (n=187)	36	36	0
Misstänkt tidigare våldsam, tidigare polisanmälan (n=168)	39	46	+7

³¹ Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,1$).

³² Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0,05$).

Skillnader i arbetssätt mellan myndigheterna

I det förra avsnittet gavs en generell bild av hur polisen vid de fyra polismyndigheter arbetar med de inkomna anmälningarna och hur väl de lyckas samla in information, som stöder anmälan. I detta avsnitt kommer de fyra utvalda polismyndigheterna – Kronoberg, Blekinge, Uppsala och Jönköping – att jämföras sinsemellan när det gäller arbetssätt och resultat. Som redovisats i inledningen har polismyndigheten i Kronoberg valts ut för att den under 2000-talet har haft en mycket hög andel personupplklarade anmälningar om våld mot kvinnor från en bekant person. Polismyndigheten i Blekinge har valts för att man där under de senaste åren har den lägsta andelen personupplklarade ärenden. Polismyndigheten i Uppsala har tagits med för att man där tidigt satsat på att försöka utveckla polisens arbete med ärenden om våld mot kvinnor i nära relationer genom att inrätta en särskild familjevårdsenhet. I formell mening betyder det att man i Uppsala har en samlad enhet som under ledning av en enhetschef har som uppgift att uteslutande arbeta med samtliga ärenden rörande familjevåld i Uppsala län. Polismyndigheten i Jönköping har valts ut för att utredningen skulle få ett större material. Jönköpings län och Uppsala län liknar varandra ifråga om befolkningsstruktur och ligger nära snittet för landet när det gäller personupplklaring.

Innan denna jämförelse av arbetssättet inom polismyndigheterna görs, redovisas först polisens och åklagarnas organisation och samverkan i de fyra myndigheterna. Därefter görs en kontroll av att omständigheterna i de anmälda fallen är ungefär likadana inom de fyra polismyndigheterna.

Polisens och åklagarnas organisation och samverkan

För att ge en övergripande bild av hur polisen och åklagarna är organiserade och hur de samverkar i de olika länen genomfördes telefonintervjuer med en företrädare för polisen och en för åklagaren inom respektive län. Eftersom datamaterialet i rapporten är från år 2006 ombads de olika representanterna att besvara frågorna utifrån hur det var år 2006. Nedan följer en sammanställning av de svar som lämnades vid intervjuerna.

Blekinge län

Det fanns ingen särskild enhet inom polisen för ärenden som rör våld i nära relationer, men myndigheten har sex personer som är anställda för att i första hand arbeta med sådana ärenden. Inte heller åklagarna har nå-

gon sådan enhet, men det finns två åklagare som är specialiserade på ärenden som rör relationsvåld.

Polisen och åklagarna sitter inte i samma hus, vilket påverkar hur mycket man träffas. Åklagarnas direktiv i en utredning lämnas generellt sett först via telefon, när polisen kontaktar åklagarna för att berätta om ärendet, och sedan skriftligen via fax eller e-post. Polisens bild är att kontakten med åklagarna kunde vara lite tätare. Efter en inledande fas av ärendet då man ofta har kontakt flera gånger om dagen, har man ofta väldigt lite kontakt senare under utredningen. Åklagarnas bild är dock att kontakten mellan åklagare och polis är mycket frekvent, de uppfattar att ärenden diskuteras och att det finns ett samarbete i analysen av utredningarna.

Sammantaget uppfattar dock både polisen och åklagarna att deras samverkan fungerar bra.

Åklagarna har en skriftlig policy som bland annat säger att åklagaren ska sträva efter att frihetsberöva den misstänkte i ärenden som rör relationsvåld.

Jönköpings län

Det fanns när studien gjordes ingen direkt organisatorisk specialisering ifråga om vem som arbetar med ärenden om relationsvåld, vare sig inom polisen eller åklagarkammaren. Det finns dock två åklagare som handhar de flesta av dessa ärenden.

Polisen och åklagarna sitter inte i samma hus, och de kontakter som sker i ärenden som rör relationsvåld är främst skriftliga. När ett ärende inkommer till polisen skickas det normalt via post till åklagarkammaren som går igenom ärendet, skriver ned direktiven för fortsatt utredning och skickar sedan tillbaka ärendet till polisen via post. Åklagarna och polisen har inte särskilt mycket kontakt via telefon.

Både polisen och åklagarna uppfattar att samverkan dem emellan fungerar bra.

Inom åklagarkammaren i Jönköping finns det ingen uttalad policy för hur relationsvåldsärenden ska behandlas.

Kronobergs län

Alla ärenden som rör relationsvåld som kommer in till polismyndigheten utreds på utredningsenheter som är lokaliserade i Växjö, Älmhult och Ljungby. Enheterna har totalt cirka 40 utredare, varav 6 är specialiserade på att arbeta med ärenden som rör våld mot barn.

Åklagarkammaren i Växjö har inte någon speciell enhet som handhar ärenden som rör relationsvåld. Vid åklagarkammaren finns det en åklagare som är anställd för att i första hand ta hand om barnutredningar och utredningar inom relationsvåldsärenden.

Polismyndigheten och åklagarkammaren sitter i samma hus i Växjö, vilket underlättar samarbetet. Det sker inga schemalagda möten mellan polisen och åklagaren för de relationsvåldsärenden som inkommer till polisen. Alla ärenden av denna typ skickas direkt till den ovan nämnda åklagaren utan lottning, varpå denne tar över som förundersökningsledare och ger direktiv. Åklagarnas direktiv till polisen för utredningen lämnas oftast skriftligen via internposten, via telefon eller vid spontana möten. Muntliga direktiv som ges skrivs ned i efterhand. Generellt sett har polis och åklagare daglig kontakt gällande denna typ av ärenden, även om de inte diskuterar specifika fall dagligen.

I Växjö sitter polismyndigheten och åklagarkammaren i samma hus, vilket medför att man ofta träffas, både planerat och spontant. Både polisen och åklagare tycker att deras samverkan fungerar mycket bra.

Policyn inom både polisen och åklagarkammaren är att hanteringen av ärenden som rör relationsvåld ska hanteras skyndsamt, och det är en policy som gjorts upp med övriga berörda myndigheter. Polisen försöker i linje med detta att göra så bra förstahandsåtgärder som möjligt. Alla bilar har videokamera.

Uppsala län

I länet finns sedan år 2005 en familjevåldsrotel inom polismyndigheten. Även inom åklagarkammaren i Uppsala finns en speciell enhet som har hand om alla relationsbrott som kommer in. Åklagare och polis har mycket kontakt av främst informell art.

Direktiv till en utredning ges ofta muntligt i ett första skede och skrivs sedan ned i efterhand. Både polis och åklagare uppfattar att samverkan med polisen i Uppsala län fungerar väldigt bra, mycket tack vare att man sitter i samma hus vilket möjliggör spontana, informella kontaktformen.

Den speciella enheten vid åklagarkammaren i Uppsala har inte någon uttalad policy för hur relationsvåldsärenden ska behandlas. Man strävar helt enkelt efter att följa de föreskrifter som står skrivna i lagen.

Polismyndigheten och åklagarkammaren sitter i samma hus i Uppsala. Samarbetet fungerar enligt polisen mycket bra.

Sammanfattande bild

Den bild som framträder från intervjuerna med representanter för polis och åklagare i de fyra länen visar att samarbetet mellan myndigheterna uppfattas som bra i alla länen. Uppsala och Kronoberg skiljer sig från de två andra länen i det att myndigheterna är samlokaliserade. Det tycks leda till tätare kontakter, där man träffas och diskuterar både enskilda ärenden och generella frågor och inte bara utbyter information per e-post eller telefon.

Ingen åklagarmyndighet har någon speciell enhet för ärenden som rör relationsvåld, men i alla länen tycks det finnas poliser och åklagare som är mer eller mindre specialiserade på denna typ av brott. När det gäller polisens arbete utmärker sig Uppsala med den mest specialiserade organisationen.

Det finns sammantaget inget i redovisningarna från de fyra länen som på ett enkelt sätt kan förklara de skillnader som finns i andel ärenden som personuppklaras. Sådana orsaker belyses emellertid i den fortsatta genomgången av hur polisen i de fyra länen arbetar med ärendena.

Ungefär samma typ av fall i de fyra länen

För att det ska vara meningsfullt att jämföra polismyndigheternas arbetsmetoder och resultat krävs att ärendenas karaktär inte skiljer sig alltför mycket mellan myndigheterna. Stora skillnader i detta avseende skulle kunna innebära att skillnader i resultat snarare kommer sig av förutsättningar att utreda, än av det sätt på vilket utredningarna genomförs. En analys av detta visar att omständigheterna i ärendena är ungefär desamma inom de fyra polismyndigheterna. Deras ärenden liknar varandra i fråga om platsen för våldet och våldets allvarlighetsgrad. Andelen fall där kvinnan har synliga skador är den samma vilket ger alla myndigheterna samma förutsättningar att överlämna utredningar med *dokumenterade* skador till åklagaren.

Andelen ärenden med ögonvittnen är lägre i Uppsala än vid de övriga myndigheterna och Blekinge skiljer sig från de andra tre genom att ha en avsevärt lägre andel fall med andra vittnespersoner. Mot bakgrund av att ärendena i övrigt skiljer sig lite mellan myndigheterna är ett rimligt antagande att den senare nämnda skillnaden beror på att polisen i Blekinge inte efterfrågar eller i anmälan registrerar information om andra vittnespersoner i lika stor utsträckning som de övriga. Någon liknande förklaring till att andelen ögonvittnen är lägre i Uppsala har Brå inte kunnat finna i det analyserade materialet. Det bör dock framhållas att när man ser till förekomsten av någon typ av vittne skiljer sig inte Uppsala från Kronoberg och Jönköping i nämnvärd utsträckning.

Sammantaget talar genomgången för att skillnader i polisens arbetssätt och resultat i de fyra länen inte beror på att anmälningarna om våld mot kvinnor i nära relationer har olika karaktär utan på polisens sätt att prioritera och organisera sitt arbete.

Tabell 7. Sammanställning av omständigheter i ärendena uppdelat på polismyndighet. Andel i procent. MT = misstänkt, MÅ = målsägande.

	Kronoberg	Blekinge	Uppsala	Jönköping
Andel ärenden där våldet skett hemma hos MT/MÅ	72	74	75	70
Andel fall av lindrig miss-handel	32	40	36	37
Andel ärenden med ögonvittnen	38	34	25	34
Andel ärenden med andra vittnespersoner	73	52	73	70
Andel ärenden med någon typ av vittne	83	67	83	79
Andel ärenden där målsäganden har synliga skador	56	55	56	56

Kronoberg ger åklagarna det bästa underlaget

Tidigare i rapporten har framgått att det främst är fyra faktorer som påverkar om ett ärende personuppklaras eller inte: att det finns något vittne som styrker kvinnans berättelse, att kvinnan vill delta i utredningen, att det finns en dokumenterad skada och att mannen åtminstone delvis erkänner brottet. När man jämför de fyra myndigheterna är det tydligt att Kronoberg skiljer sig markant från de andra vad gäller andelen ärenden med uppfyllda personupplklaringsfaktorer. Polismyndigheten i Kronoberg har genomgående lyckats få fram störst andel ärenden där personupplklaringsfaktorerna är uppfyllda. Det är bara när det gäller förekomsten av dokumenterade skador som de övriga myndigheternas resultat är det samma som Kronobergs.

Tabell 8. Andel ärenden med faktorer som påverkar personupplklaring samt andel personupplklarade ärenden vid de fyra polismyndigheterna. Andel i procent.

	Kronoberg	Blekinge	Uppsala	Jönköping
<i>Personupplklaringsfaktor 1:</i> Vittne som styrker kvinnans berättelse	59	39	46	48
<i>Personupplklaringsfaktor 2:</i> Målsägande deltar	75	61	72	60
<i>Personupplklaringsfaktor 3:</i> Dokumenterad skada	63	60	56	59
<i>Personupplklaringsfaktor 4:</i> Misstänkt medger till viss del	42	23	33	29
Andel personupplklarade ärenden	39	28	37	34

Som framgick av tabell 3 har även antalet faktorer som är uppfyllda i ett ärende betydelse för huruvida ett ärende personuppklaras eller inte. Om ingen eller högst en faktor föreligger förväntas endast 6 procent av ärendena personuppklaras. Om två faktorer föreligger förväntas 28 procent personuppklaras, och om tre eller fyra faktorer föreligger är det förväntat att 67 procent personuppklaras. Om man jämför de fyra polismyndigheterna i detta avseende blir mönstret desamma som i tabell 8. I Kronoberg är det genomsnittliga antalet uppfyllda faktorer i de anmälda ärendena högst, följt av i tur och ordning Uppsala, Jönköping och Blekinge.

Tabell 9. Andel ärenden där 3–4 faktorer är uppfyllda, samt genomsnittligt antal faktorer per ärende vid de fyra polismyndigheterna. Andel i procent.

	Kronoberg	Blekinge	Uppsala	Jönköping
Andel ärenden med 3–4 faktorer uppfyllda	50	26	34	33
Genomsnittligt antal faktorer i ärendena	2,4	1,8	2,1	2,0

Det goda resultat som polismyndigheten i Kronoberg visar tyder på att man arbetar på ett annat sätt än de övriga myndigheterna. Nedan görs en närmare analys av hur myndigheterna skiljer sig när det gäller insatser för få till stånd att dessa fyra omständigheter är uppfyllda i de anmälda ärendena.

Vittne som styrker kvinnans berättelse

Som tidigare framgått utmärker sig Kronoberg jämfört med övriga myndigheterna genom att polisen här oftare får fram ett vittne som styrker kvinnans berättelse. Skillnaden mellan Kronoberg och de övriga varierar mellan 11 och 20 procentenheter.

Vad är det då i Kronobergs arbetssätt som kan förklara den skillnaden? En förklaring är att polisen i Kronoberg oftare hört de vittnen som finns. I synnerhet utmärker de sig genom att inte bara höra ögonvittnen utan även andra personer som kan bidra till att klargöra vad som hänt eller ge annan information som ger stöd för kvinnans berättelse.

Att polisen i Blekinge utmärker sig genom att i minst utsträckning höra möjliga vittnen är inte så förvånande, eftersom de ingår i studien just på grund av den låga andelen personuppklarade ärenden. Mer förvånande är att skillnaden mellan Kronoberg och Uppsala är så stor, trots det faktum att Uppsala polismyndighet satsat på denna typ av ärenden genom att inrätta en särskild familjevåldsenhet.

Tabell 10. Förekomst av förhör vid de fyra polismyndigheterna. Andel i procent. (En mer utförlig tabell redovisas i tabell 2 i bilaga 3).

	Kronoberg	Blekinge	Uppsala	Jönköping
Andel av samtliga ärenden där något vittne har förhörts	66	42	52	62
Andel ärenden med första vittnesförhör inom ett dygn	41	28	26	28
Andel ärenden där målsäganden inte vill delta där vittnesförhör hållits	73	53	58	65
Personupplklaringsfaktor 1: Vittne som styrker kvinnans berättelse	59	39	46	48

Vad är det då som kan förklara att Kronoberg får fram en klart större andel ärenden med ett vittne som styrker kvinnans berättelse än Jönköping, trots att andelen ärenden där ett vittne hörs är ungefär lika stor inom båda myndigheterna? En del av förklaringen tycks ligga i att Kronoberg i större utsträckning håller förhören i nära anslutning till brottanmälan än vad som sker vid flera av de övriga myndigheterna. Det ökar chansen att vittnet både kan och är berett att ge information som styrker kvinnans berättelse.

Det finns ytterligare en skillnad mellan Kronoberg och de övriga myndigheterna när det gäller vittnesförhör, nämligen att man där oftare håller vittnesförhör även om målsäganden inte vill delta i utredningen. Inom de övriga polismyndigheterna avstår man oftare från att inleda en utredning när kvinnan inte vill delta. Brå:s analys visar emellertid att det går att öka andelen ärenden som personuppläras om polisen gör utredningsinsatser i form av vittnesförhör, även om kvinnan inte vill medverka i utredningen.

Kvinnan deltar i utredningen

Kronoberg och Uppsala är de myndigheter där det är vanligast att målsäganden är beredd att delta i utredningen (75 respektive 72 procent deltar). I Blekinge och Jönköping är andelen lägre (61 respektive 59 procent). I den tidigare generella analysen av polisen arbete framkom att det var vissa av de inkodade utredningsåtgärderna som ökade sannolikheten för att kvinnan skulle vilja delta. Dessa var främst att de inledande förhör som hölls med kvinnan spelades in och att mannen greps.

Av de faktorer som totalt sett påverkar omständigheten att målsäganden vill delta i utredningen är det ingen som på ett tydligt sätt förklarar skillnaderna mellan myndigheterna. Detta bortsett från det faktum att Kronoberg, som är den myndighet som har störst andel ärenden där

målsäganden deltar i utredningen, genomgående i störst utsträckning har genomfört de insatser som påverkar målsägandens inställning. Det sammanlagda bedömningen blir dock att målsägandens inställning i hög grad påverkas av faktorer som inte har studerats i genomgången av förundersökningarna.

Tabell 11. Förekomsten (i procent) av de utredningsåtgärder som visat sig påverka målsägandens vilja att delta i utredningen inom de olika polismyndigheterna, samt andel ärenden i procent där målsäganden (MÅ) deltar i utredningen.

	Kronoberg	Blekinge	Uppsala	Jönköping
Förstahandsförhör med ljud/ bild	8	4	4	0
Första FU-förhör med ljud/ bild	49	16	10	15
Misstänkt gripen	35	24	22	22
Förhör med vittnen	69	45	54	62
Medgivande till rättsintyg	33	31	24	18
Samtycke till inhämtning av sjukjournal	29	9	20	26
Personuppläringskrav 2 (MÅ deltar)	75	61	72	59

Dokumenterade skador

Vad gäller andelen ärenden där det finns en dokumenterad skada är skillnaden mellan de fyra polismyndigheterna ganska liten. Andelen varierar mellan 63 procent i Kronoberg och 56 i Uppsala. De allra flesta synliga skador blir dokumenterade inom samtliga myndigheter (83–89 procent). Men även dokumentation av andra, inte synliga skador, kan vara av värde för personupplärning, och där skiljer sig Kronoberg och Blekinge från de två andra myndigheterna genom att i större utsträckning dokumentera även sådana skador.

Även om synliga skador vanligen blir dokumenterade på något sätt, ökar värdet av dokumentationen om polisen inte bara skriftligt redovisar de skador de sett utan även får dessa dokumenterade i bild, till exempel genom ett fotografi av polisen eller allra helst ett rättsintyg. Här visar det sig att polisen i Kronoberg oftare än poliserna vid de övriga myndigheterna får skadan dokumenterad i bild och oftare får denna dokumentation i form av ett rättsintyg. Näst bäst i detta avseende är polisen i Uppsala.

Tabell 12. Andel i procent av ärenden där synliga respektive ej synliga skador dokumenterats av de fyra polismyndigheterna.

	Kronoberg	Blekinge	Uppsala	Jönköping
Andel av synliga skador som dokumenterats i ord eller bild	87	83	86	89
Andel av ej synliga skador som dokumenterats i ord	44	40	21	28
Andel av synliga skador som har dokumenterats i bild	59	35	54	49
Andel ärenden där rättsintyg inhämtats	29	19	22	12
<i>Personuppläringsfaktor 3: Dokumenterad skada</i>	63	60	56	59

Den misstänkte medger brottet till viss del

Även när det gäller andel ärenden där den misstänkte mannen medger brottet till viss del, utmärker sig Kronoberg med högre siffror än de övriga polismyndigheterna. Som tidigare framgått är det två typer av åtgärder från polisen som tycks bidra till en ökning av andelen misstänkta som åtminstone delvis medger brottet. Det är dels att den misstänkte blir förhörd, dels att han blir gripen. Båda dessa åtgärder är vanligare i Kronoberg än i de övriga länen.

Tabell 13. Andel i procent av ärenden där förhör hållits med den misstänkte (MT), samt andel i procent av ärenden där den misstänkte gripits.

	Kronoberg	Blekinge	Uppsala	Jönköping
Andel MT som förhörts	86	60	78	72
MT gripen	35	24	22	22
<i>Personuppläringskrav 4</i>	42	23	33	29

Är åklagarnas krav olika högt ställda?

Genomgången ovan har visat att andelen ärenden som personuppläras varierar mellan polismyndigheterna och att det inte kan förklaras av att brottens karaktär skiljer sig åt. Det har i stället visat sig att skillnaden i personupplärning samvarierar med i vad mån det föreligger faktorer som styrker kvinnans berättelse och att förekomsten av dessa faktorer i sin tur påverkas av polisens arbetssätt inom de fyra myndigheterna. En ytterligare aspekt bör dock analyseras innan det kan slås fast att skillnaden i per-

sonuppklaringsfrekvens hänger samman med skillnader i polisens arbets-sätt. Det gäller möjligheten att åklagarna inom de olika myndigheterna, som bedömer ärendena och beslutar om brottet kan anses vara tillräckligt styrkt, har olika höga krav på ärendena. Om så är fallet kanske polisens arbets-sätt har mindre betydelse för om ärendet personuppklasas än vad man kan tro av ovanstående genomgång.

Ett sätt att belysa eventuella skillnader i åklagarnas krav på vad som ska ingå i ett ärende för att det ska personuppklasas, är att jämföra den förväntade andelen personuppklarade ärenden med den faktiska. På så sätt får man en fingervisning om eventuella olikheter mellan åklagarnas krav inom de olika myndigheterna. Om den faktiska andelen personuppklarade ärenden är större än den förväntade indikerar detta att åklagarna ställer lägre krav på bevisunderlaget; om den faktiska andelen personuppklarade ärenden är mindre än den förväntade indikerar detta att åklagarna ställer högre krav på bevisunderlaget. I tabell 14 redovisas dels den förväntade, dels den faktiska andelen personuppklarade ärenden vid de olika polismyndigheterna.

Tabell 14 visar att skillnaderna mellan åklagarna i respektive myndighet när det gäller vad de bedömer krävs för ett brott ska anses vara tillräckligt styrkt inte är särskilt stor. Den skillnad som framträder mellan den förväntade andelen ärenden som personuppklasas och den faktiska, är inte statistiskt signifikant och kan alltså bero på slumpen. De små skillnader som finns talar snarast för att skillnaden mellan Kronoberg och de övriga myndigheterna skulle bli ännu större om åklagarna i Kronoberg och Uppsala bytte plats. I Kronoberg personuppklasas något färre ärenden än förväntat, medan bilden är den motsatta i Uppsala. Det antyder att åklagarna i Kronobergs län ställer något högre krav på utredningarna än vad åklagarna i Uppsala län gör. I Blekinge och Jönköping är andelen personuppklarade ärenden i stort sett som förväntat.

Tabell 14. Förväntad och faktisk andel personuppklarade ärenden i procent inom de fyra polismyndigheterna, samt totalt.

	Kronoberg	Blekinge	Uppsala	Jönköping	Totalt
Förväntad andel personuppklarade ärenden	42	29	33	33	34
Faktisk andel personuppklarade ärenden	39	28	37	34	34

Brottsoffrens syn på polisens arbete

Inledning

Att mäns våld mot kvinnor är ett utbrett samhällsproblem råder det inget tvivel om. Inom forskningen riktas ofta fokus på att försöka förklara varför vissa män slår den kvinna de har en nära relation till och varför inte alla kvinnor väljer att lämna det destruktiva förhållandet. I den nuvarande svenska forskningen³³ (Rosengren, 1998) tycks framför allt det socialpsykologiska respektive det strukturella perspektivet ha ett visst tolkningsföreträde. Det socialpsykologiska perspektivet betonar samspelet mellan aktörerna (mannen och kvinnan) medan det strukturella eller könskulturella perspektivet betonar samhället och dess normer som konstruerande av kön och maktförhållanden.

Inom rättsväsendet har frågan om hur arbetet med mäns våld mot kvinnor kan förbättras kommit att prioriteras allt högre under de senaste åren. Lagändringar, riktlinjer och olika försöksverksamheter har initierats i ett försök att minska våldet. Allt fler åklagare och poliser har genomgått specialutbildningar och nya instrument för att underlätta hot- och riksbedömningar har utvecklats. Den studie om hur polisen kan öka andelen anmälningar om våld mot kvinnor som personuppklasas, som Brå nu genomfört på uppdrag av Rikspolisstyrelsen, är också den en del av polisens ökade ambitioner på området. I den studien får polisen en återkoppling om potentialen att arbeta mer effektivt. Men lika viktigt som sådan återkoppling är återkopplingen från de berörda kvinnorna själva. Är brottsoffrena nöjda med polisens bemötande och på det resultat som anmälan givit? På vilka områden är de mindre nöjda? Att polisen beaktar dessa frågor i sitt arbete är viktigt för att kvinnorna ska kunna känna sig stärkta och inte frustrerade av rättsväsendets agerande. Ett bra bemötande från polisen kan öka brottsoffrets förmåga att läka och återerövra sitt livsutrymme. Lindgren och Lagerbäck formulerar detta på följande sätt:

[...] mötet med polisen utgör början på en upprättelseprocess, där offret knyter förhoppningar om att samhället har resurser att hantera situationen. Undersökningar har visat att mötet med polispersonalen utgör en kritisk punkt för hur brottsoffret i framtiden kommer att hantera den uppkomna situationen (Lindgren och Lagerbäck 1996).

³³ Det socialpsykologiska perspektivet företräds av bland annat Margareta Hydén (se t.ex. Hydén 2000). Det strukturella eller könskulturella perspektivet företräds bland annat av Eva Lundgren och Mona Eliasson (se t.ex. Lundgren 2001, Eliasson 1997).

Men återkoppling från kvinnorna är också viktigt eftersom det kan påverka utredningens kvalitet negativt om kvinnan inte känner sig förstådd och väl bemött av polisen. Att de utsatta kvinnorna bemöts på ett sätt som de uppfattar som såväl respektfullt som professionellt ökar chansen att de vill samarbeta med polis och åklagare, vilket i sin tur ökar chansen för att mannen kan bli lagförd för det han gjort.

Studiens syfte

Mot denna bakgrund har Brå inom ramen för uppdraget från Rikspolisstyrelsen gjort denna delstudie, där de berörda kvinnorna själva får komma till tals. Den utgör alltså ett komplement till rapporten *Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer* som bygger på en genomgång av aktmaterial om anmälningar om våld mot kvinnor i nära relationer. Båda rapporternas syftar till att förbättra utredningarnas kvalitet men utgångspunkterna är lite olika.

Följande frågor avses att besvaras i studien:

- Vad var skälen till att kvinnorna anmälde misshandeln och önskade de sedan medverka i utredningen?
- Hur upplevde de polisens bemötande, information och utredningsinsatser?
- Vad påverkade om kvinnorna var nöjda eller inte?
- Vad påverkade förtroendet och den framtida anmälningsbenägenheten?
- Var någon grupp mer missnöjd än de övriga med polisens insats och bemötande?

Metod

Undersökningen är en enkätstudie där ett urval av kvinnorna från förundersökningsmaterialet i studien *Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer* besvarat frågor kring bemötande, information, utredningsinsatser, förtroende och om de skulle anmäla en liknande händelse i framtiden. Enkäterna skickades med post eller e-post beroende på deltagarens önskemål. Med enkäten följde ett brev som beskrev syftet med undersökningen.

Utöver kvinnornas enkätsvar har även uppgifterna från förundersökningsmaterialet funnits tillgängliga. Därigenom har det varit möjligt att analysera hur ärendets utfall påverkat kvinnornas värderingar.

Urval och bortfall

I Brå:s undersökning *Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer* har förundersökningsmaterial för totalt 597 polisanmälningar om våld i nära relationer under år 2006 studerats. Anmälningarna är hämtade från polismyndigheterna Blekinge, Kronoberg, Uppsala och Jönköping. Bland dessa gjordes ett stratifierat urval av kvinnor som skulle kunna medverka i denna studie utifrån faktorerna: om ärendet personupplärs eller inte och om målsäganden deltagit frivilligt i utredningen eller inte. Ungefär 50 stycken ärenden från vardera polismyndighet valdes sedan ut, sammanlagt blev det 203 ärenden. Att just 50 stycken ärenden från vardera polismyndighet togs med berodde på att det var ett lämpligt antal att kontakta och i övrigt ett rimligt antal att bygga undersökningen på³⁴.

Kontaktpersoner från polisen på de olika polismyndigheterna ringde sedan upp de utvalda kvinnorna för att fråga om de ville delta i enkätundersökningen. Bortfallet från rundringningarna blev mycket stort, hela 75 stycken gick inte att nå och ytterligare 24 stycken kunde inte medverka av andra skäl (för en närmare beskrivning av bortfallet se bilaga 4, Bortfallsanalys). Sammanlagt uppgav 84 stycken att de ville delta i enkätundersökningen. Att 75 kvinnor inte kunnats nås av polisen kan ha olika förklaringar. Möjligen talar det för att de poliser som ringt upp kvinnorna prövat att ringa under ett kort tidsintervall, vilket skulle innebära att de kvinnor som varit bortresta inte kunnat nås. Detta är speciellt problematiskt eftersom undersökningen till viss del genomfördes under semestertid. Även tidpunkten kan sannolikt ha påverkat. Polisen har mest troligt ringt under kontorstid, vilket innebär att de kvinnor som inte uppgivit mobiltelefonnummer inte kunnat nås. Det kan även vara så att vissa kvinnor har en svår levnadssituation, är hemlösa eller lever på flykt. Att dessa inte haft möjlighet att besvara enkäten innebär en risk för att speciellt utsatta kvinnor blivit underrepresenterade i studien.

Enkäterna skickades sedan i omärkta kuvert till kvinnorna eller e-postades till dem som angett att de hellre ville besvara en webbenkät. Av de utskickade enkäterna inkom 55 stycken varav 1 inte kunde användas på grund av att för få frågor hade besvarats. Totalt består enkätundersökningen i denna studie av 54 stycken besvarade enkäter.

Enkätmaterialiet är så pass litet att det inte kan användas för att dra generella slutsatser om polisens bemötande och insats. Det låga deltagandet innebär att det emellanåt är svårt att säga om ett resultat beror på slumpen eller inte. Detta är viktigt att beakta vid läsning av rapporten. Trots detta bedömer Brå att studien totalt sett kan bidra med värdefullt underlag kring vad som är viktigt för kvinnor i deras kontakt med rättsväsendet.

³⁴ För ett utförligare resonemang om det stratifierade urvalet, se bilaga 4 Bortfallsanalys.

Tidigare forskning om misshandlade kvinnors kontakter med polisen

En misshandlad kvinna har i sin relation med en våldsam man underkastats traumatiserande kränkningar. Om polisen inte har tillräcklig kunskap om kvinnans reaktioner finns en risk för att hon utsätts för en *sekundär traumatisering* vid bemötandet³⁵. Traumat uppkommer då brottsoffret upplever bemötandet som negativt och därmed utsätts för psykisk stress (Hammarlund 2001). För polisen är det därför viktigt att lyssna på kvinnans berättelse och vara noggrann med att ge informativa svar på de frågor som uppkommer så att hon kan påbörja en återhämtningsprocess (Lindgren och Lagerbäck 1996). Det är emellertid viktigt att ha i åtanke att alla människor är unika och så även vid reaktioner på brott. Alla kvinnor reagerar inte på samma sätt när de utsätts för misshandel och kränkningar. Olika faktorer så som hur länge förhållandet eller våldet pågått, om de har barn eller speciellt starka band till mannen påverkar sannolikt i stor utsträckning reaktionerna.

Polisens agerande och bemötande kan alltså påverka det psykiska välbefinnandet hos brottsoffret, men även i vilken utsträckning kvinnan kommer att kunna ge den information som polisen behöver för utredningen. Lindgren och Lagerbäck menar att vid grova brott är det speciellt viktigt att polisen inte avpersonifierar brottsoffret eller förhåller sig avvisande eller nonchalant då beteendet riskerar att "tysta" brottsoffret (Lindgren och Lagerbäck 1996). Även Hydén (2000) hävdar detta och menar att det finns ett "rädslans språk". Att verbalisera sin rädsla kan vara mycket svårt och lyssnaren måste därför ta en aktiv del i samtalet och ställa många frågor. Christiansson och Nevander menar i stället att det är viktigt för förhållningsledaren att våga "aktivt lyssna" på brottsoffret (Christiansson och Holmber 2008, Nevander 2001). Reaktionen på rädsla kan bli att "frysa" sina känslor och medföra att kvinnan upplevs som lugn och säker av omgivningen med konsekvensen att hon därmed inte får förståelse för det lidande hon genomgår (Hydén 2000). Den ångest kränkningarna medför kan innebära att hon måste utveckla försvarsmekanismer som bortträngning eller förträngning av de jobbigaste händelserna, varvid effekten blir att hon får svårt att återge händelsen (SOU 1995:60).

Om kvinnan känner sig kränkt av polisen och inte trodd kan det leda till att hon lägger skulden för det inträffade på sig själv. I ett värsta scenario går hon kanske tillbaka till mannen utan att ha fått någon form av hjälp från samhället och med en risk för att våldsamheterna fortsätter (se t.ex. Nevander 2001, Rosengren 1998, Lindgren och Lagerbäck 1996). Eliasson (2000) menar att det viktigt att våldsamma män inte ses som hopp-

³⁵ Se även diskussion om sekundär viktimisering i Lindgren och Lagerbäck 1996.

lösa fall eftersom även denna inställning riskerar att leda till att kvinnan antingen förlikar sig med situationen eller försöker bemästra den på egen hand (Eliasson 2000).

Hur polisen bemöter kvinnan är även viktigt för gärningspersonen

Ett bra bemötande kan därför vara av avgörande betydelse både för brotts-offret och för utgången av ärendet. Enligt Eliasson (2000) är det dessutom minst lika viktigt för den våldsamme mannen eftersom våldet riskerar att fortsätta så länge mannen slipper konsekvenser av sitt handlande. Vid en polisanmälan eller om kvinnan väljer att separera blir konsekvensen av hans handlande obehaglig och möjligheten finns att han söker hjälp för att motverka våldsbenägenheten. För kvinnan blir det enklare att ställa krav om hon tror att hans beteende kan förändras med hjälp utifrån.

Det första steget – att kontakta polisen

I denna studie har alla medverkande kvinnors ärenden varit föremål för en polisutredning där antingen kvinnan själv eller någon annan anmält misshandeln³⁶. Men att en anmälan sker är ingen självklarhet. Studier har visat att vanliga skäl till att misshandlade kvinnor inte tar kontakt med polisen är: att de önskar att hålla händelserna privata, polisen inte behövdes eller ansågs behjälplig, för att skydda gärningspersonen och förhållandet samt av rädsla för repressalier från gärningspersonen (se t.ex. Davies 2007, Felson 2002). Rädslan för hämnd från gärningspersonens sida är inte obefogad då uppbrottet tycks vara en bidragande faktor för ökad våldsanvändning (se t.ex. Home Office 2004, Home Office 2005, Brå 2007:6). I den svenska undersökningen ”*Slagen dam*” (Lundgren 2001) framkom att en tredjedel av de kvinnor som utsatts för våld i sin relation utsattes för våld även efter uppbrottet från mannen. Brå har tidigare bedömt separationsproblem eller svartsjuka som de vanligaste motiven till dödligt våld mot kvinnor i nära relationer (Brå 2007:6, Brå 2001:11). Eliasson (1997) uttrycker det på följande sätt:

Den största risken en misshandlad kvinna kan utsätta sig för tycks vara att lämna mannen och polisanmäla honom, alltså det hon bör göra för att rädda sig själv på längre sikt (Eliasson 1997)

I svensk forskning har Lena Widding listat sex orsaker till att en misshandlad kvinna inte anmäler brottet:

- Hon har inte tillgång till telefon.
- Hon tror inte att hon kommer att tas på allvar eller att polisen inte kommer att tro henne.

³⁶ Vanligast är att kvinnan själv har valt att polisanmäla mannen.

- Hon kan av personliga skäl vara rädd för att kontakta polisen, på grund av tidigare kriminell belastning.
- Hennes man är huvudförsörjare i familjen.
- Hon älskar fortfarande mannen. Hon vill inte att han ska frihetsberövas, bara att våldet ska sluta (jfr även Hydén 2000).
- Hon kan ha ringt polisen många gånger tidigare, men polisens handlande har inte varit till någon hjälp (Widding 1997).

I Brå-rapporten *Brottsoffers benägenhet att polisanmäla brott*, (2008:12) som bygger på material från den Nationell trygghetsundersökning (NTU) ges ytterligare skäl till att inte polisanmäla brott. Där påpekas att ju mer inblandat brottsoffret är i händelsen och ju mer han eller hon anser sig också gjort något fel desto mindre är chansen att brottet anmäls.

Forskning från Home Office visar att när kvinnorna väljer att vända sig till rättsväsendet så använder de lagen både som ett fysiska ingripande men även som en symbolisk gest (Home Office 2004). Även Green uppmärksammar detta i sin studie av våldsutsatta kvinnor: *Straffet i sig var inte målet, det gäller att få problemen att upphöra* (Green 2002). Liknande resultat har påvisats i en amerikansk studie där forskarna fann att det var viktigt att kvinnornas förhoppningar med anmälan uppfylldes för att de skulle vara nöjda med polisen insats. Studien visade att om polisen frihetsberövade gärningspersonen mot kvinnans vilja var hon mer missnöjd med polisens insats än andra kvinnor. Missnöjet påverkade emellertid i slutändan inte kvinnornas benägenhet att kontakta polisen igen (Aspler 2003).

Övertalningar för att få kvinnan att medverka

I Magnus Lundbergs uppsats *Att nå ända fram* (1996) beskrevs hur polisen då de kom till så kallade lägenhetsbråk där kvinnorna inte ville polisanmäla händelsen försökte övertala dem att medverka. Poliserna talade om för kvinnorna att de av erfarenhet visste att våldet inte skulle upphöra och att det vore bäst om de anmälde mannen. Lundberg argumenterade även för att huruvida polisen skrev en anmälan eller inte kan påverkades av kvinnans attityd. Om hon var otrevlig och avvisande skrev poliserna i Lundbergs studie en minnesanteckning i stället för en anmälan trots upptäckta skador, vilka borde föranleda en anmälan under allmänt åtal.

Om det finns ett allmänt intresse av att ett åtal ska ske är åklagaren skyldig att åtala oavsett vad den drabbade önskar och kvinnan kan därför inte ta tillbaka en anmälan. Men genom att inte medverka i utredningen eller ändra sin historia blir bevisfrågan komplicerad, vilket innebär att många åklagare väljer att inte åtala om kvinnan inte medverkar (Diesen 1995).

Att anmäla – för att sedan ångra sig

En amerikansk studie visade att våldets grovhet var den mest avgörande faktorn för om kvinnorna anmälde männen. Ju grövre våld, desto större sannolikhet att kvinnan ringde polisen (Davies 2007). I en svensk intervjustudie med misshandlade kvinnor fann författaren att ett flertal av kvinnorna uppfattat polisanmälan som en sista utväg när ingen ork fanns kvar att hantera situationen på något annat sätt (Green 2002). I en studie av Lundberg (1996) beskrev poliser att kvinnorna ofta vill anmäla mannen i det akuta skedet men att de efter en tid önskar ”ta tillbaka” anmälan. Eliasson (1997) menade att det är vanligt att kvinnor som utsätts för våld av sina partner inte uppfattar sig själva som utsatta för misshandel. Det brukar ta lång tid innan de definierar situationen som annat än att mannen tillfälligt tappat humöret. Därför är det inte ovanligt att kvinnan polisanmäler mannen flera gånger men trots våldet ändå fortsätter förhållandet. Att flytta och sedan återvända till den våldsamma mannen riskerar enligt Eliasson (1997) att leda till att omgivningen tappar intresset för att hjälpa kvinnan, som uppfattas som virrig, obeslutsam och egentligen ointresserad av hjälp.

Kvinnornas svar

Eftersom undersökningen baseras på ett litet material ska de siffror och slutsatser som redovisas tolkas med viss försiktighet.

Studien inleds med en beskrivning av vad kvinnorna uppgivit var skälet till att de anmälde mannen och hur de ställde sig till att medverka i utredningen. Därefter redogörs för deras upplevelser av bemötandet, tillgång till information och uppfattningar om polisens utredningsarbete. Avslutningsvis redovisas om kvinnornas förtroende för polisen förändrats och hur de ställer sig till att anmäla en liknande händelse i framtiden.

Varför anmäla?

Att ta steget att anmäla mannen är som tidigare nämnts inte alltid lätt. Om det är kvinnan själv som gjort polisanmälan är det ett stort steg som medför vissa konsekvenser. Därför är det intressant att veta vilka skäl kvinnorna angav som de viktigaste då valde att kontakta polisen.

De flesta vill främst markera för gärningspersonen

I enkäten fick kvinnorna svara på varför de valde att polisanmäla brottet och om de någon gång önskat ”ta tillbaka” sin anmälan.

Kvinnorna fick elva olika alternativ att välja mellan för att beskriva varför de anmälde brottet. De fick välja högst tre av dessa. De två motiv som flest kvinnor uppgav var: ”för att markera för gärningspersonen att beteendet inte var ok” *samt* ”för att förhindra att gärningspersonen utsätter mig för liknande brott igen”.

Kvinnorna ombads även att rangordna alternativen. Resultatet av rangordningen visar att *markera för gärningspersonen* också var den viktigaste anledningen till att anmäla brottet, tätt följt av att *avbryta en akut våldssituation*. Resultatet jämfördes även med huruvida kvinnorna enligt polisen velat delta i utredningen eller inte. Svaren visar att om kvinnan deltagit i utredningen så var även här *markeringen* den vanligaste orsaken till att anmäla brottet. Om kvinnan inte samarbetat med polisen var det vanligaste skälet att *förhindra att gärningspersonen utsätter mig för liknande brott och att avbryta en akut våldssituation*.

Endast en av fyra kvinnor anmälde brottet till polisen i hopp om att gärningspersonen skulle bli straffad. Om händelsen var den första som kvinnan anmält tyder svaren på att hon i större utsträckning gjorde det i hopp om att mannen skulle få ett straff än om hon anmält tidigare.

Svaren ger en bild av att kvinnorna i stor utsträckning inte söker rättsväsendets hjälp för att männen ska få ett straff. Trots det tycks de vara beredda att vända sig till rättsväsendet. Kvinnorna vill därigenom själva

markera mot gärningspersonens beteende men vill samtidigt att samhället också ska markera att man står på deras sida och är berett att agera. Liknande resultat har framkommit i Brås tidigare rapporter om besöksförbud (Brå 2007:2, Brå 2003:2). Att få ett besöksförbud riktat mot gärningspersonen uppfattades som att samhället markerat att beteendet inte var acceptabelt, vilket i sig var så viktigt att det kunde överskugga det reella värdet av besöksförbudet som en skyddsåtgärd. Även i utländsk forskning påpekas att kvinnornas användning av rättsväsendet är kopplat till både dess fysiska ingripande och dess symboliska gest (se avsnittet Det första steget – att kontakta polisen).

När det gäller den samhälleliga markeringen visade en del av de öppna svaren på att kvinnorna blivit besvikna efter anmälan:

– Det verkar ju inte spela någon roll att anmäla för det hände ju inget i slutändan i alla fall och då lär han sig ju inte något av det.

– De två poliser som kom till plats och tog upp anmälan var trevliga men borde ha varit mer engagerade i att ”här och nu” markera för gärningspersonen att beteendet var oacceptabelt. De borde ha hämtat gärningspersonen samma natt och inlett förhör omedelbart.

När det gäller den personliga markeringen finns som tidigare nämnts (se avsnittet Det första steget – att kontakta polisen) en mängd skäl till att kvinnor, även om de anmält, ändå inte vill att ärendet ska leda till en dom. Gemensam ekonomi, känslor för gärningspersonen och gemensamma barn är bara några exempel på hinder som kan ligga i vägen och som kan uppfattas som mycket svårforcerade. I de öppna svaren stod kort och gott att man anmält för

- att markera att han gör fel*
- att poängtera att det inte är okej*
- att man bara ville markera.*

Att genom rättsväsendets hjälp markera mot gärningspersonens beteende kan möjligen uppfattas som att kvinnan försöker återta kontrollen med hjälp av samhället men utan att hon för den sakens skull är beredd att avsluta förhållandet eller vill att han ska straffas.

Nästan två tredjedelar ville vid något tillfälle ta tillbaka anmälan

Närmare två tredjedelar av de svarande kvinnorna uppgav att de vid något tillfälle underrättat polisen om att de önskat ”ta tillbaka anmälan” eller att de inte längre önskat medverka i utredningen.

När kvinnan kontaktar polisen kan det exempelvis vara i samband med en hotande situation, men kontakten kan även komma i ett senare skede, när hon bestämt sig för att anmäla mannen. I de fall polisen kontaktats i en akut situation är det inte alltid säkert att kvinnan avser att ingripandet ska resultera i en anmälan. Men eftersom kvinnomisshandel faller under allmänt åtal kan poliskontakten ändå medföra att händelsen blir anmäld.

Den vanligaste anledningen till att kvinnorna velat ”ta tillbaka anmälan” var för att det kändes jobbigt att gå igenom en utredning och rättsprocess. Följande är ett citat från en av kvinnorna: *Polisen tyckte att jag gjorde fel som inte gick vidare, men jag orkade inte med en ny rättegång.* Andra vanliga skäl var att kvinnan själv kände sig delaktig i det inträffade vilket följande citat belyser: *Det är inte ens fel att två träter.* I andra fall trodde kvinnorna att anmälan skulle leda till mer våld eller också var de rädda för att utredningen skulle påverka barnen negativt. Sju kvinnor uppgav att de hade upplevt påtryckningar om att ta tillbaka anmälan från gärningspersonen eller någon annan person.

Endast en kvinna uppgav att hon velat ta tillbaka anmälan, eftersom hon inte kände att polisen trodde på hennes berättelse.

Många blev övertalade att fortsätta sin medverkan

Svaren på enkätfrågan ”Sa du någon gång till polisen att du inte ville göra någon anmälan, eller att du inte ville gå vidare med utredningen?” jämfördes med vad polisen i förundersökningsmaterialet uppgett att kvinnornas inställning till medverkan i utredningen varit. Enligt polisens uppgifter ville mindre än en tredjedel av enkätundersökningens deltagare inte samarbeta i utredningen³⁷.

Att två tredjedelar av kvinnorna uppgav att de sagt till polisen att de inte velat medverka, medan det i polisens material endast är en tredjedel av dessa som inte medverkar, visar att det finns en skillnad mellan hur kvinnorna och polisen uppfattar situationen. Skälet härtill kan vara att polisen och kvinnorna uttalat sig om delvis olika saker. Kvinnorna har svarat på om de någon gång sagt till polisen att de inte vill delta medan polisernas uppgifter visar om de faktiskt har samarbetat under utredningen. Kvinnornas svar på frågan om hur polisen reagerade talar för denna förklaring. Närmare hälften av dem angav att polisen försökt övertala dem att fullfölja polisanmälan. Det är troligt att polisen inte dokumenterat i förundersökningsmaterialet att de fått övertala kvinnorna att medverka utan gjort en anmärkning först då de efter övertalningsförsök fortfarande inte velat medverka.

³⁷ Två kvinnor som i enkäten uppgav att de *inte* sagt till polisen att de ville ta tillbaka anmälan hade dock enligt polisens material tagit tillbaka anmälan.

Några kvinnor angav i de öppna svaren att polisen förklarat att det inte var möjligt att ta tillbaka anmälan och att det beslutet var upp till åklagaren att fatta. De kvinnor som mött denna reaktion från polisen var mer besvikna än de som polisen försökt övertala. En kvinna skriver exempelvis: *Polisen brydde sig inte om vad jag sa, är det anmält måste det utredas oavsett vad jag tycker, mycket dåligt!* En annan skrev: *Det enda negativa var att informationen från polisen som påstod att man kan hamna på en rättegång även om man inte vill! Det var sagt att det var åklagaren som bestämde detta och då kände jag mig överkörd.* Av dessa fem kvinnor hade enligt förundersökningsmaterialet tre inte deltagit i utredning medan två hade gjort det. Alla fem hade gjort polisanmälan för att avbryta en akut våldssituation.

Ett par av kvinnorna uppgav att de upplevt att polisen reagerat med stor förståelse vilket de var tacksamma för. En kvinna upplevde att polisen uppträdde korrekt men hade kanske behövt att polisen ”legat på” lite mer, hon skriver: *De sa nog bara att då avslutar vi anmälan. Polisen var korrekt och trevlig, men visst kände jag mig väl lite överrumplad av det som hänt. Jag tänkte: är det nu jag ska berätta annat som har hänt mig? Men det gjorde jag inte, kändes så lätt att säga att det bara var lite ”tjabb”... men visst, hade polisen börjat ställa några ledande frågor så kanske... vet inte.*

Kvinnornas upplevelser av polisens reaktioner

Huruvida kvinnorna uppfattat reaktionen *övertalning* från polisen som positiv eller negativ är jämt fördelat i de öppna svaren. En kvinna skrev: *Polisen hade en bra reaktion, de förstod min situation men ville ändå att jag skulle anmäla.* En annan kvinna menade i stället: *Poliserna blev klart besvikna och försökte övertala mig att anmäla. När jag inte gjorde det tog polisen och andra myndighetspersoner sin hand från mig. Jag fick klara mig själv med mina barn.*

Av de två tredjedelar av kvinnorna som vid något tillfälle sagt till polisen att de önskade ta tillbaka anmälan ansåg en majoritet att de fått den hjälp som de varit i behov av i samband med sin anmälan. Däremot uppgav endast en på tre av dem som inte någon gång vacklat uppgav detsamma. Möjligen innebar övertalningen att kvinnorna kände att polisen var engagerad i ärendet och trodde på dem.

Eftersom enkätdeltagarna är så få måste ovanstående tolkas med viss försiktighet, men det ger en indikation om att de kvinnor som polisen försökt motivera eller övertala är mer nöjda med detta än då polisen uppgivit att beslutet är upp till åklagaren. Eftersom misshandel och grov kvinnofridskränkning går under allmänt åtal är polisens uttalande juridiskt korrekt, men detta faktum skulle kunna formuleras på olika sätt. Speciellt eftersom det är viktigt för den fortsatta utredningen att kvinnan själv vill delta. I denna studie resulterade exempelvis endast två av sexton av

de ”ovilligas” anmälningar i att ärendet personupplärdades. I den större studien, *Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer*, resulterade endast 14 procent av de ”ovilliga” ärendena i att ärendet personupplärdades.

Bäst resultat nås troligen genom att motivera kvinnan att fortsätta medverka och försiktigt informera om att beslutet om ett eventuellt åtal inte ligger i hennes händer.

Sammanfattning

Majoriteten av kvinnorna anmälde misshandeln eftersom de ansåg att de behövde markera för gärningspersonen att misshandel är oacceptabelt. Markeringen är troligen dels av personlig karaktär men även avsedd att visa att samhället står på kvinnans sida. Två tredjedelar av kvinnorna uppgav att de vid något tillfälle sagt till polisen att de inte ville delta i utredningen. De som sagt detta till polisen hade i stor utsträckning blivit övertalade att fortsätta sin medverkan.

Bemötande

Att kvinnorna känner sig väl bemötta av polisen är viktigt av flera skäl. Om kvinnan när hon anmäler brott uppfattar att hon blir dåligt bemött av polisen kan det öka traumatiseringen av våldshändelsen och minska hennes förtroende för rättsväsendet. Det kan i sin tur öka risken att hon vill ”ta tillbaka anmälan”. Mot denna bakgrund är det ett positivt resultat att en stor majoritet av kvinnorna i enkätundersökningen var nöjda med polisens bemötande. I följande avsnitt presenteras kvinnornas upplevelse av mötet med polisen.

Många är nöjda med polisens bemötande

Som framgår av diagram 1 var närmare åtta av tio av de svarande kvinnorna överlag nöjda³⁸ med bemötande och strax över en av tio var missnöjda. Så här skrev en av kvinnorna om hur hon blev bemött: *De poliser som jag hade kontakt med var mycket tillmötesgående, de pratade mycket bra med min dotter som hade sett misshandeln. Jag har bara positiva svar till dessa modiga män och kvinnor!*

Av dem som velat ta tillbaka sin anmälan var färre nöjda jämfört med gruppen som inte ville ta tillbaka sin anmälan. I enkätundersökningen

³⁸ Mycket nöjd + ganska nöjd.

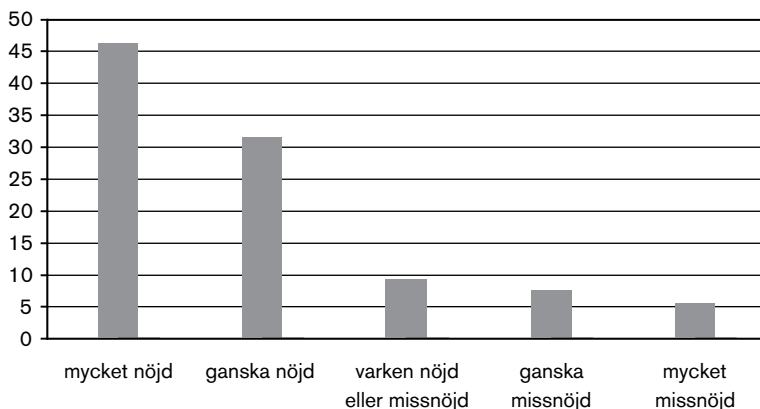

Diagram 1. Hur nöjd är du sammanlagt med hur polisen bemötte dig?

framkom även att kvinnorna med annat ursprung än svenskt³⁹ var mindre nöjda med bemötandet än kvinnorna med svenskt ursprung.

Ett tiotal kvinnor lämnade egna kommentarer om sin erfarenhet av polisen. Deras syn på bemötandet varierade. En del lyfte fram positiva synpunkter men majoriteten hade negativa synpunkter. Bland de positiva synpunkterna nämndes att poliserna varit hjälpsamma, respektfulla och att man hade fått det stöd man behövde.

Bland de negativa synpunkterna lyftes det fram att möjligheten att söka besöksförbud inte hade introducerats, att polis inte kommit vid en akut situation, att vissa poliser inte ingett något förtroende eller visat något engagemang och att poliser uppträtt ”tyket⁴⁰”.

En av kvinnorna kände sig kränkt av bemötandet: *Hon (polisen) sa att hon inte förstod kvinnor som stannar och att hon själv aldrig hade tagit det, vilket jag upplevde som kränkande.* En annan kvinna uttryckte följande om polisens bemötande: *Jag hatar våld, men att känna sig skyldig när polisen ska hjälpa – känns fel. Om man är ett offer skall man vara det, plus att gärningsmännen inte behöver bli behandlade som regelrätta mördare. Alla har rätt till en andra chans anser jag.*

Polisen uppfattades som mycket hjälpsam

Kvinnorna ombads även att bedöma en rad olika aspekter i polisens bemötande. Bedömningen gällde polisens hjälpsamhet, professionalism, engagemang, respektfullhet, förståelse och om de hade upplevts förtroendeingivande. De fick även svara på om de upplevt att polisen uppträtt ointresserat eller ifrågasättande.

³⁹ Annat ursprung än svensk innebär alla andra nationaliteter. Därmed är även de nordiska länderna inkluderade i definitionen annat etniskt ursprung.

⁴⁰ ”tyket” är ett uttryck för att en person har en tråkig attityd.

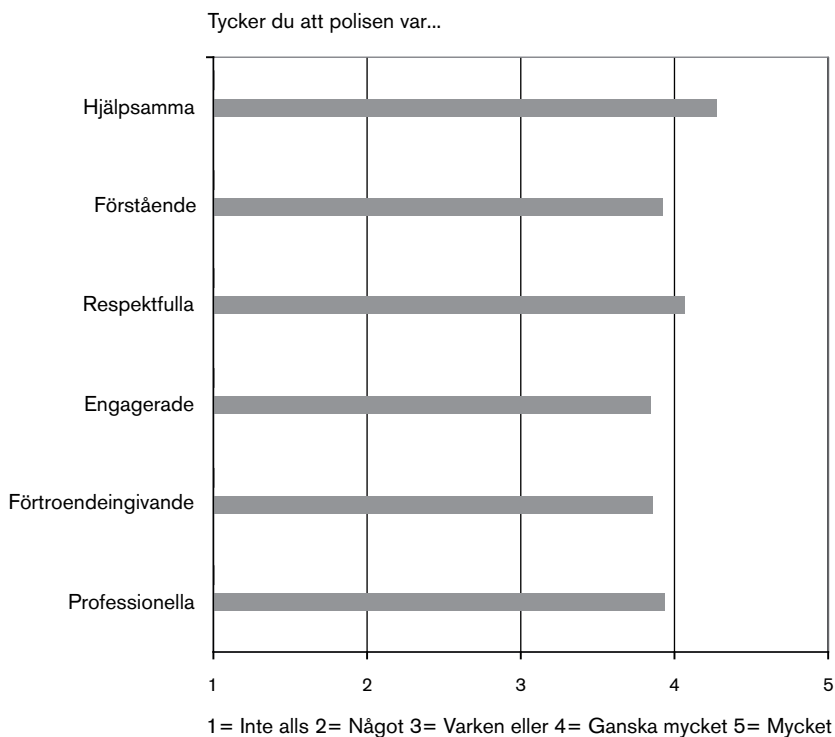

Diagram 2. Polisens bemötande.

I diagram 2 framgår att polisen fick goda omdömen på alla delar som rörde bemötandet och att omdömena inte skiljde sig speciellt mycket från varandra. Kategorin förståelse fick lägst omdöme. Trots det hade sju av tio svarat att polisens varit ganska eller mycket förstående. Bäst omdöme fick polisen för sin hjälpsamhet tätt följt av respektfullhet.

Polisen fick även frågor av negativ karaktär⁴¹. På frågan om polisen verkat ointresserad svarade drygt en femtedel att de upplevt det och närmare hälften hade upplevt att polisen varit ifrågasättande. Att polisen upplevts som ifrågasättande tycks inte leda till att kvinnorna känner sig orättvist behandlade. Åtta av tio kvinnor som upplevt detta var i övrigt nöjda med bemötandet. Sannolikt har kvinnorna förståelse för att polisen måste ställa obekväma frågor och förhålla sig opartisk i utredningen.

Kvinnorna fick även besvara en separat fråga om de fått den hjälp de var i behov av i samband med polisanmälan. Majoriteten uppgav att de hade fått det, resterande ansåg att de inte fått det eller svarade att de till viss del fått hjälp.

⁴¹ Dessa är inte med i figuren eftersom det skulle bli svårsläst om negativa och positiva frågor blandades.

24 av kvinnorna valde att kommentera svaret⁴². De som svarat ja upplevde bland annat ett stort engagemang, bra bemötande, en ny insikt om sina rättigheter och möjligheter samt att polisen snabbt varit på plats i den akuta situationen. En kvinna uttryckte sig på följande sätt: *Jag trodde inte att man lade ner så stort engagemang i en anmälan*. Trygghet nämndes av en annan kvinna: *Jag kände mig trygg i att veta att jag berättat, jag kände mig inte ensam*.

Av de negativa kommentarerna nämnde ett par av kvinnorna att de trots önskemål inte fått något fysiskt skydd som exempelvis larm, besöksförbud eller trygghetsövervakning. En kvinna skrev: *Jag ville ha besöksförbud, men han sa att det med stor sannolikhet inte går igenom*.

Sammanfattning

En överväldigande del av kvinnorna är nöjda med hur polisen bemötte dem. De ansåg att de blivit bemötta med respekt och att polisen varit hjälpsam. Vissa hade dock haft upplevelser där polisen uppträtt otrevligt. I ett fall hade information om besöksförbud uteblivit och i ett annat hade polisen inte kommit till undsättning i en akut situation. Kvinnor med annat etniskt ursprung än svenskt var dock mindre nöjda med bemötandet än svenska kvinnor.

Information

Att utsättas för brott av sin partner innebär att man hamnar i en extremt utsatt situation. När kvinnan anmäler mannen kan hon befinna sig i ett chocktillstånd och den information som hon behöver under rättsprocessen kan vara speciellt svår att ta till sig om den ges muntligen. Både myndigheter och ideella organisationer, så som brottsofferjourer och kvinnojourer, har tagit fasta på problemet och information till brottsoffer finns som tryckta broschyrer att dela ut i samband med en anmälningsupptagning. Information finns också tillgänglig på Internet. En kombination av muntlig information både i anslutning till brottstillfället men även i ett senare skede samt genom broschyrer är enligt Lindgren (2004, 2001) ett bra sätt att förmedla viktig information på.

Enkätsvaren visar att närmare två tredjedelar av kvinnorna är nöjda med den information de fått av polisen. De som var nöjda med informationen upplevde också en större trygghet än de kvinnor som var missnöjda.

Utöver den allmänna frågan om informationen innehöll enkäten också frågor om hur väl informationen fungerat avseende: råd och stöd, brotts-

⁴² Av dessa hade 8 stycken svarat ja, 14 stycken nej och 2 kvinnor svarat ja och nej.

skadeersättning, målsägarbiträde, besöksförbud, barnens situation och vad som händer i ärendet. Resultatet presenteras i tabell 1 där högst medelvärde innebar det mest positiva svaret. Siffran 5 innebar omdömet *mycket bra* och siffran 1 betydde *mycket dåligt*.

Tabell 1. Medelvärdet av omdömena angående information.

Information om	Medelvärde
Besöksförbud	3,6
Råd och stöd	3,5
Målsägarbiträde	3,2
Vad som händer i ärendet	3,2
Brottskadersättning	2,7
Barnens situation	2,7

Polisen informerade bäst om besöksförbud och möjligheten till råd och stöd

I ärenden som gäller kvinnomisshandel kan det vara extra viktigt att brottsoffret får information om skyddsåtgärder som exempelvis besöksförbud, larpaket eller skyddade personuppgifter. Angående informationen om möjligheten att ansöka om besöksförbud fick polisen betyget ”ganska bra” och ”varken bra eller dåligt” med en liten övervikt mot ganska bra (3,6) vilket var det högsta betyget rörande information som kvinnorna gav.

Många kvinnor som anmält att de utsatts för våld i en nära relation behöver också få råd och stöd i att hantera sina känslor efter brottet. I avsnittet Tidigare forskning om misshandlade kvinnors kontakter med polisen framkom att det är viktigt att brottsoffret får chansen att bearbeta sina upplevelser eftersom det annars kan vara svårt att bygga upp självförtroende och välbefinnande igen. Kvinnorna behöver därför när de träffar polisen få information om var de kan få råd och stöd. En av kommentarerna i enkäten tydliggör det behov som finns: *Detta brev från er är mycket positivt, har saknat detta, bara att få brevet. Hoppas att ni följer upp mig lite oftare, och andra också. Så att de vet att detta aldrig glöms. Jag mår mycket dåligt ännu, kanske mera nu än då. Tankarna går ej ur hjärnan*⁴³.

Utöver det känslomässiga stödet finns även ett behov av råd inför framtiden speciellt om anmälan leder till en separation. Frågor som kan behövas besvaras rör bostad, ekonomi och andra konkreta problem som uppstår i vardagen.

⁴³ ”Brevet” som kvinnan var tacksam för var den utskickade enkäten och förfrågan om att delta i undersökningen.

Kvinnorna i studien gav polisen ett omdöme mellan ”ganska bra” och ”varken bra eller dåligt” (3,5) beträffande den information de fått om möjligheterna till att få råd och stöd. Medelvärdet är det näst högsta angående att ge information.

Medelbetyg på information om målsägandebiträde och vad som händer i ärendet

Ett målsägarbiträde är ett särskilt biträde, ofta en verksam advokat eller jurist, som har till uppgift att stödja och tillvarata målsägarens intressen. Möjligheten att få ett målsägarbiträde som stöd under de rättsliga förhandlingarna är något polisen ska informera om. I denna fråga fick polisen omdömet ”ganska bra” och ”varken bra eller dåligt” men med en övervikt mot ”varken bra eller dåligt” (3,2).

Vad som händer i ärendet är även det en viktig informationskälla, det kan vara svårt att förstå procedurerna i ett polisärende. Om det har gått ett par veckor efter anmälan och kvinnan inte fått någon information från polisen, är då ärendet nedlagt? Har eventuella vittnen förhörts? I de fall mannen blir gripen på plats, när kan han då komma tillbaka? En kvinna skrev: *Jag fick ingen information om att gärningspersonen hade besöksförbud. Jag fick inte ta del av utredningsmaterialet, vilket dock gärningspersonen fick. Fick inte någon utförlig förklaring till varför utredningen ”lades ner”. Missnöjd därmed! Ingen rättvis behandling.*

I undersökningen ansåg kvinnorna att polisen varit mellan ”ganska bra” och ”varken bra eller dålig” på att informera om vad som händer i ärendet med en stor övervikt mot ”varken bra eller dåligt” (3,2).

Lägst omdöme fick informationen om ersättning och barnens situation

Råd och stöd kan, utöver att gälla kvinnans känslomässiga tillstånd, även röra ekonomiska aspekter. I det sammanhanget är det viktigt att kvinnorna får information om möjligheterna till skadestånd och brottsskadeersättning. Den typen av information var polisen dock sämre på och medelvärdet hamnade mellan ”varken bra eller dåligt” och ”ganska dåligt” (2,7).

Närmare hälften av kvinnorna som deltagit i enkätundersökningen har barn med den anmälda mannen. För dessa kvinnor kan situationen i samband med anmälan vara särskilt svår. De kan känna oro för vem som får vårdnaden om barnen vid ett eventuellt uppbrott. Om kvinnan kommer från ett annat land och inte har kunskap om de svenska lagarna, kan hon vara rädd att mannens släkt kommer att ta ifrån henne barnen. En kvinna med missbruksproblem kan efter en anmälan vara orolig för att polisen ska kontakta socialtjänsten och att barnen då ska bli omhändertagna.

De kan också vara rädda för att mannen ska hämnas anmälan på något sätt som skadar barnen. Följande kommentar från enkäten illustrerar denna problematik: *Många stannar för att kunna försvara sina barn, för man inte vill lämna dom till "honom", hur blir det när ingen försvarar dom? Den risken tar man inte när man älskar sina barn. Jag vet att jag inte är en subba, men barnen vet inte att dom inte är idioter när pappa säger det till dom.* Andra farhågor i samband med anmälan kan röra huruvida barnen måste vittna mot sin pappa.

De kvinnor som har barn har alltså ett särskilt stort behov av att både få stöd under utredningen och få så mycket information som möjligt om allt som har med deras barn att göra. Detta både för deras egen skull och för deras vilja att delta i utredningen. Svaren från enkätundersökningen visar att information angående vad som händer med barnen under utredningen och rättsprocessen är det område där informationen från polisen uppfattades som sämst (medelbetyg 2,7).

Sammanfattning

En majoritet av kvinnorna var överlag nöjda med den information de fått av polisen i samband med sin polisanmälan. Bra information påverkade även känslan av trygghet i en positiv riktning. Kvinnorna ansåg att polisen hade varit bäst på att informera om möjligheten att ansöka om besöksförbud och även om vart de kunde vända sig för att få råd och stöd. Informationen om vad som skulle hända eventuella barn fick lägst betyg av kvinnorna, tätt följt av information om brottsskadeersättning.

Polisens utredningsinsatser

En majoritet av kvinnorna var nöjda med polisens bemötande och information, men hur såg de på polisens utredningsinsatser? Uppfattade de att polisen gjort allt de kunde för att ärendet skulle personupplaras? Det är en central fråga med hänsyn till att två tredjedelar av ärendena i enkätstudien inte personupplarats.

Liksom när det gäller bemötande och information visar enkätsvaren att majoriteten av kvinnorna i studien är nöjda med resultatet av polisens utredningsinsatser, men det finns en minoritet som inte är det. Drygt hälften var nöjda. Av de resterande var lika många direkt missnöjda som de som uppgett att de varken var nöjda eller missnöjda. Kvinnorna tillfrågades även om de ansåg att de utredningsåtgärder som vidtagits varit rimliga. I denna fråga var de aningen mer positiva. En större majoritet uppgav att polisens insats varit rimlig i stor eller ganska stor utsträckning. De som upplevt att polisen vidtagit rimliga utredningsinsatser uppgav även oftare att de var tryggare efter anmälan än de kvinnor som ansåg att de fanns brister i utredningarna.

De som valde att kommentera sina svar om resultatet av utredningen var i stor utsträckning besvikna. I kommentarerna framkom att störst orsak till missnöje var att ärendet hade lagts ned. Ett flertal kvinnor uttryckte besvikelse över detta vilket kan illustreras av följande citat: *Min man blev inte åtalad och kom undan lätt. Nästa gång om han rör mig kommer jag att ge tillbaka.* När en anmälan inte personuppklaras tycks det av en del kvinnorna tolkas som om att polisen inte trott på dem. En kvinna skrev: *Eftersom de inte blev något åtal känns det som om ingen trodde på mig, eller bryr sig.*

I kommentarerna uttrycktes även förståelse för polisen trots att man var missnöjd med resultatet:

– Dom har nog gjort vad de kunnat, det som är tråkigt är att det som sker inom stängda dörrar inte går att bevisa.

– Tack vare mitt jobb stöter jag på varierande händelser där jag känner att jag blir begränsad och blockerad lika mycket som polisen. Lagar och paragrafer är till för att följas!

Men även nöjda röster förmedlades:

– Jag har lärt mig att det finns möjlighet och rättighet att kunna få hjälp av både poliser och myndigheter.

I enkäten fick de kvinnorna som upplevt att polisen inte hade vidtagit rimliga utredningsåtgärder kommentera vad mer polisen kunnat göra. Kommentarer berörde främst anhållan eller häktning av mannen. Ett flertal kvinnor ansåg att mannen skulle ha anhållits eller häktats i samband med anmälan eller, om de anhållits, inte skulle ha släppts efter ett dygn. Flera kommentarer rörde förhörssituationen. En kvinna upplevde sig ifrågasatt och kände att polisen skuldbelagt henne. En annan kvinna uppgav att polisen ställt ledande frågor som överrumplat henne att säga saker som hon inte menade. En tredje kvinna menade i stället att hon fått för lite frågor och en fjärde kvinna var besviken över att endast ett vittne kontaktades och det över telefon. Följande är exempel på kommentarer i frågan:

– Mannen släpps bara ut och får inget straff och fortsätter likadant.

– De skulle inte bara ha släppt ut honom dagen efter.

– Gjorde flera anmälningar och trots bevis i foto samt kontakt med lokala akutmottagningen så las anmälan ner.

Sammanfattning

En majoritet av kvinnorna var nöjda med resultatet av polisens utredning men fler ansåg att rimliga utredningsåtgärder hade vidtagits.

Missnöjet med resultatet tycks i störst utsträckning bero på att ärendet lagts ned. När det gällde utredningsåtgärderna rörde besvikelsen till störst delen att mannen i samband med gripandet inte hållits kvar på polisstationen utan snabbt kunnat ta sig tillbaka till hemmet. Negativa synpunkter lämnades också om förhörssituationen då vissa kvinnor känt sig misstrodda medan andra angett att polisen inte engagerat sig tillräckligt eftersom de inte ställde rätt frågor. De som upplevt att polisen gjort vad de kunnat var överlag även tryggare.

Förtroendet för polisen

Utöver frågor om bemötande, information och polisens utredningsinsatser innehöll enkäten även frågor om hur kvinnornas förtroende för polisen utvecklats och om det förändrats efter anmälan.

I fråga om förtroendet för polisen uppgav två fjärdedelar av kvinnorna att detta blivit större efter anmälan och lika många uppgav att deras förtroende var oförändrat. Det innebär att för var femte kvinna i undersökningen minskade förtroendet för polisen efter anmälan.

Förtroendet för polisen påverkades av hur kvinnorna upplevde att de blivit bemötta, hur nöjda de var med den information som de fått och om de upplevt att polisen vidtagit rimliga utredningsåtgärder.

Ett rimligt antagande är att kvinnornas förtroende för polisen även påverkades av deras förhoppningar och förväntningar av polisens insatser. För att kontrollera detta ställdes två hypoteser upp:

1. Kvinnornas förtroende för polisen *ökade* om de hade ”fått som de velat”, det vill säga att ärendet personupplärades när de deltagit samarbetsvilligt, eller att ärendet lagts ned när de inte velat delta i utredningen.
2. Kvinnornas förtroende för polisen *minskade* om de ”inte fått som de velat”, det vill säga att ärendet inte personupplärades trots att de deltagit samarbetsvilligt, eller att ärendet personupplärades fast de inte velat delta i utredningen⁴⁴.

⁴⁴ Alternativet *oförändrat* är således inte med i hypoteserna, vilket innebär att alternativen inte utesluter varandra. Det innebär att om förtroendet ökat i likhet med den första hypotesen betyder det inte nödvändigtvis att förtroendet minskat i den andra hypotesen.

Svaren antyder att båda hypoteserna stämmer. Bland de kvinnor som ”fått som de velat” var det vanligare att förtroendet för polisen ökat efter anmälan och bland de kvinnor som ”inte fått som de velat” var det vanligare att förtroendet för polisen minskat efter anmälan.

När brottsoffret söker sig till polisen för att få hjälp kan det således uppstå en målkonflikt mellan aktörerna. Brottsoffrets motiv till att söka hjälp är inte alltid förenligt med polisens strävan att nå ett konkret resultat. Då polisens mål är att leda ett ärende till personuppklaring kan brottsoffrets mål till exempel vara (som framgått tidigare i rapporten) att avbryta en akut våldssituation eller att för gärningspersonen markera att våldet är oacceptabelt. Vid en sådan målkonflikt innebär det att brottsoffrets och polisens önskemål blir oförenliga. Liknande slutsatser har framförts i tidigare forskning (se avsnittet Det första steget – att kontakta polisen) som menar att kvinnans nöjdhet är kopplat till hennes förväntningar av polisens ingripande.

Två tredjedelar skulle anmäla i framtiden

Forskning visar att ett eventuellt missnöje med polisens ingripande inte behöver påverka den framtida anmälningsbenägenheten. Enkätsvaren i denna studie visar på samma tendenser.

Två av tre av de svarande kvinnorna skulle även i framtiden anmäla en liknande händelse till polisen. Knappt en av tio uppgav att de inte skulle göra det och resterande svarade ”kanske”.

Kvinnorna som var nöjda med bemötande, information, resultatet av utredningen och som har större förtroende för polisen och var tryggare efter anmälan skulle i stor utsträckning anmäla en liknande händelse även i framtiden. Men relativt många kvinnor som varit missnöjda med detta skulle också anmäla i framtiden, dock inte i lika stor utsträckning⁴⁵. Att anmäla en liknande händelse i framtiden tycks därför inte helt kunna förklaras utifrån polisens insatser. De faktorer som var förknippade med att kvinnorna skulle anmäla i framtiden var information, bemötande och om förväntningarna uppfyllts eller inte⁴⁶.

Resultatet antyder att det inte har någon avgörande betydelse om ärendet personuppklaras eller inte för den framtida anmälningsbenägenheten. Det vill säga, de kvinnor vars ärende inte personuppklarats var varken mer eller mindre benägna att anmäla ett liknande brott i framtiden än de kvinnor vars ärende personuppklarats. Eftersom det tidigare i studien framgått att en anmälan från kvinnans sida inte alltid görs med avsikt att få mannen dömd är det troligt att vissa kvinnor är missnöjda trots att mannen dömts. Därmed finns det andra kvinnor som är nöjda med att

⁴⁵ Se tabell 1 i bilaga 5 Tabeller enkätstudien för fördelning.

⁴⁶ Andra faktorer påverkan prövades också. Dessa finns i tabell 1 och 2 i bilaga 5.

mannen inte dömts. Det tycks, som tidigare nämnts, som att den framtida anmälningsbenägenheten påverkas av att kvinnans förhoppningar med anmälan uppfyllts, vare sig detta är att anmälan ska leda till fällande dom eller enbart utgöra en markering mot mannens handlingar. Emellertid är det en stor majoritet som uppgett att de skulle anmäla en misshandel även i framtiden. Det talar för att kvinnorna vare sig de vill att mannen ska dömas eller inte, inte anser sig ha andra möjligheter än att kontakta polisen igen vid en ny misshandel.

Om målsäganden är svensk skulle hon i högre grad anmäla i framtiden än om hon har en annan etnisk bakgrund. Kvinnorna i materialet som har en annan etnisk bakgrund än svensk är underrepresenterade bland ärendena som personupplärdats trots att de inte i högre utsträckning än de svenska kvinnorna önskat "ta tillbaka" anmälan. Varför dessa kvinnor i lägre grad skulle anmäla i framtiden är svårt att besvara i denna studie. Tidigare resultat antydde även att de blivit sämre bemötta av polisen.

Övriga faktorer hade ingen eller väldigt liten påverkan på framtida benägenhet att anmäla en liknande händelse.

Kvinnorna skulle även i framtiden anmäla för att markera mot gärningspersonen

Eftersom bemötandet, utredningsresultatet och informationen inte kan förklara vad som påverkade inställningen till att anmäla igen, söktes svaret även i de kommentarer som enkättagarna givit⁴⁷.

Kommentarerna styrkte tidigare resultat som antytt att framtida anmälningar inte uteslutande påverkades av hur kvinnorna upplevde att de blev bemötta av polisen eller om ärendet personupplärdats.

Majoriteten av kvinnorna som uppgett att de skulle anmäla en liknande händelse i framtiden motiverade sitt svar med att anmälan var en viktig markering mot gärningspersonen eller påpekade att mannens beteende var fel, vilket kan beläggas med följande citat: *Kvinnor ska inte behöva stå ut med och lida i det tysta med misshandlande män, vi ska inte bära skuld.* En annan kvinna uttryckte det så här: *Ingen ska behöva utstå så kränkande beteende från någon.* Vissa av dessa kvinnor upplevde att de fått hjälp från rättsväsendet medan andra som inte hade samma upplevelse trots det skulle anmäla igen.

Några av kvinnorna uttryckte att de skulle anmäla igen för att de efter polisens inblandning *vet att de skulle få hjälp.* Ett par kvinnor uttryckte ett hopp om att det skulle gå bättre vid en eventuell ny anmälan:

⁴⁷ 30 stycken kommenterade sin inställning till att anmäla i framtiden. Av dessa hade 19 stycken svarat ja, 4 stycken nej och 7 stycken kanske.

– Förhoppningsvis om någonting liknande skulle hända blir det bättre omhändertaget och jag blir bättre informerad.

– För att jag hoppas att man tar det mer på allvar, om det händer igen.

Andra påpekade att de skulle anmäla igen för sin egen skull eller barnens:

– För att jag aldrig skulle vilja gå igenom detta helvete igen!

– Ja, för i dag har jag barn.

Majoriteten av kvinnorna vars ärende inte personuppklarats skulle således anmäla en liknande händelse även i framtiden. Men av den minoritet som uppgav att de inte skulle anmäla i framtiden och som valt att motivera sitt svar framkom att det berodde på besvikelse över att ärendet lagts ner. Några av dessa kvinnor uttryckte att det skulle vara meningslöst eftersom *mannen inte skulle slå dem inför andra människor* eller då ärendet *trots bevisning inte lett till åtal*. En kvinna beskrev det så här:

– Har en väninna som anmält sin man och jag vet vad som föregick där med misshandel med mera i flera år. Han gick fri i brist på bevis. Nu skrattar han henne rakt i ansiktet och känner sig som en vinnare när det är han som skulle vara förloraren. [...] Jag skulle aldrig öppna mig och berätta allt som hänt mig – ännu mindre nu när jag vet hur förnedrad man kan bli. [...] Det är svårt att veta vad man sätter igång med en anmälan. Viktigt att man känner sig trygg med polisen samt att de gör vad de kan och delger vilka rättigheter och regler som gäller. Det är säkert många som jag. Ingen skulle tro att det skulle hända mig, hon som är så stark och duktig.

Även de som svarat att de *kanske* skulle göra en anmälan i framtiden var osäkra framför allt på grund av att deras anmälan inte lett till åtal eller då straffet som dömts ut ansågs för lindrigt. En av kvinnorna ansåg exempelvis att det *skulle kännas dumt om han fick rätt en gång till*.

Några kvinnor uppgav i stället att processen var svår att gå igenom medan andra menade att de ville klara upp sina problem själva utan inblandning av polisen, vilket följande två citat får belysa:

– Människor ska få ta konsekvenserna för sina handlingar. Men många gånger kan saker bli värre genom att man har anmält. Ibland kan det vara bättre att försöka lösa det utan poliser.

– Jag vill gärna klara mina problem själv i första hand.

Att ärendet personuppklaras tycks således inte alltid ha någon inverkan på huruvida kvinnorna skulle anmäla i framtiden. I stället verkar det viktigare att resultatet av anmälan överensstämmer med kvinnornas förväntningar.

Sammanfattning

Åtta av tio kvinnor har ett större eller oförändrat förtroende för polisen efter sin anmälan.

Förtroendet för polisen tycks påverkas av kvinnornas förhoppningar med anmälan. De som gjort en anmälan men senare inte velat gå vidare med denna och vars ärende lagts ner har ett större förtroende för polisen än de som velat gå vidare och vars ärende personuppklarades. En tänkbar förklaring till detta är att domslutet inte motsvarat kvinnornas förhoppningar. Förtroendet påverkas även av bemötande, information och om rimliga utredningsinsatser vidtagits.

Två av tre kvinnor uppgav att de skulle anmäla en liknande händelse i framtiden. De kvinnor som generellt varit nöjda med bemötandet, informationen samt utförande och resultat av utredningen skulle i hög utsträckning anmäla i framtiden, men även de kvinnor som var missnöjda skulle i stor utsträckning anmäla igen. Att anmäla i framtiden kan därför inte enbart förklaras av dessa faktorer. I kommentarerna tydliggjordes att många kvinnor skulle anmäla igen eftersom de ville markera att handlingen var oacceptabel för gärningspersonen.

Referenser

- Apsler, R. m fl. (2003). *Violence Against Women – Perceptions of the Police by Female Victims of Domestic partner Violence*. SAGE Publications 2003;9.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). Misshandel mot kvinnor. I: Ekström, Louise (red.) *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Rapport 2008:23. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2008). *Nationella trygghetsundersökningen 2007 – Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Rapport 2008:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2008). *Brottsoffers benägenhet att polisanmäla brott*. Rapport 2008:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Diskriminering i rättsprocessen – Om missgynnande av personer med utländsk bakgrund*. Rapport 2008:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2007). *Besöksförbud. De berörda och deras erfarenheter*. Rapport 2007:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp? Del 1*. Rapport 2007:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2007). *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*. Rapport 2007:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2003). *Besöksförbud. En utvärdering av lagen och dess tillämpning*. Rapport 2003:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2002). *Våld mot kvinnor i nära relationer – En kartläggning*. Rapport 2002:14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2001). *Dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*. Rapport (2001:11). Stockholm. Brottsförebyggande rådet, Fritzes.
- Christianson, S-Å. m. fl. (2008). Förhör och utredande intervjuetodik. I: *Handbok i rättspsykologi*. Stockholm: Liber.
- Davies, K. m. fl. Seeking help from the Police: Battered Women's decisions and experiences. *Criminal Justice Studies*. Vol 20 No. 1. 2007.
- Diesen, C. m. fl. (1995). *Brottsoffrets rätt*. Stockholm: Fritzes Förlag AB.

- Eliasson, M. (1997). *Mäns våld mot kvinnor. En kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäckt, dominans och kontroll*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Eliasson, P. (2000). *Män, kvinnor och våld – att förstå och förändra våldsamhet beteende*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Felson, R., Paré, P. (2005). *The reporting of Domestic Violence and sexual Assault by Nonstrangers to the Police*. <www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/209039.pdf>. Hämtat 2008-10-10.
- Felson, R. m.fl. (2002). Reasons for Reporting and not Reporting Domestic Violence to the Police. I: *Criminology*. Vol 40 No. 3. 2002.
- Green, A. (2002). *Vad händer efter min polisanmälan? – En intervjustudie med personer utsatta för våld av närstående*. Uppsala: Polismyndigheten Uppsala Län.
- Hammarlund, C-O. (2001). *Bearbetande samtal – bearbetning, debriefing och stress – och konflikthantering*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Home Office (2005). *Tackling Domestic Violence: effective interventions and approaches*. Författare: Hester M, Westermarland, N. London: Home Office Research Study 290.
- Home Office (2004). (HM inspectorate of Probation) *Domestic Violence: A Literature Review*. Författare: Barnish M. London Home Office Research Study.
- Hydén, M. (2000). *Att lämna den som slår: om misshandlade kvinnors rädsla efter uppbrottet i Det lokala våldet*. Sahlin & M Åkerström (red). Stockholm: Liber.
- Lindgren, M. (2004). *Brottsoffer i rättsprocessen – om ideala brottsoffer och goda myndigheter*. Stockholm: Jure förlag.
- Lindgren, M., Pettersson, K-Å., Hägglund, B. (2001). *Brottsoffer – från teori till praktik*. Stockholm: Jure CLN AB.
- Lindgren, M. och Lagerbäck, B. (1996). *Att drabbas av brott: om brottsoffers reaktioner och behov i Rättspsykologi – Den forensiska psykologin i Sverige, en kunskapsöversikt*. Borås: Natur och Kultur.
- Lundberg, M. (1996) *Att nå ända fram – ordningspolisen om ärendet "kvinnomisshandel"*. Research reports / Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University.
- Lundgren, E. m. fl. (2001). *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Stockholm: Brottsoffermyndigheten.
- Nevander Friström, L. (2001). *Kränkta människor samarbetar inte*. Falun: Natur och Kultur.
- Rosengren, M. (1998). *Ett värdigt liv. Om misshandlade kvinnors situation och den hjälp de får*. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan.
- Rikspolisstyrelsen (2001). *Kvinnofrid: ett utbildningsmaterial om mäns våld mot kvinnor*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

- SOU 1995:60. *Kvinnofrid*. Huvudbetänkande av kvinnovåldskommissionen. Del B. Göteborg: Graphic Systems AB.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2006). *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer – en kunskapsöversikt*. Författare: Mona Eliasson och Barbro Ellgrim. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Widding Hedin, L. (1997). *Det kan hända vilken kvinna som helst – en handbok om bemötandet av kvinnor som blivit utsatta för misshandel och sexuella övergrepp*. Göteborg: Anamma.

Bilagor

Bilaga 1. Kodformulär till förundersökningsstudien

Skapandet av ett kodformulär som innehåller variabler som är viktiga i denna typ av ärenden har främst skett utifrån två källor. Den ena är ett utbildningsmaterial för polis och åklagare som är utgivet av Rikspolisstyrelsen (Rikspolisstyrelsen 2001). Den andra är ett kapitel i huvudbetänkandet i kvinnovåldskommissionen (SOU 1995:60) som heter ”Motsträvighet som anomali i rättsväsendet – poliser och åklagare om kvinnomisshandel”.

Kodformulär

Anmälanupptagning

1. PKC
2. Reception
3. Annan

Brottsplats

- Gemensam bostad
- MÄ:s bostad
- MT:s bostad
- I anslutning till
- MÄ:s/MT:s/gemensam bostad
- Allmän plats inomhus
- Allmän plats utomhus
- Flera olika brottsplatser
- Annan

Brottets allvarlighetsgrad

1. Lindriga misshandel
2. Misshandel
3. Allvarlig misshandel

Skador

1. Ej synlig skada
2. Synlig skada
3. Tydliga skador
4. Allvarliga skador

Vårdbehov

1. Ej sjukhusbesök
2. Planer på sjukhusbesök
3. Sjukhusbesök/Tandvård
4. Akut sjukvård/inlagd

MT kvar på brottsplatsen

1. Ja
2. Nej
3. Ej anmält i samband med brottet

MÄ:s etnicitet

1. Svensk
2. Annan etnisk bakgrund

MÄ påverkad av alkohol

1. Inget som tyder på alkoholpåverkan
2. Information saknas, men uppgifter tyder på alkoholpåverkan
3. Alkoholpåverkad

MT:s etnicitet

1. Svensk
2. Annan etnisk bakgrund

MT påverkad av alkohol

1. Inget som tyder på alkoholpåverkan
2. Information saknas, men uppgifter tyder på alkoholpåverkan
3. Alkoholpåverkad

MT: kroppsskada

1. Ja
2. Nej

Relation mellan MT och MÄ

1. Gifta
2. Sammanboende
3. Skilda
4. Tidigare relation
5. Annan typ av relation

Förstahandsförhör med MÄ (upptagningsätt och dokumentation)

1. Nej
2. Koncept
3. Koncept (audio)
4. Koncept (video)
5. Dialog (audio)
6. Dialog (bild)

Datum och tid första FU-förhör

MÄ

YYYY/MM/DD HH:MM

Första FU-förhör med MÄ (upptagningsätt och dokumentation)

1. Nej
2. Koncept
3. Koncept (audio)
4. Koncept (video)
5. Dialog (audio)
6. Dialog (bild)

Antal förhör MÄ

Numerisk

Namn på förhørsledare första FU-

förhör MÄ

Text

Antal olika förhørsledare MÄ

Numerisk

Förstahandsförhör med MT (upptagningsätt och dokumentation)

1. Nej
2. Koncept
3. Koncept (audio)
4. Koncept (video)
5. Dialog (audio)
6. Dialog (bild)

Datum och tid första FU-förhör

MT

YYYY/MM/DD HH:MM

Första FU-förhör med MT (upptagningsätt och dokumentation)

1. Nej
2. Koncept
3. Koncept (audio)
4. Koncept (video)
5. Dialog (audio)
6. Dialog (bild)

Antal förhör MT

Numerisk

MT:s inställning till brottet i förhör

1. Förnekar
2. Erkänner
3. Förnekar ej, men hävdar förmildrande omständigheter

Erkänner i vilket förhör i ordningen

Numerisk

<i>Namn på förhørsledare första FU-förhör MT</i>	<i>Antal vittnen som ger stöd till att MT handlat enligt brottsbeskrivning</i>
Text	Numerisk
<i>Antal olika förhørsledare MT</i>	<i>Antal vittnen som EJ ger stöd till att MT handlat enligt brottsbeskrivning</i>
Numerisk	Numerisk
<i>Antal ögonvittnen</i>	<i>Dokumentation av brottsplats</i>
Numerisk	1. Saknas
<i>Antal andra vittnespersoner</i>	2. Video
Numerisk	3. Stillbild
<i>Antal vittnen som förhörts i samband med anmälan</i>	4. Skriftlig
Numerisk	5. Skiss
<i>Antal vittnen som förhörts senare under utredningen</i>	<i>Husrannsakan</i>
Numerisk	1. Ja
<i>Datum och tid första vittnesförhör</i>	2. Nej
YYYY/MM/DD HH:MM	<i>Beslag</i>
<i>Antal ögonvittnen som förhörts</i>	1. Ja
Numerisk	2. Nej
<i>Antal ögonvittnen som stödjer att MT handlat enligt brottsbeskrivning</i>	<i>Datum och tidpunkt för gripande av MT</i>
Numerisk	YYYY/MM/DD HH/MM
<i>Antal ögonvittnen som ej stödjer att MT handlat enligt brottsbeskrivning</i>	<i>Brottsplats avspärrad</i>
Numerisk	1. Ja
<i>Antal ögonvittnen som ej stödjer att MT handlat enligt brottsbeskrivning</i>	2. Nej
Numerisk	<i>Brottsplats undersökt av kriminaltekniker</i>
<i>Antal andra vittnespersoner som förhörts</i>	1. Ja
Numerisk	2. Nej
<i>Antal andra vittnespersoner som förhörts</i>	<i>Dokumenterat samtycke till inhämtning av sjukjournal</i>
Numerisk	1. Ja
	2. Nej

Inhämtad sjukjournal

1. Ja
2. Nej

Medgivande till rättsintyg

1. Ja
2. Nej

Inhämtat rättsintyg

1. Ja
2. Nej

Datum och tid för läkarundersökning

YYYY/MM/DD HH:MM

Polisens dokumentation av skador MÄ

1. Saknas
2. Video
3. Stillbild
4. Skriftlig

Dokumentation av skador från rättsintyg

1. Ja
2. Nej

MÄ:s egna dokumentation av skador

1. Saknas
2. Video
3. Stillbild
4. Skriftlig

Datum och tid för kroppsbesiktning MT

YYYY/MM/DD HH:MM

Typ av kroppsbesiktning

1. DNA
2. Urinprov
3. Blodprov

Finns något DNA att jämföra med

1. Ja
2. Nej

Dokumentation av skador MT

1. Saknas
2. Video
3. Stillbild
4. Skriftlig

Andra kontrollerbara uppgifter som styrker kvinnans berättelse

Text

Har kontrollerbara uppgifter MÄ följts upp?

Text

Kontrollerbara uppgifter som styrker MT:s version

Text

Har kontrollerbara uppgifter MT följts upp?

Text

Antal barn som närvarat vid misshandeln

Numerisk

MÄ vill ta tillbaka anmälan

1. Ja
2. Nej

Besöksförbud

1. MT är belagd med besöksförbud
2. MÄ vill ansöka om besöksförbud

Uppgifter om tidigare polisanmälan

1. Ja
2. Nej

*MT har någon gång uttalat döds-
hot*

1. Ja
2. Nej

*MT har tidigare varit våldsam mot
MÄ*

1. Ja
2. Nej

*Datum för SARA-bedömning
YYYY/MM/DD*

Har barnförhör genomförts

1. Ja
2. Nej

Bilaga 2. Regressionsanalysen

Variabler i ekvationen

Till en början analyserades sex variabler i den logistiska regressionsmodellen. Två av variablerna visade sig inte bidra signifikant till modellen: dokumentation av brottsplats och dokumentation av skriftlig bevisning. I tabell 1 redovisas de variabler som kom att ingå i den slutgiltiga modellen. För den initierade finns även utskriften av modellen från bearbetningen i statistikprogrammet SPSS.

Tabell 1. Variabler i regressionsanalysen. MÅ = målsägande, MT = misstänkt.

	β	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(β)
Stödbevis från vittne	1,902	,217	77,130	1	,000	6,697
MÅ medverkar	1,457	,256	32,492	1	,000	4,294
Dokumenterad skada	1,134	,225	25,331	1	,000	3,108
MT medger	,656	,220	8,902	1	,003	1,928
Konstant (α)	-3,730	,324	132,793	1	,000	,024

Sannolikheter för enskilda variabler och kombination av variabler

För att tolkningarna av faktorernas påverkan på personupplklaringsfrågan ska vara mer intuitiva i rapporten har exponenten av β -koefficienten, som uttrycker den procentuella förändringen i odds när faktorn ökar med en enhet (= Oddskvot, OR), översatts till sannolikheten i form av riskkvoten (= Relativ Risk, RR) som i stället uttrycker den procentuella förändringen i risk⁴⁸. Detta har gjorts med följande formel:

$$RR = (1 - P_0) + (P_0 * OR)^{49}$$

Fördelen med riskkvoter jämfört med oddskvoter är att det är lättare att uppfatta vad som är den kvantitativa innebörden av riskkvoter. Vid mycket låga risktal är oddskvoten och riskkvoten i stort sett densamma, men ju högre risktalen blir desto större blir skillnaden mellan oddskvot och riskkvot. Eftersom det är oddskvoten som tilltar i storlek mycket snabbt är det lätt att tolka skillnader uttryckt i oddskvot som mycket större än de egentligen är. Följande exempel tydliggör innebörden av detta:

Stödbevis från vittne finns i 47 procent av ärendena. I ärenden där det finns stödbevis från vittne personupplklasas 56 procent. Motsvarande siff-

⁴⁸ Att tala om riskkvoter när det som man undersöker är önskvärt kan förstås framstå som märkligt och det borde då kanske i stället kallas chanskvot.

⁴⁹ RR = Relativ Risk, P0 = sannolikheten att åtal inte inträffar, OR = Oddskvot.

ra för ärenden där stödbevis från vittne saknas är 15 procent. Förändringen i odds (oddskvot) blir då, när man konstanthåller för de övriga variablerna som ingår i modellen, 6,7 gånger. Ser man i stället till förändringen i risk (riskkvot) blir den 3,5 gånger. Skillnaden mellan oddskvot och riskkvot är här påtaglig. Den mest intuitiva tolkningen är den av riskkvoten och kan uttrycks då på det sätt som görs i rapporten:

Om det finns stödbevis från vittne i ett ärende ökar sannolikheten för att ärendet personuppklasas med 3,5 gånger.

De erhållna β -koefficienterna används även till att beräkna sannolikheten att ärenden med olika kombinationer av de faktorer som påverkar personuppläring. Till detta ändamål används formeln:

$$\text{sannolikhet} = 1 / 1 + e^{-(\alpha + X1 * \beta1 + X2 * \beta2 + \dots + Xk * \betak)}$$

Den sannolikhet som erhålls är i intervallet 0–1 vilket betyder att den kan tolkas som en procentuell sannolikhet för att ett ärende med en viss uppsättning faktorer personuppklasas. För ett ärende där alla fyra faktorer är uppfyllda blir sannolikheten för personuppläring 0,81. Med andra ord är det att vänta att av ärenden där alla fyra faktorer föreligger personuppklasas 81 procent.

Korrekt prediktioner

Totalt sett lyckades modellen predicera nära 77 procent av ärendena korrekt med antagandet att de ärenden med en sannolikhet på 50 procent eller mer personuppklasas. För att ytterligare pröva hur bra modellen lyckas predicera utfall har tester gjorts där modellen baseras på två av polismyndigheterna och testas på de andra två. Resultaten från dessa försök är i stort sett desamma som de som redovisas i tabell 2 som gäller totalmaterialet.

Tabell 2. Predicerat och observerat utfall för personuppläring utifrån regressionsmodellen.

Observerat		Predicerat		Procent Korrekt
		Personuppläring		
		Nej	Ja	
Personuppläring	Nej	342	50	87,2
	Ja	88	114	56,4
Totalt korrekta prediktioner				76,8

Bilaga 3. Tabeller från förundersökningsstudien

Tabell 1. Polisens brottsinkodning av ärendena totalt sett och i urvalet. Andel i procent.

Brottsrubricering	Totalt i myndigheterna		I urvalet	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Misshandel inomhus	2 207	67	396	66
Misshandel utomhus	656	20	74	12
Grov misshandel inomhus	87	3	18	3
Grov misshandel utomhus	21	<1	2	<1
Grov kvinnofridskränkning	344	10	104	17
	3 315	100	597	98

Tabell 2. Sammanfattande redovisning av hur vittnen förhörts, samt förekomsten av stödbevis från vittne, i de studerade myndigheterna. MÄ = målsägande.

	Kronoberg	Blekinge	Uppsala	Jönköping
Andel av samtliga ärenden där något vittne har förhörts	66	42	52	62
Andel ärenden där ögonvittnen förhörts (andel av ärenden med ögonvittnen där ögonvittne förhörts)	28 (75)	19 (55)	15 (59)	24 (71)
Andel ärenden där andra vittnen förhörts (andel av ärenden med andra vittnen där annat vittne förhörts)	59 (78)	30 (58)	44 (60)	55 (78)
Andel av ärenden där MÄ inte vill delta där vittnesförhör hållits	73	53	58	65
Andel ärenden med första vittnesförhör inom ett dygn (andel ärenden där vittnen finns där första vittnesförhör hållits inom ett dygn)	41 (61)	28 (68)	26 (49)	28 (44)
Personuppläringskrav 1 (stödbevis från vittne)	59	39	46	49

Bilaga 4. Bortfallsanalys enkätstudien

När en undersökning berör ämnet mäns våld mot kvinnor, kan det vara svårt att få frivilliga deltagare som orkar gräva i sina personliga erfarenheter i ämnet som antingen hör till det förflutna eller kanske fortfarande pågår. Inför enkätundersökningen om polisens bemötande i samband med polisanmälan var därför målsättningen för deltagande relativt lågt satta. Förhoppningen var att 25 stycken kvinnor från vardera av de fyra utvalda polismyndigheterna skulle medverka i att fylla i en enkät.

Bortfall efter telefonkontakt

203 kvinnor – vars ärenden har valts ut för deltagande i undersökningen genom ett *stratifierat slumpmässigt urval*⁵⁰ – kontaktades av polis i respektive polismyndighet och tillfrågades om de var villiga att genomföra en enkätundersökning. Resultatet av polisens telefonkontakt presenteras i tabell 1 och 2.

Tabell 1. Bortfall efter telefonkontakt/polismyndigheter.

Bortfall efter telefonkontakt	Uppsala	Blekinge	Jönköping	Kronoberg	Totalt
Medverkar inte i undersökningen	35	24	31	29	119
Medverkar i undersökningen	20	20	21	23	84
Totalt antal uppringda kvinnor	55	44	52	52	203

Tabell 2. Orsaker till bortfall.

Orsak till bortfall	Uppsala	Blekinge	Jönköping	Kronoberg	Totalt
Inte anträffbar	21	22	15	17	75
Pratar inte svenska	2	1	1	0	4
Bor på samma adress som gärningspersonen	2	0	1	0	3
Avböjde per telefon att medverka	2	1	6	2	11
Ej tillgång till telefon	5	0	6	9	20
Skyddade personuppgifter	1	0	1	0	2
Ej boende i Sverige	1	0	0	1	2
Kontaktuppgifter saknas	0	0	1	0	1
Målsägande hotad av gärningspersonen eller annan	1	0	0	0	1
Totalt	35	24	31	29	119

⁵⁰ Se under rubriken "Jämförelse mellan enkätgruppen och originalgruppen".

Av det totala antalet utvalda personer kunde 51 procent inte kontaktas på grund av att de inte varit anträffbara, eller då de bor på samma adress som gärningspersonen, inte har tillgång till telefon, har skyddade personuppgifter, inte längre bor i Sverige, är hotade eller för att polisen inte hade tillgång till kvinnans kontaktuppgifter.

Det innebar att 98 stycken kvinnor blev tillfrågade om att medverka i undersökningen. Av de 98 kvinnorna som polisen lyckades kontakta avböjde elva stycken från att delta i undersökningen och ytterligare fyra stycken talade inte svenska och kunde därför inte fylla i en enkät. Bortfallet av dem som blev kontaktade blev således 15 procent.

Bortfall efter utskick av enkäter

84 kvinnor från de fyra myndigheterna önskade delta i undersökningen. Fördelningen mellan polismyndigheterna presenteras i tabell 3.

Tabell 3. Bortfall efter utskick av enkäter/polismyndighet.

	Uppsala		Blekinge		Jönköping		Kronoberg		Totalt	
Antal utskickade	20		20		21		23		84	
Antal inkomna	8	15 %	13	24 %	14	26 %	19	35 %	54	100 %
Internt bortfall	1		0		0		0		1	
Externt bortfall	0		0		1		1		2	
Bortfall totalt	1		0		1		1		3	

Antalet inkomna enkäter skiljer sig mellan polismyndigheterna, speciellt mellan Kronoberg som står för 35 procent av de inkomna enkäterna och Uppsala som endast står för 15 procent. Skevheten innebär att det tidigare syftet, att jämföra mellan myndigheterna inte blir möjligt. Det är heller inte enkelt att uttala sig om orsaker till att så förhållandevis få enkäter inkommit, speciellt då respondenterna har tackat ja till att medverka i studien. Ett skäl kan vara att enkäten, till de allra flesta⁵¹, skickades ut per post och att skicka tillbaka enkäten kan upplevas som lite jobbigt och något enkelt kan glömmas bort. För att förebygga att enkäten ”glömdes bort” skickades sammanlagt tre stycken påminnelser ut.

Det interna bortfallet i tabell 3 är inkomna enkäter som inte kunnat användas på grund av att allt för få frågor besvarats eller om de har besvarats på fel sätt genom att exempelvis kryssa för alla alternativ på attitydfrågor.

⁵¹ I telefonkontakt med polisen fick kvinnorna välja själva mellan att få enkäten skickad till sig via postgång eller e-post. Fem stycken valde e-post.

Externt bortfall i tabell 3 är enkäter som skickats tillbaka av posten för att adressen är fel eller om e-post adressen inte fungerat. Hit räknas även en kvinna som ringde och meddelad att hon efter att ha läst enkäten inte skulle fylla i den eftersom hon inte upplevde att hon kunde tillföra något.

Jämförelse mellan enkätgruppen och originalgruppen

När insamlingen av enkäterna var klar hade 54 stycken användbara inkommit. Kvinnorna som deltog i enkätundersökningen behövde representera de övriga kvinnorna i det ursprungliga förundersökningsmaterialet. Därför var det precis som ovan viktigt att gruppen inte bestod av extremvärden. Återigen genomfördes en jämförelse, denna gång mellan gruppen som besvarat enkäten, mot samtliga ärenden. Eftersom gruppen samtliga är ett resultat av ett stratifierat urval behövdes en kontroll genomföras så att inte de som besvarat enkäterna över- eller underrepresenterade någon av grupperna.

Det stratifierade urvalet bestod av fyra kategorier som presenteras i tabell 4.

Tabell 4. Grupper och kombinationer.

Grupp 1	Ej återta anmälan – Ej personupplärning
Grupp 2	"Vill återta anmälan" – Ej personupplärning
Grupp 3	Ej återta anmälan – Personupplärning
Grupp 4	"Vill återta anmälan" – Personupplärning

Grupperna var olika stora för att motsvara ärendena från det ursprungliga förundersökningsmaterialet⁵². I tabell 5 jämförs enkätgruppens svarsfrekvens – uppdelad i de olika kombinationerna – med gruppen "alla".

Tabell 5. Svarsfrekvens.

	Enkätgruppen	"Alla"
Grupp 1	42 %	38 %
Grupp 2	26 %	29 %
Grupp 3	28 %	25 %
Grupp 4	4 %	8 %
Totalt	100 %	100 %

⁵² Det ursprungliga förundersökningsmaterialet som avses är det som legat till grund för hela rapporten.

Jämförelsen visar på en bra fördelning i svarsfrekvensen mellan kombinationerna (det stratifierade urvalet). Grupp 1 är i enkätundersökningen mest överrepresenterade med en differens på plus 4 procent medan grupp 4 är mest underrepresenterade med minus 4 procent.

Resultatet från tabell 5 innebär alltså att två grupper är aningen överrepresenterade i studien. Det är gruppen som inte medverkade i utredningen och vars ärende sedan lades ner och gruppen som medverkade i utredningen och vars ärende personupplärdades. Att just dessa grupper i större utsträckning har valt att besvara enkäten är sannolikt ett resultat av att de är mer nöjda med rättsväsendets insats än de övriga grupperna. Det skulle kunna innebära ett problem för studien eftersom syftet är att bedöma om kvinnorna är nöjda med polisens bemötande och insats. Dock är överrepresentativiteten så pass marginell att det inte bör påverka studiens tillförlitlighet.

Slutligen kontrollerades även att enkätgruppen var representativ mot gruppen ”alla”⁵³. Kontrollen visade inte på några stora skillnader mellan grupperna.

⁵³ Faktorerna som kontrollerades var: ålder, etnicitet, brottets allvarlighetsgrad, vårdbehov, förekomst av alkohol eller droger, målsäganden önskat ta tillbaka anmälan, målsägandes samarbetsvilja under utredningen, förekomst av dödshot, uppgifter om tidigare anmälan, anmälan gällt en eller flera händelser, anmälan resulterat i åtal eller inte.

Bilaga 5. Tabeller enkätstudien

Tabell 1. Skulle du anmäla en liknande händelse i framtiden?/enkätsvar.

	Anmäla i framtiden? I procent		
	Ja	Nej	Kanske
Nöjd med bemötandet** n=42	74	0	26
Missnöjd med bemötandet** n= 7	71	29	0
Varken nöjd eller missnöjd n=5**	0	60	40
Nöjd information n=34	73	3	24
Missnöjd information n=9	56	33	11
Varken nöjd eller missnöjd n=11	55	9	36
Nöjd resultat av utredningen n=29	69	3	28
Missnöjd resultat av utredningen1 n=12	75	17	8
Varken nöjd eller missnöjd n=12	55	18	27
Större förtroende efter anmälan** n=21	57	0	43
Mindre förtroende efter anmälan** n=11	55	36	9
Oförändrat** n=22	82	4	14
Tryggare* n=29	76	0	24
Inte tryggare* n=18	61	22	17
Varken eller* n=7	43	14	43

*sig > ,05

** sig >,001

Tabell 2. Skulle du anmäla en liknande händelse i framtiden?/bakgrundsinformation.
MÄ = målsägande, GM = gärningsman.

	Anmäla i framtiden? I procent		
	Ja	Nej	Kanske
Anmälan personupplärades 2 n=18	61	11	28
Anmälan personupplärades ej n= 36	69	8	22
Mä är svensk n=41*	71	12	17
Mä har annan etnisk bakgrund n=13*	54	0	46
Gm har tidigare varit våldsam n=38	63	8	29
Gm har inte tidigare varit våldsam n=16	75	12,5	12,5
Mä har tidigare anmält liknande händelser till polisen n=16	56	13	31
Mä har inte tidigare anmält liknande händelser till polisen n=38	71	8	21
Gm är svensk n=37	65	11	24
Gm har annan etnisk bakgrund n=17	71	6	23

*sig > ,05

Bilaga 6. Enkäten

1. Vilken var den viktigaste anledningen till att du anmälde brottet?

(Rangordna högst tre alternativ där det viktigaste ges värdet 1.)

- För att gärningspersonen skulle få ett straff för brottet
- För att markera för gärningspersonen att beteendet inte är okej
- För att förhindra att gärningspersonen utsätter mig för liknande brott igen
- För att förhindra att gärningspersonen utsätter någon annan för liknande brott
- För att avbryta en akut våldssituation
- För att kunna få besöksförbud
- Polisen anmälde eller övertalade mig att anmäla
- För att kunna lämna relationen
- Någon annan än polisen anmälde eller övertalade mig att anmäla
- För att brott av princip bör anmälas
- Annat: _____

2. Sa du någon gång till polisen att du inte ville göra en anmälan,

eller att du inte ville gå vidare med utredningen? (Om ja kan du välja flera alternativ.)

- Nej
- Ja, därför att
 - jag trodde inte att polisen skulle kunna göra något
 - det kändes jobbigt att gå igenom
 - jag själv kände mig delaktig i det som inträffade
 - jag kände mig inte trodd av polisen
 - jag och gärningspersonen hade rätt ut händelsen på egen hand
 - jag trodde att det skulle leda till mer våld
 - det skulle innebära negativa ekonomiska konsekvenser
 - det hade gått så lång tid sedan händelsen
 - det skulle ha påverkat barnen negativt
 - jag tyckte att det var en bagatellartad händelse
 - jag utsattes för hot eller påtryckningar av gärningspersonen
 - jag utsattes för hot eller påtryckningar av annan
 - Annat:

3. Om ja, hur reagerade polisen på detta? _____

4. Tycker du, sammantaget, att de poliser du hade kontakt med i ärendet var...?

	Mycket	Ganska	Varken eller	Något	Inte alls
Hjälpssamma	☐	☐	☐	☐	☐
Empatiska	☐	☐	☐	☐	☐
Professionella	☐	☐	☐	☐	☐
Förtroendeingivande	☐	☐	☐	☐	☐
Engagerade	☐	☐	☐	☐	☐
Respektfulla	☐	☐	☐	☐	☐
Förstående	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentar: _____

5. Hur nöjd är du sammantaget med hur polisen bemötte dig?

- Mycket nöjd
- Ganska nöjd
- Varken nöjd eller missnöjd
- Ganska missnöjd
- Mycket missnöjd

6. Hur bra tycker du att polisen informerade dig om följande?

	Mycket bra	Ganska bra	Varken eller	Ganska dåligt	Mycket dåligt
Var du kunde få råd och stöd	☐	☐	☐	☐	☐
Möjligheterna att ansöka om besöksförbud	☐	☐	☐	☐	☐
Möjligheterna till skadestånd och brottskadeersättning	☐	☐	☐	☐	☐
Möjligheten att ha ett målsägandebiträde	☐	☐	☐	☐	☐
Vad som hände i ärendet	☐	☐	☐	☐	☐

7. Hur nöjd är du med hur polisen informerade dig?

- Mycket nöjd
- Ganska nöjd
- Varken nöjd eller missnöjd
- Ganska missnöjd
- Mycket missnöjd

8. Tycker du att polisen vidtog de utredningsåtgärder som du ansåg var rimliga?

- I mycket stor utsträckning
- I ganska stor utsträckning
- I varken stor eller liten utsträckning
- I ganska liten utsträckning
- I mycket liten utsträckning
- Jag vet inte vad polisen har gjort

9. Om du känner att polisen inte gjorde vad de kunde för att *klarlägga vad som hänt*, vad tycker du att de kunde ha gjort mer?

10. Hur nöjd är du med *resultatet* av polisens utredningsarbete?

- Mycket nöjd
- Ganska nöjd
- Varken nöjd eller missnöjd
- Ganska missnöjd
- Mycket missnöjd

11. Hur stort är ditt förtroende för polisen nu i jämförelse med före händelsen?

- Mycket större
- Något större
- Oförändrat
- Något mindre
- Mycket mindre

12. Skulle du i framtiden anmäla en liknande händelse till polisen?

Ja

Nej

Kanske

13. Varför, eller varför inte?

14. Övriga tankar

Det finns stora skillnader mellan olika polismyndigheter i hur stor andel av anmälningarna om våld mot kvinnor i nära relationer som klaras upp. Vissa polismyndigheter utmärker sig år efter år genom att ha en hög andel personupplarade ärenden, medan andra har en låg andel. För att studera i vilken utsträckning det är olikheter i arbets sätt som ligger bakom dessa skillnader har Brå gått igenom 600 förundersökningar från fyra polismyndigheter. Genomgången visar att ju mer systematiskt man arbetar med utredningarna, desto högre är personuppleringen. Brå bedömer att andelen personupplarade ärenden i riket skulle kunna öka från omkring 30 procent i dagsläget till mellan 40 och 50 procent.

Studien är gjord på uppdrag av Rikspolisstyrelsen.

Fritzes

ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm Tel 08-690 91 90 Fax 08-690 91 91 order.fritzes@nj.se www.fritzes.se
ISBN 978-91-86027-18-6 ISSN 1100-6676